

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Навчальний посібник

Укладач: Олеся ДЕМ'ЯНИШИНА

Умань – 2023

УДК 364.3 (075.8)

Ф – 66

*Рекомендовано Вченою радою Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 11 від 18.02.2023 року)*

Рецензенти:

Юлія Коваленко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій, (Державний податковий університет);

Катерина Мельник, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування (Уманський національний університет садівництва).

Укладачі:

О. А. Дем'янишина, к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Ф 66 Фінансове забезпечення соціальної допомоги: навчальний посібник / МОН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, уклад. О. А. Дем'янишина. – Умань : Візаві, 2023. – 149 с.

В навчальному посібнику передбачені всі структурні елементи, які в межах відповідної теми дозволять кожному здобувачеві вищої освіти сформувати якісні знання та набутти відповідні практичні навички у процесі самостійної роботи.

У посібнику відображено теоретичні основи фінансового забезпечення соціальної допомоги. Розглянуто механізм фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню, виділені проблемні аспекти формування фінансових ресурсів для потреб фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню. Одним з головних проблемних аспектів є те, що поняття «соціальна допомога» ототожнюється з поняттями «соціальний захист» та «соціальне забезпечення». Однак це некоректно, оскільки соціальна допомога не є інструментом соціальних гарантій населенню. Наслідком цього є невизначеність щодо джерел фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню. В посібнику зроблено особливий акцент на низькому рівні консолідації та використання фінансових ресурсів для фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню.

Навчальний посібник може бути використаний фахівцями з соціального забезпечення, викладачами та здобувачами вищої освіти, здатних вирішувати проблеми соціального забезпечення і задачі професійної діяльності.

УДК 364.3 (075.8)

©Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА		4
РОЗДІЛ I.	Структура програми навчальної дисципліни «Фінансове забезпечення соціальної допомоги»	6
РОЗДІЛ II.	Навчально-науковий матеріал	19
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.	СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА: СУТНІСТЬ, ОБ'ЄКТИ, СУБ'ЄКТИ, ФІНАНСОВЕ ТА НОРМАТИВНО- ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	19
Тема 1.	Теоретичні засади фінансового забезпечення соціального захисту населення	19
Тема 2.	Нормативно-правове забезпечення системи фінансування страхових допомог	28
Тема 3.	Фінансово-економічні засади соціального забезпечення населення	54
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.	ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ	65
Тема 4.	Види державної соціальної допомоги в Україні та особливості її фінансування	65
Тема 5.	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги сім'ям з дітьми	84
Тема 6.	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги людям з інвалідністю	97
Тема 7.	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги іншим категоріям населення	118
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		148

ПЕРЕДМОВА

Система фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню в Україні задовольняє мінімальні потреби суспільства, однак ефективність цієї системи далека від потенційних можливостей. Дана проблема має свій прояв як в науковому так і в практичному аспектах. В науковому сенсі в даній сфері належно не опрацьовані такі питання: місце соціальної допомоги в загальній системі соціального захисту та соціального забезпечення; за визначенням більшості дослідників управління процесом фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню неефективне, тобто немає чіткої системи планування, використання коштів, моніторингу та контролю; немає належного впливу держави на розвиток недержавних джерел та ініціатив в сфері фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню. Не мають наукового обґрунтування процеси в сфері фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню умовах воєнного стану, хоча, з іншого боку, для цього потрібен певний час для аналітичного опрацювання фактичної інформації.

В практичному сенсі низький рівень ефективності функціонування системи фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню має свій прояв в несвоєчасному наданні цієї допомоги, в порушенні принципів адресності, в нестачі фінансових ресурсів для надання допомоги, в дублюванні функцій державних та недержавних інституцій, в недостатньому забезпеченні соціальною допомогою значної кількості громадян які її потребують.

Соціальну допомогу населенню визначають як систему заходів, що має на меті покращення матеріального стану окремих соціальних прошарків населення шляхом виконання соціальних програм та забезпечення діяльності мережі соціальних закладів. Соціальна допомога надається малозабезпеченим верствам населення на підставі верифікації їх доходів та наявних засобів до існування і може надаватись в грошовій або натуральній формах. Джерелом фінансування соціальної допомоги є державний та місцеві бюджети, міжнародна допомога а також цільові надходження від добровільних пожертвувань.

Форми надання соціальної допомоги певною мірою впливають на форми та методи використання джерел її фінансування. Соціальна допомога населенню надається у вигляді дотацій, соціальних виплат, пільг для визначених категорій населення і у визначених випадках. Її практична реалізація здійснюється шляхом фінансування відповідних соціальних програм та діяльності мережі соціальних служб. Соціальна допомога не гарантується, як зазначалось, а надається громадянину індивідуально у випадку виникнення в нього скрутного економічного становища з незалежних від нього об'єктивних причин і на підставі його звернення до державних соціальних служб, до недержавних благодійних організацій або до міжнародних організацій, які мають на меті надання такої допомоги.

Допомога надається в обсязі, який передбачає можливості по подоланню економічних проблем, які стали підставою для звернення по допомогу. Відповідно, суб'єктом фінансування соціальної допомоги населенню є держава (державний та місцеві бюджети), недержавні благодійні організації та міжнародні благодійні організації, меценати.

Соціальна допомога реалізується в межах системи соціального захисту та

соціального забезпечення. Можна дискутувати, до якої з наведених категорій категорія «соціальна допомога» має більше відношення. В даному сенсі безпредметною є дискусія вчених щодо співвідношення категорій «соціальний захист» та «соціальне забезпечення». Існує дві полярні точки зору. Одна полягає в тому що ці категорії різні за змістом і відображають відмінні суспільні явища що пов'язані між собою як частина і ціле. Тобто мається на увазі, що соціальне забезпечення є явищем, що існує в межах більш широкого поняття «соціальний захист».

Серед основних проблем у сфері фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню України, які вимагають негайного вирішення, можна виділити такі:

- розширення бази оподаткування, а це можливо зробити за рахунок як загального економічного розвитку країни, формування умов, які унеможливають ухилення від оподаткування;
- зменшення рівня участі держави у сфері фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню;
- створення державою економічних передумов для накопичення громадянами індивідуальних страхових резервів;
- підвищення рівня ефективності бюджетного управління фінансовими ресурсами, що наявні для цілей фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню.

Перспективи розвитку системи фінансового забезпечення соціальної допомоги в Україні головною мірою залежать від перспектив розвитку економіки країни і мають враховувати досвід економічно розвинених країн, який, як зазначалось, передбачає зменшення участі держави в процесі фінансування соціальної допомоги, посилення адресності таких допомог, швидка адаптація норм законодавства до змін соціально-економічних умов, вдосконалення системи планування, виконання та оцінки реалізації соціальних програм.

Перспективи подальших досліджень даної проблематики мають акцентувати свою увагу на питаннях формування цільових, відокремлених від загальних фондів соціального забезпечення фондів для фінансування потреб соціальної допомоги, на покращенні управління процесом залучення коштів для формування цих фондів, на диверсифікації джерел надходження коштів з акцентом на посиленню ролі в процесі фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню недержавних фондів. Такий підхід забезпечить покращення розміру та якості соціальної допомоги населенню а також адаптацію вітчизняної системи фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню до стандартів ЄС.

РОЗДІЛ I. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ»

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	3 / 90	3 / 90
Курс	3	3
Семестр	5	5
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, у тому числі:		
Аудиторні:		
Лекційні	22	2
Семінарські / Практичні	24	4
Лабораторні	-	
Самостійна робота	30	70
Індивідуальні завдання	14	14
Форма семестрового контролю	екзамен	екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є формування властивості та якості інструментальних, загальнонаукових і професійних компетентностей включно із системою умінь, необхідних для бакалаврів з соціального забезпечення, здатних вирішувати проблеми соціального забезпечення і задачі професійної діяльності.

Завдання дисципліни полягають у досягненні здобувачами вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК 10. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ФК 2. Знання та розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

ФК 6. Вміння планування та звітності в системі соціального забезпечення населення.

ФК 7. Здатність застосовувати методики індивідуальних обрахунків адресної соціальної допомоги, методики індивідуальних обрахунків призначення субсидії, соціальної допомоги мало захищеним категоріям населення, допомоги по безробіттю.

3. Результати навчання за дисципліною

Очікувані результати навчання:

ПРН 5. Використовувати механізм призначення фінансової соціальної допомоги, пенсій.

ПРН 10. Визначати умову соціально-економічної підтримки різних категорій населення.

ПРН 12. Аналізувати ефективність соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах компетентності.

ПРН 13. Аналізувати та оцінювати рівень матеріально-економічного захисту різних категорій населення.

4. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА: СУТНІСТЬ, ОБ'ЄКТИ, СУБ'ЄКТИ, ФІНАНСОВЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Тема 1. Теоретичні засади фінансового забезпечення соціального захисту населення

Основні дефініції фінансового механізму. Фінансовий механізм реалізації соціального захисту населення шляхом виділення в ньому: джерел, форм, методів та напрямів фінансування.

Фінансове забезпечення як елемент фінансового механізму. Форми та джерела фінансування і фінансове забезпечення системи соціального захисту. Особливості фінансування соціальних трансфертів через основні форми соціального захисту – соціальне забезпечення, соціальне страхування та соціальну допомогу.

Фінансове забезпечення соціального захисту населення. Основні функції системи соціального захисту населення Потенційні джерела створення фондів фінансових ресурсів системи соціального захисту. Державні і недержавні джерела фінансових ресурсів, форми фінансового забезпечення соціального захисту громадян.

Сутність і завдання соціальної допомоги. Соціальна допомога: її види та форми. Адресна допомога як складова соціальної політики.

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення системи фінансування страхових допомог

Поняття та види страхових допомог. Правове регулювання надання страхових допомог.

Підстави та умови надання допомоги по безробіттю застрахованим особам. Допомоги по частковому безробіттю.

Допомога на випадок вагітності та пологів. Допомога у зв'язку з народженням та доглядом за дитиною.

Страхові допомоги у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.

Підстави, умови та розмір надання допомоги по тимчасовій непрацездатності.

Тема 3. Фінансово-економічні засади соціального забезпечення населення.

Напрями бюджетного фінансування форм соціального забезпечення населення. Державний бюджет України. Етапи фінансування, особливості фінансування різних форм соціального забезпечення населення України.

Напрями регіонального фінансування форм соціального забезпечення населення. Децентралізація влади та її вплив на економічні та соціальні перетворення. Основні завдання органів місцевого самоврядування в контексті фінансування виплат соціальної допомоги.

Напрями благодійного та спонсорського фінансування форм соціального забезпечення населення. Основні напрями благодійної діяльності. Класифікація благодійних та спонсорських організацій в контексті фінансування виплат соціальної допомоги.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ВИПЛАТ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Тема 4. Види державної соціальної допомоги в Україні та особливості її фінансування.

Основні складові соціального захисту населення України. Система державної соціальної допомоги в Україні. Державні соціальні гарантії в Україні.

Соціальні пільги як вид соціального забезпечення. Класифікація соціальних пільг. Житлово-комунальні пільги. Медико-реабілітаційні пільги. Соціально-трудова та соціально-побутова пільги. Пільги у сфері транспортного обслуговування населення. Проблема впорядкування і фінансування пільг та надання пільг за принципом адресності.

Тема 5. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги сім'ям з дітьми.

Умови призначення соціальної допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги сім'ям з дітьми.

Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами. Одноразова допомога при народженні дитини. Допомога на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням. Допомога на дітей одиноким матерям. Допомога при усиновленні дитини. Тимчасова державна допомога дітям у випадках, якщо місце проживання батьків невідоме, або вони ухиляються від сплати аліментів, або вони не мають можливості утримувати дитину.

Тема 6. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги людям з інвалідністю.

Умови призначення соціальної допомоги людям похилого віку, людям з інвалідністю та сім'ям, що виховують дитину з інвалідністю. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги окресленим категоріям населення.

Тема 7. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги іншим категоріям населення.

Умови призначення соціальної допомоги вимушено переселеним особам, учасникам бойових дій та членам загиблих учасників бойових дій. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги окресленим категоріям населення.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лб	інд.	с. р.		л	п	лб	інд.	с. р.
Модуль 1												
<i>Змістовий модуль 1. Соціальна допомога: сутність, об'єкти, суб'єкти, фінансове та нормативно-правове забезпечення.</i>												
Тема 1. Теоретичні засади фінансового забезпечення соціального захисту населення	10	4	2	-	-	4	10	-	-	-	10	
Тема 2. Нормативно-правове забезпечення системи фінансування страхових допомог	11	4	2	-	1	4	11	-	-	1	10	
Тема 3. Фінансово-економічні засади соціального забезпечення населення.	12	4	4	-	-	4	12	1	1	-	10	
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	<i>33</i>	<i>12</i>	<i>8</i>	<i>-</i>	<i>1</i>	<i>12</i>	<i>33</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>30</i>	
<i>Змістовий модуль 2. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги</i>												
Тема 4. Види державної соціальної допомоги в Україні та особливості її фінансування.	11	2	4		1	4	11	-	-	1	10	
Тема 5. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги сім'ям з дітьми.	11	2	4		1	4	11	-	1	1	9	
Тема 6. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги людям з інвалідністю.	10	2	2		-	6	10	-	1	1	8	
Тема 7. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги іншим категоріям населення.	15	4	6		1	4	15	1	1	-	13	
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	<i>47</i>	<i>10</i>	<i>16</i>		<i>3</i>	<i>18</i>	<i>47</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>40</i>	
Усього годин	80	22	24		4	30	80	2	4	4	70	
Модуль 2												
ІНДЗ	10		-	-	10	-	10		-	-	10	
Усього годин	90	20	24		14	30	90	2	4	14	70	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Теоретичні засади фінансового забезпечення соціального захисту населення	2	-
2	Нормативно-правове забезпечення системи фінансування страхових допомог	2	-
3	Фінансово-економічні засади соціального забезпечення населення.	4	1
4	Види державної соціальної допомоги в Україні та особливості її фінансування.	4	1
5	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги сім'ям з дітьми.	4	1
6	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги людям з інвалідністю.	2	-
7	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги іншим категоріям населення.	6	1
Разом		24	4

7. Самостійна робота

Для опанування матеріалу дисципліни окрім лекційних та практичних занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу слід приділяти самостійній роботі здобувачів (СРЗ).

Основні види СРЗ при вивченні дисципліни «Фінансове забезпечення соціальної допомоги»:

- Конспектування питань, розв'язання завдань, вправ, тестових завдань.
- Самостійна проробка питань та підготовка реферату за певною темою.
- Виконання індивідуального завдання.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Теоретичні засади фінансового забезпечення соціального захисту населення	4	10
2	Нормативно-правове забезпечення системи фінансування страхових допомог	4	10
3	Фінансово-економічні засади соціального забезпечення населення.	4	10
4	Види державної соціальної допомоги в Україні та особливості її фінансування.	4	10
5	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги сім'ям з дітьми.	4	9
6	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги людям з інвалідністю.	6	8
7	Особливості фінансування виплат соціальної допомоги іншим категоріям населення.	4	13
Разом		30	70

8. Індивідуальні завдання

Програмою дисципліни передбачено виконання індивідуального завдання, за виконання якого здобувач освітніх послуг отримає 15 балів, на нього відводиться 10 год. самостійної роботи здобувача освітніх послуг.

Метою ІНДЗ є поглиблення і закріплення здобувачів освіти теоретичних знань з податкового обліку та звітності й набуття вмінь пов'язувати свої знання з практикою. Виконання ІНДЗ дає здобувачеві можливість навчитися самостійно використовувати й узагальнювати теоретичні положення та інформаційні матеріали, формулювати власні погляди стосовно невирішених проблем та обґрунтовувати висновки і пропозиції, спрямовані на їх вирішення.

Індивідуальні науково-дослідні завдання здобувача освітніх послуг подаються у вигляді розрахункового завдання (тез). Здобувач може підготувати розрахункове завдання з рекомендованої викладачем тематики та виступити з доповіддю у межах 10 хвилин на практичному занятті. Дослідження має бути оригінальним, практичним, виконане самостійно, з урахуванням досягнень інших науковців у цій проблематиці. Тему слід обирати відповідно до власних зацікавлень і знання матеріалу публікацій.

ІНДЗ виконується на стандартних аркушах паперу, скріплених у папку. Робота може бути надрукована на принтері 14 шрифтом, через 1,5 інтервали.

Обсяг ІНДЗ: 10 – 15 сторінок, акуратно пронумерованих. Текст розміщується на одній стандартній сторінці паперу з полями: ліворуч – 25 мм, праворуч – 10 мм, знизу і зверху – 20 мм.

Титульний аркуш і вся робота оформляється згідно з установленим порядком. На титульній сторінці потрібно вказати назву університету, інститут, спеціальність, дисципліну, тему, курс, прізвище та ініціали студента.

План ІНДЗ повинен складатись із вступу, пунктів основної частини (перше питання теоретичне, друге – розрахункове, третє – удосконалення), висновків, списку використаних джерел (оформлений відповідно до ГОСТ 2015). У тексті кожний пункт плану необхідно виділити. ІНДЗ не може бути написано з використанням лише одного літературного джерела.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання ІНДЗ	К-ть балів
ІНДЗ виконано відмінно: повно висвітлена тема із сформульованими власними висновками	11-15
Недостатньо повно висвітлена тема із нечітко сформульованими власними висновками	7-10
Задовільне виконання ІНДЗ – неповно висвітлено тему без власних висновків студента	4-6
Тема висвітлена без чіткого розуміння суті дослідження	1-3

З відома викладача студент може виконати ІНДЗ на тему, не передбачену в запропонованому переліку.

Тематика індивідуальної самостійної роботи

1. Аналіз динаміки та структури державних соціальних видатків в Україні

2. Фінансове забезпечення функціонування пенсійної системи України в умовах реформування економіки.
3. Фінансовий механізм системи соціального захисту населення України.
4. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення соціального захисту населення
5. Напрями модернізації фінансового забезпечення системи соціальної підтримки населення України
6. Оптимізація системи фінансового забезпечення соціальних гарантій громадян
7. Проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та шляхи його подолання
8. Сучасні підходи у реформуванні соціальної політики держави регулятора розвитку соціальної сфери
9. Соціальний захист непрацездатних громадян в Україні та в країнах ЄС: порівняльна характеристика.
10. Соціальний захист непрацездатних громадян в Україні та в Балтійських країнах: порівняльна характеристика.
11. Соціальний захист дітей-сиріт.
12. Соціальний захист дітей-інвалідів.
13. Правовий статус окремих категорій непрацездатних громадян в Україні.
14. Соціальний захист окремих категорій непрацездатних громадян в Україні.
15. Відмінність соціальних пільг від інших, які є близькими за змістом та способом надання.

9. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов'язана діяльність викладача та студентів, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток.

В рамках вивчення дисципліни передбачається проведення лекцій з використанням сучасних інформаційних технологій, використання інтерактивних методів в процесі обговорення питань семінарського заняття (мікрофон, мозкова атака та інше), практичні заняття, засобів самостійної та індивідуальної роботи студентів.

10. Методи контролю

Розвиток різноманітних методів контролю стимулює навчання та пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти.

У зв'язку з різноманіттям різних форм контролю їхнє цільове призначення може мати той чи інший ступінь відмінності:

- Визначення рівня засвоєння матеріалу по конкретній темі навчальної дисципліни на основі індивідуальної бесіди викладача з кожним студентом окремо;
- Визначення ступеня засвоєння матеріалу групою або потоком студентів по одному чи декільком розділам курсу, розглянутим протягом фіксованого періоду часу, рівного, наприклад, третини семестру (поточний контроль);

- Визначення якості засвоєння матеріалу дисципліни в цілому (підсумковий контроль);
- Виявлення готовності студентів до вивчення нових дисциплін (контроль залишкових знань).

Задачами контролю є:

- Організація зворотного зв'язку між викладачем і студентом у процесі навчання і підведення підсумків цих зустрічей;
- Виявлення дієвості використовуваних у навчальному процесі прийомів і методів навчання;
- Забезпечення ритмічної й ефективної самостійної роботи студентів.

Результати контролю використовуються для:

- Удосконалювання (корекції) методів і прийомів навчання;
- Внесення змін у робочі плани і програми навчального процесу, тобто в зміст і організацію навчального процесу в цілому;
- Надання допомоги відстаючим студентам шляхом проведення додаткових індивідуальних, групових і потокових консультацій.

Поточний контроль навчальної роботи в міжсесійний період здійснюється в ході аудиторних і практичних занять. Так на кожному занятті викладач контролює:

- розуміння студентом розрахункових співвідношень і методів,
- уміння вирішувати типові задачі по темі ;
- готовність студента до виконання нової певної роботи заданих в схемах, таблицях, попередніх розрахунків і т.п., розуміння цілей і задач нової роботи і використуваної в ній методики вимірів;
- хід і виконання роботи, а також правильність отриманих при вимірі результатів.

При проведенні практичних занять контроль зводиться до оцінки уміння вирішувати типові задачі, а також до виявлення розуміння базових положень теорії.

Метод усного опитування. Є найпоширенішим і найбільш ефективним. Його використовують при вивченні майже всіх предметів. Полягає у з'ясуванні рівня знань учня завдяки прямому контакту з ним під час перевіркової бесіди. Усне опитування передбачає постановку вчителем питань (завдань), підготовку учнів до відповіді та демонстрування своїх знань, корекцію і самоконтроль викладених знань у процесі відповіді, аналіз та оцінювання її.

Тестові методи перевірки знань проводяться для оцінки результатів знань за вивчений змістовий модуль. Тоді, можна говорити про те, що здобувачам видана визначена інформація для формування системи поглядів і пізнання. Звідси ціль контролю дати відповідь на питання про існування у свідомості здобувачів такої системи в дійсності. **Тестові завдання** використовують для оцінювання рівня розвитку логічного мислення здобувачів, оволодіння ними розумовими операціями, науковими принципами, основними законами та дають змогу оцінити рівень засвоєння окремих тем, понять, явищ, процесів, способів дій у межах конкретного дисципліни.

Підсумковий контроль проводиться наприкінці семестру у формі іспиту. Іспит, як і інші види перевірки успішності, підвищують відповідальність викладача і кожного здобувача за свою роботу, сприяють систематизації вивченого, вихованню в здобувачів вимогливості до себе тощо. Іспити з даної дисципліни проводяться в усній формі.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів», контрольні заходи включають: поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять, ІНДЗ і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 90 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит – 50 балів).

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною системою	Оцінка за системою в УДПУ
A	<i>ВІДМІННО.</i> Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію (наукова література, газетно-журнальні публікації, Інтернет, мультимедійні програми тощо), виявляє власне ставлення до неї, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в різних формах.	5 (відмінно)	90 – 100

В	<p><i>ДУЖЕ ДОБРЕ.</i> Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен самостійно опрацювати навчальний матеріал, але потребує консультацій з викладачем; виконує творчі завдання.</p>		82 – 89
С	<p><i>ДОБРЕ.</i> Студент знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень. Студент здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.</p>	4 (добре)	75 – 81
D	<p><i>ЗАДОВІЛЬНО.</i> Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію.</p>		69 – 74
E	<p><i>ДОСТАТНЬО.</i> Студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується в поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні</p>	3 (задовільно)	60 – 68

	запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.		
FX	<i>НЕЗАДОВІЛЬНО.</i> Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними.	2 (незадовільно)	35 – 59
F	<i>НЕЗАДОВІЛЬНО</i> – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс. Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.		1 – 34

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання і самостійна робота							ІНДЗ	Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				15	10	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			
3	3	15	15	15	8	16			

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка в ЄКТС	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
75–81	C	
69–74	D	задовільно
60–68	E	
35–59	FX	
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Рекомендована література

Основна

1. Дубич К. В. Практика соціального забезпечення конкретних категорій населення. Навчальний посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2017. 429 с.
2. Кропельницька С.О., Солоджук Т.В. Соціальне страхування : навч. посіб. / Вид. 2-ге, доп. та перероб. Івано-Франківськ: ПП Бойчук, 2012. 326 с.
3. Калінеску Т. В., Шаповалова В.Т., Ліхоносова Г. С. Соціальний аудит та

інспектування: підручник / М-во освіти і науки України, Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ : СХУ ім. В. Даля, 2013. 380 с.

4. Калінеску Т. В., Шаповалова В.Т., Ліхоносова Г. С. Фінансове забезпечення соціальної допомоги: підручник / М-во освіти і науки України, Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ : СХУ ім. В. Даля, 2014. 358с.

5. Скочко М. Організація і здійснення соціальної допомоги вразливим верствам населення України: від філантропії до професіоналізму. *Історико-педагогічний альманах*. 2020. № 1. С. 49 – 55.

6. Дем'янишина О.А., Гвоздей Н.І., Ареп'єва О.В. Проблемні аспекти фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»): журнал*. 2023. №1(15). С. 25 – 37.

Допоміжна

1. Бюджетний кодекс України. *Голос України*. № 50-51. від 21.06. 2010 р.

2. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 966-IV.

3. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» (ВВР), 2003, N 47-48, ст.372.

4. Гайдуцький В.І., Подолєєв О.С. Фінансування соціальної політики: Навч. посіб. К.: Вид-во УАДУ, 1995. 345 с.

5. Калінеску Т. В., Шаповалова В.Т., Ліхоносова Г. С. Фінансове забезпечення соціальної допомоги: підручник. Луганськ: вид-во СХУ ім. В. Даля, 2013. 360 с.

6. Тулай О.І. Фінансове забезпечення державних соціальних програм: концептуальні домінанти у контексті досягнення цілей сталого розвитку України. *Актуальні питання теорії і практики фінансів*. 2020. С. 8 – 22. DOI: 10.35774/2020.04.008

7. Клименко А.Л. Соціальний захист і соціальне забезпечення в умовах євроінтеграції України: окремі аспекти. *Теорія і практика правознавства*. 2017. Вип. 2 (12) С. 1 – 10.

8. Постанова правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 29 січня 2009 року № 98»Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю».

9. Баранник Л.Б. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення: теоретичний аспект. *Вісник ДДФА. Економічні науки*. 2014. № 1. С. 8 – 15.

10. Осіпова Л. В., Плахтій В. Г. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: сучасний стан та перспективи. *Проблеми економіки та політичної економії* 2018, № 1. С. 125 – 138.

11. Мальований М.І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: Монографія. Умань: СПД Сочінський, 2016. 496 с.

12. Мальований М. Теоретичні основи забезпечення соціального захисту. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 5/1(132). С. 174-185.

13. Огінська А.Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз. *Економіка та держава: науково-практичний журнал* / Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України; ТОВ «Ред. журн. «Економіка та держава»; редкол.: Федоренко В.Г., Кучеренко Г.Б., Амоша О.І. та ін.. Київ, 2018. № 4, квітень. С. 131 – 136.

14. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України: веб-сайт. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України : веб-сайт. URL:<http://www.minfin.gov.ua>

3. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

5. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України : веб-сайт. URL: <http://www.mlsp.gov.ua>.

РОЗДІЛ II. НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ МАТЕРІАЛ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА: СУТНІСТЬ, ОБ'ЄКТИ, СУБ'ЄКТИ, ФІНАНСОВЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тема 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

1. Основні дефініції фінансового механізму
2. Фінансове забезпечення як елемент фінансового механізму
3. Фінансове забезпечення соціального захисту населення
4. Сутність і завдання соціальної допомоги

1. Основні дефініції фінансового механізму

За умов економічних перетворень актуалізуються питання визначення методів і інституційних механізмів підвищення ефективності фінансового забезпечення економічного розвитку країни. Важливим є встановлення оптимальних співвідношень між складовими фінансової архітектури, що забезпечить достатній обсяг фінансових ресурсів для досягнення стійкого економічного розвитку країни.

Соціально-економічні передумови доцільності застосування заходів державного регулювання економіки формувалися та змінювалися з урахуванням цілей та завдань фінансової політики. На кожному етапі економічного циклу існує необхідність обґрунтування та використання сукупності фінансових інструментів і важелів для активізації процесів економічного зростання, забезпечення макроекономічної стабілізації.

Доцільною є реалізація системних заходів у сфері бюджетно-податкового регулювання з урахуванням принципів субсидіарності, прозорості та підконтрольності, що сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних коштів. Проведення збалансованої фінансової політики країни потребує застосування науково-обґрунтованих підходів до бюджетного регулювання у сфері державного боргу і дефіциту бюджету. Водночас на сучасному етапі постає необхідність розробки стратегії фінансового регулювання з урахуванням циклічної динаміки розвитку інституційних секторів економіки. Важливим є посилення координації застосування механізмів і важелів у процесі формування та реалізації фінансової політики країни.

Фінансовий механізм — сукупність форм і методів створення та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, суб'єктів господарювання і населення. Застосовується з метою створення сприятливих умов для економічного і соціального розвитку суспільства.

Фінансовий механізм – сукупність організаційних форм фінансових відносин: порядок формування та використання фондів грошових коштів;

методи фінансового планування; форми управління фінансами; фінансове законодавство.

За допомогою фінансового механізму згідно з основними положеннями фінансової політики здійснюється розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту.

Різні трактування поняття «фінанси»

В фінансовій літературі термін "фінансовий механізм" використовують досить часто, але трактування його економічної сутності науковцями є різними.

Г.Г. Кірейцев розглядає це поняття у контексті діяльності підприємницьких структур, він зазначає, що фінансовий механізм - це сукупність методів реалізації економічних інтересів шляхом фінансового впливу на соціально-економічний розвиток підприємства. Складовими фінансового механізму є: фінансове забезпечення; фінансове регулювання; система фінансових індикаторів і фінансових інструментів, які дають змогу оцінити цей вплив.

В.М. Опарін розглядає поняття «фінансовий механізм» більш широко і зазначає, що фінансовий механізм - це сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Близьке за сутністю визначення фінансового механізму дають і вчені В.І. Оспіщева та О.П. Близнюк.

В.Д. Базилевич та Л.О. Баластрик пропонують таке визначення: «Фінансовий механізм - це сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави у процесі створення й використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення».

О.М. Ковалюк вказує, що «... фінансовий механізм - це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного їхнього забезпечення, в контексті відповідної фінансової політики на мікроекономічному та макроекономічному рівнях».

Останнє визначення є, на нашу думку, найбільш відповідним сутності фінансового механізму.

Із найбільш загальних позицій термін "механізм" означає сукупність складових (деталей) цілого (системи), які, взаємодіючи, служать для передачі і перетворення руху на кожному етапі і забезпечують рух системи у визначеному напрямку.

Держава, або підприємство, як складні системи, повинні розробити фінансову політику, тобто усвідомити куди саме слід прямувати на даному відрізку часу, а потім її реалізувати, втілити. Для цього й створюється фінансовий механізм у формі методів, інструментів, важелів, які забезпечують формування необхідних потоків коштів. Вхідні потоки будуть формувати доходну частину фондів, а вихідні - забезпечувати цільові витрати, таким чином здійснюється практична реалізація цілей фінансової політики.

2. Фінансове забезпечення як елемент фінансового механізму

Фінансове забезпечення економічного розвитку посідає важливе місце в системі державного регулювання, його основні складові охоплюють економічний цикл, секторальну, галузеву і регіональну структури економіки, умови нагромадження капіталу, зайнятість, грошовий обіг, конкурентне середовище, соціальні відносини, зовнішньоекономічні зв'язки.

Формування та функціонування фінансового механізму відбувається в різних сферах фінансів. Саме тому, науковці досліджують фінансовий механізм страхування, фінансовий механізм суб'єктів підприємницької діяльності, фінансовий механізм державних підприємств, механізм функціонування державних фінансів тощо.

У рамках фінансового механізму виділяють його основні складові, а саме: джерела фінансового забезпечення та модель фінансового регулювання.

Фінансове забезпечення здійснюється в таких формах:

- бюджетне фінансування, що здійснюється на безповоротній основі за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів;
- кредитування, яке здійснюється за рахунок мобілізації тимчасово-вільних коштів на основі принципів забезпеченості, платності, поверненості, цільового призначення;
- самофінансування, засноване на використанні власних ресурсів для забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Фінансове регулювання використовує сальдовий та нормативний методи.

В основу сальдового методу покладено такий показник як різниця між надходженнями коштів та їх витратами за певний проміжок часу. В нормативному методі основою є норма - емпірично встановлений показник витрачання того, чи іншого ресурсу. На основі цих методів здійснюється фінансове планування, фінансове оперативне управління, фінансовий контроль.

Фінансове планування - діяльність щодо формування та використання цільових централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів для розширеного відтворення та задоволення поточних потреб держави, підприємств, домогосподарств.

Фінансове оперативне управління - комплекс заходів, які розробляються на основі оперативного аналізу фінансової ситуації, для регулювання, складання та виконання фінансових планів, а також здійснення поточного контролю за їх виконанням.

Фінансовий контроль - вид діяльності, здійснюваний всіма ланками влади та комерційними структурами з метою забезпечення відповідного рівня фінансової дисципліни та цільового використання централізованих та децентралізованих фондів.

Засобами фінансового регулювання є фінансові інструменти та фінансові важелі.

У фінансовому регулюванні використовуються **фінансові інструменти** - певний спосіб фінансування, який реалізується як певний договір, у якому зазначені юридичні вимоги, захищені законом, з боку одного учасника і

зобов'язання з боку іншого учасника, або як визначені законом взаємовідносини держави і інших суб'єктів економіки. На рівні держави такими інструментами є податки, субсидії, трансферти тощо, на рівні підприємств - фінансові інструменти грошового ринку: депозитні сертифікати, банківські акцепти, комерційні векселі, зворотні вимоги про викуп цінних паперів тощо.

Фінансовими важелями на макрорівні є, наприклад, ставка оподаткування, рівень резервування, ставка рефінансування НБУ, валютний курс тощо. Фінансові важелі часто використовуються для стимулювання потрібних процесів та застосування фінансових санкцій для зменшення небажаних явищ і процесів.

Фінансові стимули - це рівень заробітної плати, доходів працівників, матеріальні допомоги, премії, пенсії, стипендії, надання різних пільг, зокрема - податкових пільг, податкових канікул, списання податкової заборгованості. До стимулів належать також заохочувальні фонди, створювані з прибутку, бюджетне фінансування ефективних напрямів розвитку національної економіки, фінансування підготовки і перепідготовки кадрів тощо.

Фінансові санкції охоплюють штрафи і пеню. Штрафи - це ступінь матеріального впливу на винних у порушенні законодавства, угод або чинних правил, накладаються, як правило, у твердій грошовій сумі. Пеню накладають при несвоєчасному виконанні грошових зобов'язань і нараховують за кожен день прострочення платежу, встановлюється у відсотках від суми простроченого платежу (санкції за порушення податкового законодавства, санкції за нецільове використання бюджетних коштів, пені за несвоєчасну сплату платежів, зменшення або призупинення бюджетного фінансування, вилучення до бюджету коштів, використаних не за призначенням, відміна наданих пільг).

Формування сучасної фінансової системи потребує забезпечення гнучкості, ефективності, активності сприйняття соціальних, технологічних, інтелектуальних новацій. Доступність фінансових ресурсів, потенційні можливості їх використання, технологічне та інституційне забезпечення відповідають основним стадіям розвитку, у тому числі управління факторами, ефективно та інноваційне управління, що визначають особливості та моделі економічного розвитку.

Фінансові ресурси державного сектора економіки визначають засади соціально-економічного розвитку країни та територій, впливають на фінансовий потенціал суб'єктів державної і комунальної власності суб'єктів господарювання. Важливим є застосування сучасних підходів та механізмів активізації розвитку, підвищення ефективності й результативності функціонування державного сектора економіки, територіальних громад, суб'єктів підприємницької діяльності та країни в цілому. Використання фінансових ресурсів державного сектора для забезпечення економічного розвитку дозволяє забезпечити системний підхід до фінансування інноваційних розробок, стимулювати розвиток відповідних сфер і галузей економіки, запровадити сучасні механізми фінансування, що прискорить зростання валового внутрішнього продукту країни, її фінансового потенціалу, формує

умови застосування комплексного фінансування проектів розвитку, сприяє забезпеченню узгодженості інтересів населення, підприємництва, територіальних громад і суспільства стосовно стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

3. Фінансове забезпечення соціального захисту населення

В умовах економічних перетворень зростає частка державного фінансування соціальних послуг для малозабезпечених верств населення, потребує удосконалення перелік і стандарти базових соціальних послуг, що гарантовані державою. Бюджетні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення варто визначати як інвестиції в людський капітал, їх фінансування сприяє інноваційному розвитку суспільства. Інституційна складова розвитку системи соціального забезпечення удосконалює основні засади та механізм реалізацій фінансової політики у соціальній сфері, що є важливим в умовах погіршення демографічної ситуації, скорочення життєвого рівня населення, значних обсягів трансфертів із державного бюджету до пенсійного фонду та місцевих бюджетів. Результативність фінансування соціального захисту має визначатися як система якісних та кількісних показників відповідно до основних положень програмно-цільового методу бюджетного планування. Бюджетні програми фінансуються з державного та місцевих бюджетів та відображаються в показниках зведеного бюджету держави, бюджетних установ, суб'єктів підприємницької діяльності, інших фондів фінансових ресурсів.

Посилення соціальних пріоритетів у суспільному розвитку, вимагає створення виважених механізмів фінансового забезпечення соціального захисту населення, провідне місце в яких займає пенсійне забезпечення.

Зростання соціальних стандартів на етапі проведення структурних перетворень в державі вимагають, щоб соціально-економічна політика країни була спрямована на підвищення якості життя та загальнолюдських цінностей. Пріоритетами соціально-економічної політики держави являється створення умов для розвитку трудового потенціалу населення, формування середнього класу, недопущення надмірної диференціації за рівнем доходів, підтримка незахищених верств населення, що передбачає надійний соціальний захист громадян і належне пенсійне забезпечення, яке є одним із визначальних чинників суспільного добробуту. Фінансова підтримка незахищених верств населення відбувається через перерозподіл створеної вартості через фінансову систему, солідарна взаємодопомога у поєднанні з особистою відповідальністю є базовими принципами побудови громадянського суспільства.

Спрямованість державної фінансової політики, результативність її реалізації визначають динаміку, процеси перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетний, податковий, страховий механізми, впливають на фінансовий потенціал, фінансову стійкість, реалізацію довгострокової стратегії економічного розвитку, динамічну макроекономічну збалансованість. Застосування програмно-цільового методу та середньострокового бюджетного планування забезпечує підвищення якості бюджетних програм, результативності державної фінансової політики. В умовах обмежених

фінансових ресурсів застосування державно-приватного партнерства дозволяє забезпечити своєчасність та повноту фінансування проектів, ефективне використання залучених ресурсів, що скорочуватиме рівень боргового фінансування державних витрат за рахунок зміни джерел і інструментів фінансування. Інституційне забезпечення супроводу таких проектів дозволяє враховувати особливості джерел фінансування та характеристики проектів, використовувати відповідні механізми фінансування та страхування, що у сукупності підвищить ефективність використання фінансових ресурсів.

Формування ефективного та прозорого механізму фінансового забезпечення соціального захисту потребує використання обґрунтованих підходів до підвищення якості рівня життя населення, забезпечення розвитку соціальної сфери, визначення довгострокових цілей суспільного розвитку, їх інтеграцію у бюджетний процес. У сучасних інституційних умовах, пріоритетними напрямками вдосконалення механізму фінансового забезпечення соціального захисту мають бути забезпечення макроекономічної та соціальної рівноваги, посилення дієвості використання видатків бюджету та коштів державних цільових фондів, підвищення ефективності державного фінансового контролю, створення сприятливих умов для запровадження та реалізації недержавних форм страхування, удосконалення методологічних засад механізму планування та прогнозування видаткової частини державного та місцевих бюджетів. Фінансове забезпечення соціального захисту населення як економічна категорія відображає відповідні відносини при перерозподілі валового внутрішнього продукту з метою використання його частини на подолання бідності, як складова державного управління містить сукупність фінансових джерел, форм, методів, інститутів, що застосовуються для регулювання соціальних процесів використовуючи у тому числі страховий, бюджетно-податковий, кредитний механізми. Сучасний соціально-економічний стан країни та стратегія розвитку спрямована на розбудову соціальної ринкової економіки вимагають вираженого підходу до управління державними фінансами, визначення раціональних методів фінансового забезпечення системи соціального захисту населення як вагомому інструменту реалізації економічної та соціальної політики держави. Однією з основних передумов сталого розвитку суспільства є створення ефективного механізму фінансової політики країни, що передбачає формування та використання фінансових ресурсів на цілі соціального захисту населення з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку країни. Фінансова спроможність та збалансованість є вагомими складовими системи соціального забезпечення, яка має комплексний характер та передбачає надання громадянам гарантованого державою мінімуму соціальних послуг.

Фінансове забезпечення економічного розвитку країни є одним з важливих інструментів впливу на економічні та соціальні процеси шляхом перерозподілу та використання фінансових ресурсів між пріоритетними сферами суспільного виробництва.

Прогноз доходної та видаткової частини бюджету на середньостроковий період має ґрунтуватись на основі сукупності відповідних методів, тенденцій макроекономічних показників з урахуванням забезпечення бюджетної збалансованості. Фінансова складова системи соціального захисту населення відображає взаємодію та взаємозв'язок відповідних фінансових та соціальних інститутів. Під інституційними засадами фінансового забезпечення системи соціального захисту населення слід розуміти такі форми взаємовідносин між його учасниками, як соціальна відповідальність, соціальне партнерство, положення та принципи фінансового забезпечення соціального захисту. Створення інституційних умов реалізації політики держави у сфері соціального захисту населення потребує формування відповідної моделі, яка ґрунтуватиметься на інтеграції системи фінансового регулювання соціально-економічного розвитку суспільства та адаптивно-регуляторної бюджетної архітекτονіки.

4. Сутність і завдання соціальної допомоги

Соціальна допомога – це грошова допомога й допомога в натуральній формі, що здебільшого фінансується з бюджету та добровільних пожертвувань і сплачуються людям, які перебувають у нужді, як на основі перевірки їхнього доходу та засобів існування, так і за певними критеріями без перевірки доходу. Це означає також, що одні прошарки населення користуватимуться благами програми допомоги, а інші будуть виключені зі сфери її дії. Розмір допомоги, яку отримують найнужденніші групи населення, може бути менший, аніж допомога менш нужденним.

У вузькому розумінні соціальна допомога – це виключно грошова виплата (одноразова чи періодична), яка призначається окремим категоріям громадян у порядку і розмірах, передбачених законодавством.

Соціальну допомогу, як форму соціального забезпечення населення України, доцільно поділити за такими критеріями:

1) *за цільовим призначенням*: на компенсацію втраченої частини доходу (допомога по вагітності та пологах, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку тощо); на повну заміну середньомісячного доходу, який громадянин з незалежних від нього причин не в змозі отримувати (допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам тощо); на поховання громадянина не застрахованого в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування; на доплату до основного доходу, якщо такий дохід нижчий за встановлений законодавством прожитковий мінімум (допомога малозабезпеченим сім'ям тощо);

2) *в залежності від правової підстави виникнення права на соціальну допомогу*: потрапляння особи в складну життєву ситуацію, з якої не можливий самостійний вихід (допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам тощо); потрапляння особи під вплив інших обставин, які визнані державою соціально значущими та внаслідок яких знижується здатність до самозабезпечення (допомога при народженні дитини, допомога при усиновленні дитини тощо);

3) за формою призначення та виплати: одноразова грошова виплата (допомога на поховання) та періодичні платежі (більшість видів соціальної допомоги);

4) за категорією громадян, яким призначається соціальна допомога: соціальна допомога інвалідам та іншим особам, які не мають права на пенсію; допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам; допомога малозабезпеченим сім'ям; допомога сім'ям з дітьми тощо.

Різноманітність видів соціальної допомоги обумовлена тим, що законодавець при їх визначенні враховує більшість життєвих ситуацій, за яких може виникнути право на соціальну допомогу. При цьому законодавство України дозволяє органам місцевого самоврядування встановлювати додаткові види соціальної допомоги в своєму регіоні. Однак, враховуючи, що бюджетних коштів ледве вистачає на фінансування основних видів соціальної допомоги, практика визначення додаткових її видів в окремих регіонах, як правило відсутня.

Згідно з класифікацією Міжнародного бюро праці соціальній допомозі властиві такі характеристики:

- фінансування та виплати забезпечуються державним і місцевими бюджетами;
- допомога надається окремим категоріям громадян відповідно до законодавства;
- при оцінюванні нужденності враховуються доходи і розміри особистого майна, однак заощадження невеликих розмірів, як правило, не беруться до уваги;
- мета виплати допомоги — доведення рівня доходу особи до суспільно визначеного мінімуму з урахуванням певних факторів (розмір сім'ї, інші виплати тощо). Розмір допомоги не пов'язаний з попередніми доходами чи життєвим рівнем;
- розмір допомоги на відміну від виплат по соціальному страхуванню визначається суб'єктивно виходячи із ступеня нужденності та наявних ресурсів.

Завдання соціальної допомоги — полегшити матеріальний стан людей, які опинилися у скрутному матеріальному становищі, незалежно від їхньої трудової діяльності.

Соціальна допомога по суті відрізняється від соціального страхування. Для отримання виплат по соціальному страхуванню єдиною умовою є те, щоб людина була застрахована. Цим вона набирає право на отримання пенсії, допомоги по безробіттю, по тимчасовій непрацездатності тощо. Це право здебільшого здобувається протягом трудової діяльності. Виплати по соціальному страхуванню надаються незалежно від матеріального стану. Навіть якщо людина отримала спадщину й стала мільйонером, все одно їй виплачуватиметься пенсія чи інша допомога, якщо вона працювала і має відповідний страховий стаж.

Інша річ — соціальна допомога. Вона надається лише тим, хто опинився в нужді, бідності за певними критеріями, на розсуд органів, які її подають. Вона

охоплює окремі види забезпечення, які практично неможливо здійснити на принципах соціального страхування, надається найменш захищеним і найбільш нужденним категоріям населення, як правило, індивідуально.

Соціальна допомога - це система заходів для покращання стану певних соціальних прошарків шляхом соціальних програм і забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. При прийнятті рішення про соціальну допомогу враховується матеріальний стан людей. Соціальна допомога не є гарантованою, а надається за рішенням відповідних органів з урахуванням існуючих у суспільстві критеріїв для призначення такої допомоги. Вона надається в індивідуальному порядку найменш захищеним категоріям населення за рахунок коштів із Державного і місцевих бюджетів.

Тема 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СТРАХОВИХ ДОПОМОГ

1. Поняття та види страхових допомог.
2. Правове регулювання надання страхових допомог.
3. Підстави та умови надання допомоги по безробіттю застрахованим особам.
4. Допомоги по частковому безробіттю.
5. Допомога на випадок вагітності та пологів. Допомога у зв'язку з народженням та доглядом за дитиною.
6. Страхові допомоги у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.
7. Підстави, умови та розмір надання допомоги по тимчасовій непрацездатності.

1. Поняття та види страхових допомог

Важливою складовою системи соціального забезпечення та соціальної підтримки є страхові допомоги, до яких належать виплати з фондів соціального страхування, що надаються з компенсаційною чи іншою метою особам у разі настання для них страхового ризику. Система страхових ризиків є головною підставою для забезпечення права на страхові допомоги. Найбільш поширеними ризиками вважаються тимчасова непрацездатність, вагітність та пологи, народження дитини та догляд за нею, безробіття, часткове безробіття, смерть особи, нещасний випадок на виробництві та професійні захворювання.

Всі ці обставини спричиняють повну або часткову втрату заробітку чи іншого доходу та позбавляють людину фінансової основи її життєдіяльності, а тому можуть поставити на межу фізіологічного виживання.

У системі соціального страхування існують три фонди, які виплачують страхові допомоги: Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

Кожен з цих Фондів надає різні за цільовим призначенням допомоги, що можуть відрізнитися колом одержувачів, умовами надання та розмірами виплат.

Але важливо зазначити, що ці допомоги надаються у грошовій формі.

Страхові допомоги для більшості громадян України є заміною втраченого з поважних причин заробітку. А тому вони становлять матеріальну основу життєзабезпечення особи й гарантують їй належний рівень споживання матеріальних благ та послуг. Якщо при цьому врахувати, що кожна людина - це особистість з індивідуальною системою смаків та уподобань, то закономірно, що лише грошові допомоги дають змогу їй вільно розпоряджатися наявними у неї ресурсами, купувати одяг і харчування, які найбільш необхідні для неї чи для її сім'ї.

Грошова форма страхових допомог сприяє незалежності їх отримувачів від органів соціального захисту і, крім того, знімає будь-яку відповідальність з держави за забезпечення особи всім необхідним з метою підтримки рівня її

життя.

Створена в Україні система страхових допомог є доволі розгалуженою та неоднорідною. Існують різні за своєю природою та призначенням грошові виплати, що можуть бути класифіковані за багатьма критеріями.

Найпоширенішим вважається поділ страхових допомог за фондами їх надання.

Так, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності надає:

- допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною);
- допомогу по вагітності та пологах; допомогу при народженні дитини; допомогу з догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- допомогу на поховання, яка, щоправда, не надається на поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві.

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття передбачає виплату: допомоги по безробіттю, у тому числі одноразову її виплату для організації безробітним підприємницької діяльності; допомоги по частковому безробіттю; матеріальної допомоги у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного; допомоги на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України виплачує допомогу у зв'язку з тимчасовою або повною втратою працездатності; дітям, які народилися інвалідами внаслідок травмування вагітної матері на виробництві, а також на реабілітацію потерпілого, родичам загиблого на виробництві члена родини.

Існує класифікація страхових допомог і за колом одержувачів. За цією ознакою вони поділяються на такі, що надаються застрахованим особам, та особам незастрахованим у системі соціального страхування.

2. Правове регулювання надання страхових допомог

Правове регулювання надання страхових допомог в Україні здійснюється цілою низкою нормативно-правових актів, прийнятих Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством соціальної політики України, іншими Центральними органами виконавчої влади. З метою регулювання механізмів видачі страхових допомог на місцях органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації видають нормативно-правові акти локального (місцевого) характеру, що доповнюють законодавство у сфері надання страхових допомог.

Серед значного масиву нормативно-правових актів, що регулюють надання соціальних допомог, чільне місце належить законами України.

Так, Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" (1992 р.) встановлює право на державну допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами для жінок (у тому числі неповнолітніх), які не застраховані в системі

загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Закон України “Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” (1998 р.) визначає принципи та загальні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні, а також дає визначення поняття “загальнообов'язкове державне соціальне страхування” як системи прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Закон України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” (1999 р., нова редакція прийнята нещодавно) визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, гарантії працюючих громадян щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, охорони життя та здоров'я. Цей закон також встановлює правову основу, економічний механізм та організаційну структуру загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які призвели до втрати працездатності або загибелі застрахованих на виробництві.

Закон України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” (2000 р.) регулює правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” (2003 р.) визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, передбачених цим

Законом, а також регулює порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування за рахунок його коштів видатків на оплату договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей та іншим особам, передбаченим цим Законом.

Закон України “Про зайнятість населення” (2013 р.) визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття.

В Україні, згідно з законодавством, існує чотири фонди соціального страхування, які виплачують різні види соціальних допомог. Приміром, Пенсійний фонд виплачує страхову допомогу на поховання у разі смерті

пенсіонера. Фонд соціального страхування на випадок безробіття виплачує страхову допомогу безробітному, в тому числі й одноразову виплату для організації безробітним підприємницької діяльності, а у разі смерті безробітного - допомогу на його поховання. Із Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування з тимчасової втрати працездатності виплачуються застрахованим особам допомоги з втрати працездатності, по вагітності та пологах і на поховання.

3. Підстави та умови надання допомоги по безробіттю застрахованим особам

07 травня 2022 року набрав чинності від 21 квітня 2022 року № 2220-ІХ Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану", яким внесено зміни до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття", якими врегульовано питання реєстрації та ведення обліку безробітних під час дії воєнного стану.

Також постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 року № 334 "Деякі питання реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану" визначено особливості, з урахуванням яких на період дії воєнного стану здійснюється реєстрація, перереєстрація безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплата допомоги по безробіттю.

Допомога по безробіттю надається застрахованим особам, визнаним у встановленому порядку безробітними.

Безробітний - особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи (пункт 2 частини першої статті 1 Закону України "Про зайнятість населення").

Статусу безробітного може набути:

- особа працездатного віку до призначення пенсії (зокрема на пільгових умовах або за вислугу років), яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів, готова та здатна приступити до роботи;
- особа з інвалідністю, яка не досягла встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" пенсійного віку та отримує пенсію по інвалідності або соціальну допомогу відповідно до законів України "Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю" та "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю";
- особа, молодша 16-річного віку, яка працювала і була звільнена у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці, зокрема припиненням або перепрофілюванням підприємств, установ та організацій, скороченням чисельності (штату) працівників.

Статус безробітного надається зазначеним особам за їх особистою заявою (у тому числі поданою засобами електронної ідентифікації) у разі відсутності підходящої роботи з першого дня реєстрації у територіальних органах центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції (Державний центр зайнятості), незалежно від зареєстрованого місця проживання чи місця перебування (стаття 43 Закону України "Про зайнятість населення").

Розмір грошової допомоги.

Сума мінімальної допомоги, яка виплачується застрахованим громадянам з урахуванням зарплати та страхового стажу становить 1 800 грн, не застрахованим особам - 1000 грн. (на період карантину); максимальний розмір допомоги - 8 788 грн.

Від чого залежить розмір виплати допомоги по безробіттю?

- від страхового стажу;
- підстави припинення трудових відносин;
- розміру заробітної плати, отримуваної громадянином перед звільненням.

4. Допомоги по частковому безробіттю.

Застрахована особа - фізична особа, яка відповідно до законодавства підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачується чи сплачувався у встановленому законом порядку єдиний внесок (пункт 3 частини першої статті 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»).

Допомога по частковому безробіттю - це вид державної підтримки застрахованих осіб (працівників та фізичних осіб - підприємців) у разі втрати ними частини заробітної плати (доходу) у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) з причин економічного, технологічного характеру, виникнення надзвичайної ситуації, введення надзвичайного або воєнного стану, встановлення карантину (частина перша статті 47 Закону України «Про зайнятість населення»).

Умови, механізм виплати застрахованим особам допомоги по частковому безробіттю, строки, розмір та критерії її надання, а також механізм повернення коштів, спрямованих на фінансування такої допомоги визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання допомоги по частковому безробіттю» від 21.06.2022 № 702

Допомога по частковому безробіттю надається застрахованим особам (працівникам та фізичним особам - підприємцям) у разі втрати ними частини заробітної плати (доходу) у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) з причин економічного, технологічного характеру, виникнення надзвичайної ситуації, введення надзвичайного або воєнного стану, встановлення карантину.

Допомога по частковому безробіттю надається застрахованим особам надається за таких умов:

- зупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) не менш як 20 відсотків чисельності працівників роботодавця, в яких рівень скорочення тривалості робочого часу та заробітної плати становить 30 і більше відсотків на місяць;

- рівень скорочення тривалості робочого часу та доходу ФОП, становить 30 і більше відсотків на місяць;

- відсутність у роботодавця або ФОП, яка є застрахованою особою, заборгованості із виплати заробітної плати та/або сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та/або сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування протягом 6 місяців, що передують місяцю зупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг);

- сплата роботодавцем за кожного працівника або фізичною особою — підприємцем, яка є застрахованою особою, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування протягом останніх 6 місяців, що передують місяцю, в якому почалося зупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг), а в разі, коли протягом останніх шести місяців до звернення про надання допомоги по частковому безробіттю законодавством надано право окремим роботодавцям або фізичним особам - підприємцям, які є застрахованими особами, не сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, застосовуються попередні 180 календарних днів до такого періоду

- роботодавець не є фондом соціального страхування.

Допомога по частковому безробіттю надаються на строк зупинення виробництва продукції, але не більш як 180 календарних днів сумарно протягом 36 місяців з дня зупинення (скорочення) виробництва.

Роботодавець або фізична особа - підприємець, яка є застрахованою особою, може звернутися за отриманням допомоги по частковому безробіттю протягом **90 календарних днів** з дня зупинення (скорочення) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг).

Для отримання допомоги по частковому безробіттю необхідно подати до центру зайнятості заяву:

- в електронній формі з накладенням електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, - на адресу офіційної електронної пошти відповідного центру зайнятості;

- у паперовій формі - особисто до центру зайнятості.

Заява подається роботодавцем або фізичною особою - підприємцем, яка є застрахованою особою, до центру зайнятості **за місцем провадження його (її) господарської діяльності.**

До заяви необхідно додати:

- роботодавцю - відомості про працівників, у яких виникло право на допомогу по частковому безробіттю згідно з цим Порядком, за формою згідно з додатком 1;

- фізичній особі - підприємцю, яка є застрахованою особою та звертається за отриманням допомоги, - відомості про себе за формою згідно з додатком 2.

- У разі подання відомостей про себе та найманих працівників фізична особа - підприємець, яка є застрахованою особою, подає відомості за формами згідно з додатками 1 і 2.

Строки розгляду

Рішення про надання або відмову в наданні допомоги по частковому безробіттю приймається регіональним центром зайнятості протягом **п'яти робочих днів** з дня подання роботодавцем або фізичною особою - підприємцем, яка є застрахованою особою, всіх встановлених документів.

У разі подання неповного пакета документів, або наявності в окремих документах помилок центр зайнятості протягом **п'яти робочих днів**, повідомляє про це роботодавцю або фізичній особі - підприємцю, яка є застрахованою особою. Після доповнення або доопрацювання таких документів роботодавець або фізична особа - підприємець, яка є застрахованою особою, має право **повторно** звернутися до центру зайнятості протягом **п'яти робочих днів** з дня отримання повідомлення центру зайнятості.

В такому випадку рішення приймається регіональним центром зайнятості протягом **п'яти робочих днів** з дня повторного подання документів.

Щодо рішення про надання або відмову в наданні допомоги по частковому безробіттю центр зайнятості протягом **трьох робочих днів** з дати його прийняття направляє заявнику на електронну адресу, зазначену в заяві, відповідну інформацію, у тому числі з обґрунтуванням причин відмови.

Рішення регіонального центру зайнятості про відмову в наданні допомоги по частковому безробіттю може бути оскаржене до Державного центру зайнятості або суду.

5. Допомога на випадок вагітності та пологів.

Допомога у зв'язку з народженням та доглядом за дитиною.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та пункту 3 Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1751 (далі - Порядок) право на державну допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами (далі- Допомога) мають вагітні жінки (у тому числі неповнолітні), які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, а саме:

- жінки із числа військовослужбовців Збройних Сил, Держприкордонслужби, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, інших військових формувань, Держспецтрансслужби, Держспецзв'язку та із числа поліцейських, осіб начальницького і рядового складу органів та підрозділів служби цивільного захисту, Державної кримінально-виконавчої служби;

- жінки, звільнені у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи та організації незалежно від форми власності за умови, що вагітна жінка була звільнена з роботи не раніше ніж за шість місяців до набуття права на одержання допомоги;

- жінки, зареєстровані в центрі зайнятості як безробітні;
- непрацюючі жінки;

- аспірантки, докторантки, клінічні ординатори, студентки закладів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти;
- жінки, зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності, які не беруть участі в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Умови надання і тривалість виплати допомоги

Допомога, якщо звернення за нею надійшло не пізніше шести місяців з дня закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, виплачується жінкам за весь період відпустки, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей - 70 календарних днів) після пологів.

Жінкам, віднесеним до 1-4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 - до пологів та 90 - після пологів).

Особам, які усиновили або взяли під опіку дитину протягом двох місяців з дня її народження, допомога призначається за період з дня усиновлення чи встановлення опіки і до закінчення строку післяпологової відпустки.

Допомога обчислюється сумарно та надається жінкам у повному обсязі незалежно від кількості днів відпустки, фактично використаних до пологів.

За період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, що збігається з відпусткою по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомога по вагітності та пологах виплачується незалежно від допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Розмір допомоги

Відповідно до п. 7 Порядку допомога у зв'язку з вагітністю та пологами надається:

1) жінкам із числа військовослужбовців Збройних Сил, Держприкордонслужби, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, інших військових формувань, Держспецтрансслужби, Держспецзв'язку та із числа поліцейських, осіб начальницького і рядового складу органів та підрозділів служби цивільного захисту, Державної кримінально-виконавчої служби - у розмірі 100 відсотків грошового забезпечення;

2) жінкам, звільненим з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи та організації - у розмірі 100 відсотків середньомісячного доходу. Середня заробітна плата, з якої нараховується допомога, обчислюється згідно з Порядком обчислення середньої заробітної плати, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100;

3) жінкам, зареєстрованим у центрі зайнятості як безробітні - у розмірі 100 відсотків мінімального розміру допомоги по безробіттю;

4) аспіранткам, докторанткам, клінічним ординаторам, студенткам закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти - у розмірі місячної стипендії. Жінка, яка продовжує навчання, має право на виплату стипендії або допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами за її вибором. При цьому допомога призначається з дня припинення виплати стипендії по день закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами.

Розмір допомоги у випадках, передбачених підпунктами 1-4 цього пункту, встановлюється шляхом множення середньоденного доходу на кількість календарних днів тривалості відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, але не менш як 25 відсотків розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи з розрахунку на місяць;

5) непрацюючим жінкам та жінкам, зареєстрованим як суб'єкти підприємницької діяльності, - у розмірі 25 відсотків розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатної особи, з розрахунку на місяць.

Розмір прожиткового мінімуму відповідно до Закону України "Про Державний бюджет України на 2022 рік" для працездатної особи станом на січень-червень 2022 - 2481 грн; липень-листопад 2022 - 2600 грн; грудень 2022 - 2684 грн.

Куди звернутися

Для призначення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами особами, зазначеними у пункті 3 Порядку, подаються інформація про номер запису в Реєстрі медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я про сформований медичний висновок про тимчасову непрацездатність категорії "Вагітність та пологи", заява, що складається за формою, затвердженою Мінсоцполітики, а також довідка:

- з основного місця служби або навчання - про те, що жінка служить або навчається;
- ліквідаційної комісії - про те, що жінка звільнена з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи та організації;
- центру зайнятості - про те, що жінка зареєстрована в центрі зайнятості як безробітна.

Особи, які усиновили чи взяли під опіку дитину протягом двох місяців з дня її народження, подають рішення про усиновлення чи встановлення опіки.

Зверніть увагу! У разі виявлення невідповідностей у відомостях, що містяться в Реєстрі, уповноважена особа за місцем служби або органу соціального захисту населення повідомляє особі, щодо якої сформовано медичний висновок, про необхідність усунення таких невідповідностей.

Зверніть увагу! У разі подання раніше виданої лікувально-профілактичним закладом довідки встановленого зразка допомога у зв'язку з вагітністю та пологами призначається на підставі такої довідки без вимоги подавати інформацію про номер запису в Реєстрі про сформований медичний висновок.

Для підтвердження даних про те, що жінка, яка є фізичною особою - підприємцем та відповідно до закону звільнена від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, не є застрахованою особою та не бере добровільної участі в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, використовується інформація з Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у порядку та за формою, що встановлені Пенсійним фондом України та Мінсоцполітики.

Жінкам із числа військовослужбовців Збройних Сил, Держприкордонслужби,

СБУ, Служби зовнішньої розвідки, інших військових формувань, Держспецтрансслужби, Держспецзв'язку та із числа поліцейських, осіб начальницького і рядового складу органів та підрозділів служби цивільного захисту, Державної кримінально-виконавчої служби допомога призначається та виплачується за місцем основної служби. Жінкам, звільненим з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи та організації, зареєстрованим у центрі зайнятості як безробітні, аспіранткам, докторанткам, клінічним ординаторам, студенткам закладів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти і непрацюючим жінкам допомога призначається і виплачується органами соціального захисту населення за місцем проживання.

Перелік документів для оформлення допомоги по вагітності та пологах

Підставою для призначення допомоги є:

- заява матері, що складається за формою, затвердженою Мінсоцполітики;
- листок непрацездатності – видається жіночою консультацією, в якій вагітна стоїть на обліку;
- довідка з основного місця служби, навчання про те, що жінка служить, навчається;
- довідка ліквідаційної комісії про те, що жінка звільнена з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи та організації;
- довідка з центру зайнятості про те, що жінка зареєстрована в центрі зайнятості як безробітна;
- довідка з банку про відкриття рахунку для отримання соціальних виплат;
- довідка з органу соціального захисту населення про те, що допомога за місцем реєстрації не призначалася (якщо подається заява за місцем фактичного проживання);
- паспорт;
- картка платника податків;
- трудова книжка;
- рішення про усиновлення чи встановлення опіки для осіб, які усиновили чи взяли під опіку дитину.

Оскарження в судовому порядку

Рішення про призначення або відмову в наданні допомоги може бути оскаржене в порядку адміністративного судочинства.

Виплата допомоги по догляду за дитиною до трьох років

Її може отримати один із батьків або опікун.

Оформлення онлайн:

1. Заповнити онлайн-форму на отримання послуги та накласти електронний підпис.
2. Заповнена заява автоматично відправляється до органів соціального захисту.
3. Не пізніше ніж наступного дня після отримання заяви органом соціального захисту буде призначено допомогу (у разі правильно заповненої форми).

Оформлення офлайн:

1. Подати документи до органу соціального захисту чи Центру надання адміністративних послуг за місцем проживання:

- заяву матері (батька, усиновлювача, опікуна), що складається за формою, затвердженою Мінпраці;
- копію або витяг з наказу (розпорядження) роботодавця про надання відпустки;
- копію свідоцтва про народження дитини;
- копію трудової книжки матері (батька, усиновлювача, опікуна), яка (який) здійснює догляд за дитиною;
- довідку з місця навчання – для осіб, які навчаються;
- довідку про те, що виплата допомоги по безробіттю або матеріальної допомоги по безробіттю не проводиться, – для осіб, які непрацюють і перебувають на обліку в центрі зайнятості;
- копію свідоцтва про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця – для осіб, що провадять підприємницьку діяльність;
- також копію рішення про усиновлення або встановлення опіки – для усиновлювачів та опікунів.

Термін розгляду документів, поданих у паперовій формі, становить 10 днів.

Згідно зі статтею 12 Закону України “Про державну допомогу сім’ям з дітьми” розмір виплати складає 41 280 грн. Спочатку буде виплачена одноразова допомога в розмірі 10 320 грн. Вона зараховується на банківській рахунок одного з батьків через 1-2 місяці після оформлення виплат. Решта грошей (30 960 грн) надається рівними частинами протягом наступних 36 місяців, тобто по 860 грн у місяць.

Допомога багатодітним сім’ям

Починаючи з 1 квітня 2019 року сім’ям, що мають три та більше дитини, передбачена фінансова підтримка.

Допомога складе 1 700 грн у місяць і надходить на кожну третю та наступну дитину до виповнення їй шести років.

Якщо дитині ще не виповнилось три роки, то 1 700 грн є додатковою соціальною виплатою до 860 грн, що передбачені за програмою щодо допомоги при народженні дитини.

Необхідно щоб батько або мати написали заяву в найближчому відділі соціального захисту та надали оригінал і копію посвідчення багатодітної сім’ї та свідоцтва про народження дітей.

Кошти від держави можуть надходити на рахунок відкритий в державному банку або виплачуватись на руки у відділенні Укрпошти.

6. Страхові допомоги у зв’язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.

Призначення та здійснення страхових виплат потерпілим (членам їх сімей) провадиться відповідно до Закону України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105 (далі – Закон № 1105).

Відповідно до статті 1 Закону № 1105 **страховий випадок за соціальним страхуванням від нещасних випадків** - це нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на

якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці.

Страхованню від нещасного випадку підлягають:

1) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та господарювання, у тому числі в іноземних дипломатичних та консульських установах, інших представництвах нерезидентів, або у фізичних осіб, а також обрані на виборні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах, фізичні особи - підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню від нещасного випадку на інших підставах;

2) учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені до будь-яких робіт під час, перед або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування), виконання робіт на підприємствах;

3) особи, які утримуються у виправних закладах та залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами.

Добровільно від нещасного випадку можуть застрахуватися члени особистого селянського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню від нещасного випадку на інших підставах.

Страхові виплати

Страховими виплатами є грошові суми, які Фонд виплачує застрахованому чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку.

Перелік обставин, за яких настає страховий випадок, визначено постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1232 «Про затвердження Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві».

Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та соціальної реабілітації, а також страхових виплат є акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання (отруєння) за встановленими формами.

Страхові виплати складаються із:

1) страхової виплати втраченого заробітку (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності (далі - щомісячна страхова виплата);

2) страхової виплати в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);

3) страхової виплати дитині, яка народилася інвалідом внаслідок

травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;

4) страхових витрат на медичну та соціальну допомогу.

Відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей не є страховою виплатою та здійснюється незалежно від часу настання страхового випадку відповідно до положень Цивільного кодексу України та Кодексу законів про працю України.

У разі настання страхового випадку Фонд здійснює наступні виплати:

1) допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю до відновлення працездатності або встановлення інвалідності;

2) одноразову допомогу в разі стійкої втрати професійної працездатності або смерті потерпілого;

3) щомісячну страхову виплату в разі часткової чи повної втрати працездатності, що компенсує відповідну частину втраченого заробітку потерпілого (далі - щомісячна страхова виплата);

4) страхову виплату потерпілому у розмірі його середньомісячного заробітку при тимчасовому переведенні його на легшу нижчеоплачувану роботу;

5) щомісячну страхову виплату особам, які мають на неї право в разі смерті потерпілого;

6) відшкодування вартості ритуальних послуг, пов'язаних з похованням померлого.

Справа про страхові виплати потерпілого формується за бажанням потерпілого в управліннях (відділеннях) Фонду соціального страхування України за місцем знаходження страхувальника або за місцем його проживання.

У разі смерті потерпілого справа про страхові виплати формується за місцем знаходження страхувальника.

Виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності

Допомога по тимчасовій непрацездатності, пов'язана з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, призначається та виплачується страхувальником за місцем роботи потерпілого, де стався страховий випадок, у розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (оподаткованого доходу).

Виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності за перші п'ять днів тимчасової непрацездатності потерпілого проводиться за рахунок коштів страхувальника, а починаючи з шостого дня непрацездатності - за рахунок коштів Фонду.

Підставою для оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів страхувальника та надання допомоги, пов'язаної з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням за рахунок коштів Фонду, є виданий в установленому порядку листок непрацездатності та наявність акта розслідування нещасного випадку, пов'язаного з виробництвом,

або акта розслідування хронічного професійного захворювання (отруєння) за встановленими формами.

Призначення потерпілому одноразової допомоги та щомісячної страхової виплати

Право на отримання потерпілим одноразової допомоги та щомісячної страхової виплати настає з дня встановлення МСЕК стійкої втрати професійної працездатності.

Для призначення одноразової допомоги та щомісячної страхової виплати до управління (відділення) Фонду подається:

- 1) заява особисто за встановленою виконавчою дирекцією Фонду формою;
- 2) копія паспорта;
- 3) копія реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного номера) або сторінки паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного номера) та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті).

У разі відсутності документів, даних, необхідних для призначення страхових виплат в управлінні (відділенні) Фонду, або у разі, коли наявні документи, дані не містять усієї необхідної інформації для прийняття рішення та наявності їх/її у потерпілого, останній може надати наступні документи для призначення виплат:

- 1) акт про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом, за встановленою формою (якщо стався нещасний випадок), висновок за формою Т-1 (якщо такий складався);
- 2) акт (спеціального) розслідування нещасного випадку (аварії), що стався (сталася) за формою Н-5 (якщо такий складався);
- 3) акт розслідування хронічного професійного захворювання (отруєння) за встановленою формою;
- 4) висновок медико-соціальної експертної комісії (далі – МСЕК) про ступінь втрати професійної працездатності;
- 5) довідку про середню заробітну плату (дохід) у разі відсутності інформації в Державному реєстрі застрахованих осіб;
- 6) копію трудової книжки або витяг з неї, засвідчену страхувальником або підписом працівника управління (відділення) Фонду при пред'явленні оригіналу;
- 7) копію цивільно-правового договору (для осіб, які працюють на умовах такого договору), засвідчену страхувальником або підписом працівника управління (відділення) Фонду при пред'явленні оригіналу;
- 8) копію документа, що підтверджує державну реєстрацію особи, як суб'єкта підприємницької діяльності, засвідчену страхувальником або підписом працівника управління (відділення) Фонду при пред'явленні оригіналу;
- 9) довідку будинку-інтернату для громадян похилого віку та інвалідів або пансіонату для ветеранів війни та праці про розмір вартості утримання

потерпілого в ньому;

10) протокол засідання комісії з питань охорони праці підприємства, а у разі, якщо вона не створена на підприємстві, комісії з питань вирішення спорів при управлінні (відділенні) Фонду про відсоток зменшення розміру одноразової допомоги потерпілому на виробництві (у разі встановлення комісією з розслідування нещасного випадку, що ушкодження здоров'я настало не лише з причин, що залежать від роботодавця, а і внаслідок порушення потерпілим нормативних актів про охорону праці).

Зазначені документи формуються в справу про страхові виплати та зберігаються в управлінні (відділенні) Фонду. До справи додаються відомості про заробітну плату (дохід) потерпілого з Державного реєстру застрахованих осіб.

Якщо потерпілий за станом здоров'я чи з інших причин не може одержати зазначені документи, їх одержує та подає відповідний страховий експерт Фонду.

Якщо справи про страхові виплати розглядаються вперше по закінченню трьох років з дня встановлення МСЕК стійкої втрати потерпілим професійної працездатності внаслідок ушкодження здоров'я, то страхові виплати призначаються з дня звернення за їх призначенням відповідно до чинних нормативно-правових актів.

Якщо щомісячні страхові виплати було припинено та з моменту припинення пройшло більше як три роки, то призначення здійснюється на загальних підставах відповідно до вимог частини першої статті 42 Закону № 1105 та вимог підпункту 3.4.2 Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат, затвердженою постановою правління Фонду від 19.07.2018 № 11. Середньомісячна заробітна плата обчислюється з урахуванням пункту 14 постанови Кабінету Міністрів України «Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням» від 26.09.2001 № 1266.

Призначення одноразової допомоги

Одноразова допомога потерпілому визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату.

У разі погіршення здоров'я потерпілого внаслідок раніше одержаного каліцтва або професійного захворювання, пов'язаних з виконанням трудових обов'язків, при встановленні йому МСЕК вищого ступеня стійкої втрати професійної працездатності відносно попереднього обстеження, одноразова допомога не призначається.

Якщо комісією з розслідування нещасного випадку встановлено, що ушкодження здоров'я настало не лише з причин, що залежать від страхувальника, а і внаслідок порушення потерпілим нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги підлягає зменшенню, але не більше як на 50 відсотків.

Відсоток зменшення розміру одноразової допомоги визначається рішенням комісії з питань охорони праці підприємства, а якщо вона не створена, комісії з питань вирішення спорів при управлінні (відділенні) Фонду.

Призначення щомісячної страхової виплати

Щомісячна страхова виплата встановлюється відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячної заробітної плати потерпілого перед настанням страхового випадку.

При цьому максимальний розмір щомісячної страхової виплати не повинен перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на дату настання права на страхову виплату.

Мінімальний розмір призначеної щомісячної страхової виплати потерпілому у перерахунку на 100 відсотків втрати професійної працездатності не може бути меншим за прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб, на дату настання права на страхову виплату.

Перерахування розміру щомісячної страхової виплати у разі зміни ступеня втрати професійної працездатності

Перерахування розміру щомісячної страхової виплати у разі зміни ступеня втрати професійної працездатності проводиться із визначеного розміру щомісячної страхової виплати шляхом її ділення на відсоток втрати професійної працездатності до перерахунку та множенням на новий розмір відсотка втрати професійної працездатності.

Максимальний розмір щомісячної страхової виплати після проведеного перерахування не повинен перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на дату настання права на проведення перерахунку.

Перерахований розмір щомісячної страхової виплати встановлюється з дня зміни відсотка втрати професійної працездатності.

Призначення страхової виплати потерпілому при тимчасовому переведенні на легшу, нижче оплачувану роботу

За потерпілим, тимчасово переведеним на легшу, нижчеоплачувану роботу, зберігається його середньомісячний заробіток на строк, визначений лікарсько-консультаційною комісією (далі - ЛКК), або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності.

Необхідність переведення потерпілого на іншу (легшу) роботу, її тривалість та характер устанавлюються ЛКК або МСЕК.

За згодою потерпілого страхувальник зобов'язаний надати йому рекомендовану ЛКК або МСЕК роботу за наявності відповідних вакансій.

Якщо потерпілого за станом здоров'я відповідно до висновку ЛКК або МСЕК переведено на легшу, нижчеоплачувану роботу, згідно зі статтею 170 Кодексу законів про працю України, страхувальник зберігає за ним попередній середній заробіток протягом двох тижнів з дня переведення за рахунок власних коштів.

Починаючи з п'ятнадцятого дня переведення потерпілого на легшу роботу, зазначені виплати (доплата до середнього заробітку, який він мав до

ушкодження здоров'я) проводяться страхувальником за рахунок коштів Фонду на строк, установлений ЛКК або МСЕК.

Якщо у встановлений ЛКК або МСЕК строк страхувальник не забезпечує потерпілого відповідною роботою, Фонд сплачує страхову виплату у розмірі його середньомісячного заробітку. Ці виплати здійснюються страхувальником за рахунок коштів Фонду.

Право на страхові виплати в разі смерті потерпілого

1. У разі смерті потерпілого право на одержання щомісячних страхових виплат мають непрацевдатні особи, які перебували на утриманні померлого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина померлого, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після його смерті.

2. Такими непрацевдатними особами є:

1) діти, які не досягли 16 років; діти з 16 до 18 років, які не працюють, або старші за цей вік, але через вади фізичного або розумового розвитку самі не спроможні заробляти; діти, які є учнями, студентами (курсантами, слухачами, стажистами) денної форми навчання, - до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ними 23 років;

2) особи, які досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», якщо вони не працюють;

3) інваліди - члени сім'ї потерпілого на час інвалідності;

4) неповнолітні діти, на утримання яких померлий виплачував або був зобов'язаний виплачувати аліменти;

5) непрацевдатні особи, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право.

3. Право на одержання страхових виплат у разі смерті потерпілого мають також дружина (чоловік) або один з батьків померлого чи інший член сім'ї, якщо він не працює та доглядає дітей, братів, сестер або онуків потерпілого, які не досягли восьмирічного віку.

Документи для призначення одноразової допомоги та щомісячних страхових виплат у разі смерті потерпілого:

Управління (відділення) Фонду розглядає справи про призначення одноразової допомоги та щомісячної страхової виплати в разі смерті потерпілого сім'ї та особам, які мають на це право, за умови подання таких документів:

1) заяви (колективна чи індивідуальні), для призначення страхових виплат за встановленою виконавчою дирекцією Фонду формою (за малолітніх або неповнолітніх осіб заяву подає один із батьків або інший законний представник);

2) копії паспорта;

3) копії реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного номера) або сторінки паспорта (для фізичних осіб, які через

свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного номера) та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);

4) копії свідоцтва органу реєстрації актів цивільного стану про смерть потерпілого;

5) копії документів, що підтверджують родинні зв'язки померлого потерпілого (свідоцтво про шлюб потерпілого, свідоцтво про народження його дітей, у разі призначення виплати батькам потерпілого подається свідоцтво про народження потерпілого);

6) довідка про реєстрацію місця проживання (у разі відсутності відмітки про реєстрацію місця проживання в документах, що засвідчують особу).

У разі відсутності документів (даних), необхідних для призначення страхових виплат в управлінні (відділенні) Фонду, або у разі, коли наявні документи (данні) не містять усієї необхідної інформації та наявності їх у осіб, які мають право на виплати у разі смерті потерпілого, вони можуть надати наступні документи для призначення виплат:

1) акт про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом, за встановленою формою (якщо стався нещасний випадок) (якщо такий складався);

2) акт (спеціального) розслідування нещасного випадку (аварії), що стався (сталася), за формою Н-5 (якщо такий складався);

3) акт розслідування хронічного професійного захворювання за встановленою формою;

4) висновок МСЕК про причинний зв'язок смерті потерпілого з наслідками раніше отриманого трудового каліцтва чи професійного захворювання;

5) довідка про середню заробітну плату (дохід) потерпілого у разі відсутності інформації в Державному реєстрі застрахованих осіб;

6) довідка навчального закладу (щосеместру) про те, що член сім'ї потерпілого віком від 18 до 23 років, який має право на відшкодування шкоди, навчається за денною формою навчання;

7) довідка навчального закладу інтернатного типу про те, що член сім'ї потерпілого, який має право на відшкодування шкоди, перебуває на утриманні цього закладу;

8) довідка МСЕК про встановлення інвалідності осіб – членів сім'ї, які перебували на утриманні померлого;

9) копії документів, які підтверджують, що на момент настання страхового випадку потерпілий працював у того страхувальника, у якого стався нещасний випадок або зареєстровано професійне захворювання (копія трудової книжки потерпілого, цивільно-правового договору, документа, що підтверджує державну реєстрацію особи, як суб'єкта підприємницької діяльності, члена фермерського господарства, члена особистого селянського господарства, самозайнятої особи);

10) копії документів, що підтверджують трудові, цивільно-правові відносини, реєстрації фізичної особи – підприємця, члена фермерського господарства, члена особистого селянського господарства, самозайнятої особи та доходи у

разі призначення страхових виплат дітям з 16 до 18 років, дружині (чоловіку), які досягли пенсійного віку, особі з інвалідністю - члену сім'ї померлого, особам, які доглядають дітей потерпілого до 8 років;

11) довідка будинку-інтернату для громадян похилого віку та інвалідів або пансіонату для ветеранів війни та праці про розмір вартості утримання в ньому;

12) довідка про батьків або іншого члена сім'ї померлого, який не працює та доглядає дітей, братів, сестер, онуків померлого, які не досягли восьмирічного віку, наказ про надання відпустки по догляду за дитиною.

Зазначені документи формуються в справу про страхові виплати та зберігаються в управлінні (відділенні) Фонду.

У разі відсутності відповідних документів і неможливості їх відновлення факт перебування на утриманні потерпілого встановлюється в судовому порядку.

Якщо члени сім'ї потерпілого за станом здоров'я чи з інших причин не спроможні самі одержати зазначені документи, їх одержує та подає відповідний страховий експерт Фонду.

Призначення одноразових виплат у разі смерті потерпілого

У разі смерті потерпілого виплачується одноразова допомога його сім'ї у сумі, що дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату, та одноразова допомога кожній особі, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після смерті потерпілого, у сумі, що дорівнює 20 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату.

Факт перебування на утриманні потерпілого у разі відсутності відповідних документів і неможливості їх відновлення встановлюється в судовому порядку.

Призначення щомісячної страхової виплати у разі смерті потерпілого

Сума страхових виплат непрацездатним особам, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право, визначається в такому порядку:

1) якщо кошти на утримання стягувалися за рішенням суду, страхові виплати визначаються в сумі, призначеній судом;

2) якщо кошти на утримання не стягувалися в судовому порядку, сума страхової виплати визначається в розмірі 25 відсотків середньомісячного заробітку потерпілого.

У разі, коли право на страхові виплати мають одночасно непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого, і непрацездатні особи, які не перебували на його утриманні, спочатку визначається сума страхових виплат особам, які не перебували на утриманні померлого.

При цьому сума страхових виплат на всіх непрацездатних осіб, які не перебували на його утриманні, визначається у розмірі 25 відсотків від середньомісячної заробітної плати (доходу) годувальника, якщо інший розмір не встановлено в судовому порядку.

Установлена особам, які не перебували на утриманні потерпілого, сума страхових виплат виключається із заробітку годувальника, а потім визначається сума страхових виплат особам, які перебували на утриманні померлого.

Максимальний розмір щомісячної страхової виплати особам, які втратили годувальника, не може перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Перерахування щомісячних страхових виплат у разі зміни складу сім'ї померлого

Перерахування сум щомісячних страхових виплат у разі зміни складу сім'ї померлого проводиться якщо:

- народилася дитина померлого протягом не більш як десятимісячного строку після його смерті;
- померла особа, яка перебувала на утриманні померлого;
- призначена (зупинена) страхова виплата дружині (чоловікові) або одному з батьків померлого чи іншому члену сім'ї, якщо він не працює (не перебуває у трудових відносинах) та доглядає дітей, братів, сестер або онуків потерпілого, які не досягли 8-річного віку;
- діти померлого досягли зазначеного в Законі віку.

Перерахування розміру щомісячних страхових виплат відповідно до частини другої статті 37 Закону № 1105

Щомісячні страхові виплати підлягають перерахуванню на коефіцієнт, що враховує показники зростання споживчих цін та середньої заробітної плати (доходу) в Україні.

Коефіцієнт перерахунку відповідає 50 відсоткам показника зростання споживчих цін за попередній рік та 50 відсоткам показника зростання середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, визначеного відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», за три календарні роки, що передують року, в якому проводиться збільшення, порівняно з трьома календарними роками, що передують року, який є попереднім щодо року, в якому проводиться збільшення.

За наявності фінансових можливостей бюджету Фонду розмір щорічного збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні, який застосовується для здійснення перерахунку, передбаченого абзацом другим цього пункту, може бути збільшений, але не повинен перевищувати 100 відсотків показника зростання середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, за три календарні роки, що передують року, в якому проводиться збільшення.

Розмір та дата такого збільшення визначаються у межах бюджету Фонду за рішенням Кабінету Міністрів України.

Перерахування розміру щомісячної страхової виплати проводиться шляхом множення розміру щомісячної страхової виплати, яку отримує потерпілий (особа, яка має право на виплати) станом на 01 число місяця, в якому

проводиться перерахунок, на коефіцієнт, затверджений Кабінетом Міністрів України.

Максимальний розмір щомісячної страхової виплати після проведеного перерахування відповідно до частини другої статті 37 Закону № 1105 не повинен перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на дату проведення перерахунку.

Визначена раніше сума щомісячної страхової виплати зменшенню не підлягає.

Відшкодування вартості поховання потерпілого

У разі настання страхового випадку управління (відділення) Фонду відшкодовують вартість поховання потерпілого та пов'язаних з цим ритуальних послуг відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.07.2001 № 826 «Про затвердження Порядку проведення витрат на поховання у разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання».

Для здійснення відшкодування Фондом витрат, зазначених у пункті 7.1 розділу VII цього Порядку, до управління (відділення) Фонду подаються документи (довідки, рахунки тощо), що підтверджують понесені сім'єю потерпілого або іншими особами відповідні витрати на день поховання, у розмірі не вище граничних розмірів витрат на поховання потерпілого та пов'язаних з цим ритуальних послуг, які діяли на день поховання, для управлінь виконавчої дирекції Фонду.

Якщо потерпілий помер в одному регіоні України, а його поховання здійснюється в іншому, витрати на поховання та пов'язані з цим ритуальні послуги відшкодовуються у розмірі не вище граничних розмірів, затверджених для регіону, де здійснюється поховання.

7. Підстави, умови та розмір надання допомоги по тимчасовій непрацездатності.

Тимчасова непрацездатність особи відповідно до медичного висновку - це непрацездатність особи внаслідок захворювання, травми або інших причин (вагітність та пологи, карантин тощо), яка має тимчасовий зворотний характер під впливом лікування, реабілітації, інших заходів медичного характеру, та триває до відновлення працездатності або до закінчення причин, які унеможливають виконання роботи. Тимчасова непрацездатність обраховується в календарних днях (п.3 Порядку формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність в Реєстрі медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 червня 2021 року № 1066).

Тимчасова непрацездатність може бути спричинена:

- фізичною нездатністю особи здійснювати трудову діяльність (хвороба, травма, вагітність та пологи тощо);
- неможливістю працювати у зв'язку із необхідністю здійснювати догляд за іншим членом сім'ї (хворою дитиною, хворим членом сім'ї, за дитиною до

трьох років, за дитиною до досягнення трьох річного віку або дитиною з інвалідністю до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною);

- неможливістю працювати у зв'язку із настанням обставин, спричинених діями державних органів (карантин, накладений органами санітарно-епідеміологічної служби).

Допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків(стаття 22 Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування"):

<p>I тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, а також тимчасової непрацездатності на період реабілітації внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві</p>	<p>Допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, перебування у закладах охорони здоров'я, а також на самоізоляції під медичним наглядом у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), а також локалізацію та ліквідацію її спалахів та епідемій, виплачується Фондом застрахованим особам починаючи з шостого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності або до встановлення медико-соціальною експертною комісією (далі - МСЕК) інвалідності (встановлення іншої групи, підтвердження раніше встановленої групи інвалідності) незалежно від звільнення, припинення підприємницької або іншої діяльності застрахованої особи в період втрати працездатності, у порядку та розмірах, встановлених законодавством.</p> <p>Оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, здійснюється за рахунок коштів роботодавця у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.</p> <p>Допомога по непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, виплачується Фондом соціального страхування України застрахованим особам з інвалідністю, які працюють на підприємствах та в організаціях товариств УТОГ і УТОС, починаючи з першого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності незалежно від звільнення застрахованої особи в період втрати працездатності у порядку та розмірах, встановлених законодавством.</p> <p>Застрахованим особам, які працюють на сезонних і тимчасових роботах, допомога по непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, надається не більш як за 75 календарних днів протягом календарного року.</p> <p>У разі настання тимчасової непрацездатності внаслідок</p>
--	---

		захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, під час перебування у щорічній (основній чи додатковій) відпустці допомога надається у порядку та розмірах, установлених <u>Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування"</u> .
2	необхідності догляду за хворою дитиною	Допомога по непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років виплачується застрахованій особі з першого дня за період, протягом якого дитина за висновком лікаря потребує догляду, але не більш як за 14 календарних днів. Допомога по непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років, якщо вона потребує стаціонарного лікування, виплачується застрахованій особі з першого дня за весь час її перебування в стаціонарі разом з хворою дитиною. Застрахованим особам, які працюють на сезонних і тимчасових роботах, у разі здійснення догляду за хворою дитиною віком до 14 років допомога по тимчасовій непрацездатності призначається і виплачується в порядку та розмірах, передбачених <u>абзацом четвертим частини другої статті 22 та статтю 24 Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування"</u> .
3	необхідності догляду за хворим членом сім'ї	Допомога по непрацездатності по догляду за хворим членом сім'ї (крім догляду за хворою дитиною віком до 14 років) надається застрахованій особі з першого дня, але не більш як за три календарні дні, а у виняткових випадках, з урахуванням тяжкості хвороби члена сім'ї та побутових обставин, - не більш як за сім календарних днів.
4	догляду за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною	Допомога по непрацездатності в разі захворювання матері або іншої особи, яка фактично здійснює догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років, надається застрахованій особі, яка здійснює догляд за дитиною, з першого дня за весь період захворювання в порядку та розмірах, встановлених <u>Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування"</u> . Допомога по непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років, по догляду за хворим членом сім'ї та в разі захворювання матері або іншої особи, яка фактично здійснює догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років, не надається, якщо застрахована особа перебувала у цей час у щорічній (основній чи додатковій) відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням або творчій відпустці.
5	карантину, накладеного органами санітарно-епідеміологічної служби	Якщо тимчасова непрацездатність застрахованої особи викликана карантинном, накладеним органами санітарно-епідеміологічної служби, надається допомога по непрацездатності з першого дня за весь час відсутності на роботі з цієї причини.
5	на період перебування у закладах охорони здоров'я, а	На період перебування у закладах охорони здоров'я, а також на самоізоляції під медичним наглядом у зв'язку з

	<p>також на самоізоляції під медичним наглядом у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), а також локалізацію та ліквідацію її спалахів та епідемій</p>
6	<p>тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу</p> <p>У разі тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу цій особі надається допомога по непрацездатності з першого дня за час такої роботи, але не більш як за два місяці. Ця допомога обчислюється за загальними правилами, але надається в розмірі, який разом із заробітком за тимчасово виконувану роботу не може перевищувати суми повного заробітку до часу переведення.</p>
7	<p>протезування з поміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства</p> <p>Допомога по непрацездатності в разі здійснення протезування за медичними показаннями в стаціонарі протезно-ортопедичного підприємства надається застрахованій особі з першого дня за весь період перебування в цьому підприємстві з урахуванням часу на проїзд до протезно-ортопедичного підприємства і назад.</p>
8	<p>перебування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм</p> <p>Допомога по непрацездатності в разі здійснення санаторно-курортного лікування надається застрахованій особі, якщо тривалість щорічної (основної та додаткової) відпустки недостатня для лікування та проїзду до санаторно-курортного закладу і назад.</p> <p>Застрахованій особі, яка направляється на лікування та/або для надання реабілітаційної допомоги до відділень санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм безпосередньо із стаціонару закладу охорони здоров'я або реабілітаційного закладу, відділення, підрозділу, допомога по тимчасовій непрацездатності надається за весь час перебування у санаторно-курортному закладі (з урахуванням часу на проїзд до санаторно-курортного закладу і у зворотному напрямку) у розмірах, встановлених <u>Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування"</u>. Допомога по непрацездатності застрахованій особі, яка виховує дитину з інвалідністю віком до 18 років, надається за весь період санаторно-курортного лікування дитини з інвалідністю (з урахуванням часу на проїзд до санаторно-курортного закладу і у зворотному напрямку) за наявності медичного висновку про необхідність стороннього догляду за нею.</p>

У разі настання тимчасової непрацездатності застрахованої особи у період вирішення спору про незаконність її звільнення з роботи допомога по непрацездатності надається за умови поновлення застрахованої особи на роботі з дня винесення такого рішення відповідним органом.

Розмір надання допомоги по тимчасовій непрацездатності

Категорія осіб	Страховий стаж	Розмір (у %-х середньої заробітної плати або доходу)
застрахована особа	до 3 років	50
	від 3 до 5 років	60
	від 5 до 8 років	70
	понад 8 років	100
застраховані особи, віднесені до 1-3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	незалежно від страхового стажу	100
один з батьків або особа, що їх замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи	незалежно від страхового стажу	100
ветеранам війни, постраждалим учасникам Революції Гідності та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України	незалежно від страхового стажу	100
особи, віднесені до жертв нацистських переслідувань відповідно до <u>Закону України "Про жертви нацистських переслідувань"</u>	незалежно від страхового стажу	100
донори, які мають право на пільгу, передбачену статтею 20 <u>Закону України "Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові"</u>	незалежно від страхового стажу	100
особи, реабілітовані відповідно до <u>Закону України "Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років"</u> , із числа тих, яких було піддано репресіям у формі (формах) позбавлення волі (ув'язнення) або обмеження волі чи примусового безпідставного поміщення здорової людини до психіатричного закладу за рішенням позасудового або іншого репресивного органу.	незалежно від страхового стажу	100

Особам, які перебувають у закладах охорони здоров'я, а також на самоізоляції під медичним наглядом у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), а також локалізацію та ліквідацію її спалахів та епідемій, допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується у **розмірі 50 відсотків середньої заробітної плати (доходу)** незалежно від страхового стажу, за винятком медичних працівників, яким допомога по тимчасовій непрацездатності у таких випадках виплачується **в розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу)** незалежно від страхового стажу, та працівників і гіг-спеціалістів резидентів Дія Сіті, яким допомога по тимчасовій непрацездатності у таких випадках виплачується **в розмірі заробітної плати**

(доходу) таких осіб, з якого фактично сплачувалися страхові внески до Фонду, незалежно від страхового стажу.

Сума допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною або хворим членом сім'ї) в розрахунку на місяць не повинна перевищувати розміру максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, з якої сплачувалися страхові внески до Фонду.

Сума допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною або хворим членом сім'ї) в розрахунку на місяць, що виплачується працівникам та гіг-спеціалістам резидентів Дія Сіті, не має перевищувати розміру заробітної плати (доходу) таких осіб, з якого фактично сплачувалися страхові внески до Фонду.

Тема 3. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

1. Напрями бюджетного фінансування форм соціального забезпечення населення.

2. Напрями регіонального фінансування форм соціального забезпечення населення.

3. Напрями благодійного та спонсорського фінансування форм соціального забезпечення населення. Міжнародна практика фінансового забезпечення соціального захисту.

1. Напрями бюджетного фінансування форм соціального забезпечення населення.

Успішна реалізація соціального захисту та соціального забезпечення залежить від рівня соціально-економічного розвитку держави, можливостей її фінансового забезпечення соціальних програм і проектів, соціальної свідомості та відповідальності учасників економічних процесів. При цьому відзначимо, що фінансування соціальних заходів є однією з головних статей витрат бюджету будь-якої країни тому, що будь-які трансформації спрямовані на формування соціально-орієнтовної економічної системи.

Державне фінансування соціального захисту здійснюється як через безпосередню виплату різного роду соціальних допомог (як у грошовій, так і в натуральній формах), так і фінансування різноманітних закладів соціального захисту населення, які безоплатно надають їм різноманітні послуги.

Основними джерелами фінансових ресурсів при цьому є кошти державного та місцевих бюджетів, а також власні кошти закладів соціального захисту, які вони можуть отримувати через надання певних платних послуг або від різноманітних спонсорів. Так, відповідно до наказу Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 р. за № 11 (зі змінами) до структури видатків на соціальний захист належать видатки на: випадок непрацевдатності, соціальний захист пенсіонерів, соціальний захист ветеранів війни, захист сім'ї, дітей та молоді, соціальний захист безробітних, допомогу у вирішенні житлового питання, соціальний захист інших категорій населення, фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту інша діяльність у сфері соціального захисту.

Їх фінансування здійснюється шляхом:

- передбачення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення безпосередньо в державному бюджеті;
- перерахування міжбюджетних трансфертів на соціальний захист та соціальне забезпечення з державного бюджету місцевим бюджетам у вигляді дотацій та субвенцій.

Головними принципами державного фінансування соціального захисту в Україні є:

- 1) принцип забезпечення (соціальні виплати та послуги надаються населенню без урахування рівня доходу);

2) принцип соціальної допомоги (соціальні виплати та допомоги отримуються населенням у необхідному для нього розмірі лише в тому випадку, коли рівень доходу є нижчим за рівень, визначений чинним соціальним законодавством).

Необхідною умовою успішного виконання соціальним захистом своїх функцій є своєчасне та повне фінансове забезпечення усіх соціальних виплат.

Слід зауважити, що, на відміну від соціального страхування, соціальна допомога надається не “за правом”, а “за розсудом” органів, що її надають з урахуванням існуючих у суспільстві критеріїв для призначення допомоги. Вона охоплює окремі види забезпечення, які практично неможливо здійснити за принципами соціального страхування. Соціальна допомога надається з державного та місцевих бюджетів найменш соціально захищеним громадянам у вигляді грошової допомоги або надання безплатного харчування, ночівлі, соціальної реабілітації, а також утримання мережі соціально-культурних установ для громадян, які не мають можливості користуватись цими послугами на комерційній або страховій основі.

Соціальний захист населення здійснюється шляхом його бюджетного забезпечення. Бюджетне забезпечення як окреме поняття є мало дослідженим у науковій літературі.

Джерелами фінансування соціального захисту населення є кошти бюджетів, соціальних державних позабюджетних та недержавних фондів, суб'єктів господарювання різних форм власності, приватних осіб та домогосподарств. Українська модель містить багато елементів попередньої планової економіки, але загалом зміни в економічній системі помітно вплинули на її структуру і функціонування.

Нині бюджетне фінансування соціального захисту і соціального забезпечення здійснюється відповідно до положень ст. 87–91 Бюджетного кодексу України за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Фінансування соціальних послуг, керуючись принципом субсидіарності (наближення послуги до споживача), здебільшого здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Бюджетне забезпечення є поняттям більш вузьким по відношенню до фінансового забезпечення, адже при збереженні суті ключового слова забезпечення, яке передбачає визначення форм, методів та джерел покриття діяльності чи функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта або держави, то бюджетне забезпечення чітко вказує на джерело забезпечення – кошти державного і місцевих бюджетів.

Як зазначає В.Г. Дем'янишин «бюджетне забезпечення є одним із методів бюджетного механізму..., його забезпечуючою підсистемою за допомогою якого держава забезпечує організацію бюджетних відносин на усіх стадіях бюджетного процесу».

Таким чином, на нашу думку, поняття бюджетне забезпечення слід розглядати як за економічним, так і за матеріальним змістом. Так, за економічним змістом бюджетне забезпечення відображає сукупність економічних відносин, які виникають між державою, з однієї сторони, та юридичними і фізичними особами з іншої, пов'язаних із забезпеченням

необхідними фінансовими ресурсами за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів діяльності пов'язаної із виконанням функцій держави, органів місцевого самоврядування та ефективного використання бюджетних коштів.

Дане визначення розкриває сутність бюджетного забезпечення враховуючи при цьому суб'єктів фінансових відносин, основне призначення і кінцеву мету цього процесу.

За матеріальним змістом бюджетне забезпечення – це процес формування і використання коштів централізованого фонду держави шляхом визначення форм, методів, а також інструментів, які використовуються з метою задоволення суспільних потреб (див. рис. 3.1).

Рис. 3.1. Структура бюджетного забезпечення соціального захисту населення

Бюджетне забезпечення соціального захисту населення здійснюється шляхом бюджетного фінансування видаткової частини державного і місцевих бюджетів шляхом реалізації програм соціального захисту населення.

Реалізація загальнодержавних програм соціального захисту населення здійснюється за рахунок видатків державного бюджету шляхом:

- передбачення видатків на соціальний захист безпосередньо в державному бюджеті;
- врахування відповідного обсягу коштів на соціальний захист при розрахунку обсягів міжбюджетних трансфертів з наступною передачею дотацій та субвенцій місцевим бюджетам.

Бюджетне фінансування соціального захисту і соціального забезпечення населення України характеризується значним рівнем централізації, переобтяжене великою кількістю та безсистемністю правових актів, дефіцитом

коштів у бюджетах усіх рівнів для фінансування заходів у сфері соціального захисту; великою кількістю соціальних допомог, а також категорій їх отримувачів, розгалуженою системою пільг, переважанням безadresного порядку їх надання. Основною проблемою бюджетного фінансування є недостатність коштів, необхідних для реалізації у повному обсязі вимог чинного законодавства

Призначення і оформлення різних видів субсидій та пенсій.

Державні соціальні допомоги надаються відповідно до чинного законодавства України, а саме – до положень Законів України: «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю», «Про психіатричну допомогу», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», «Про забезпечення організаційно -правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

Існують такі види допомог:

- допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
- допомога при народженні дитини;
- допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням;
- допомога на дітей саодиноким матерям;
- допомога на хворих дітей;
- допомога «Муниципальна няня»;
- допомога на дітей багатодітним сім'ям;
- тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме;
- державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- державна соціальна допомога особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, а також надбавка на догляд;
- щомісячна грошова допомога особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу;
- державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям;
- державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію та інвалідам;
- тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату;
- допомога при усиновленні дитини.

В умовах реалізації реформи фінансової децентралізації саме територіальні громади мають стати основним інститутом надання державних соціальних послуг, оскільки вони, перебуваючи у безпосередньому зв'язку з їх отримувачами, можуть оперативнo реагувати на ризики, що виникають. Саме тому важливим вектором модернізації системи бюджетного фінансування соціального захисту і соціального забезпечення є її децентралізація.

Соціальна допомога має бути цільовою, адресною, надаватись тим домогосподарствам, фактичне споживання яких нижче встановленого (визначеного) рівня.

Призначення соціальних трансфертів (соціальні виплати, пільги, субсидії тощо) доцільно здійснювати на підставі верифікації та моніторингу достовірності інформації про майновий і фінансовий стан реципієнтів.

Необхідно здійснити монетизацію соціальних пільг та субсидій, прискорити процес впровадження пенсійної реформи з формуванням механізмів інвестиційного використання коштів пенсійних фондів, гарантуванням надійності їхніх вкладень.

2. Напрями регіонального фінансування форм соціального забезпечення населення.

Що стосується позабюджетних фондів, то враховуючи диференціацію соціальних ризиків в Україні, вони представляють чотири види соціальних ризиків і є по своїй суті страховиками. До них належать: Пенсійний фонд України (ПФУ); Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Формування коштів цих фондів відбувається за рахунок єдиного соціального внеску, що сплачують роботодавці від фонду оплати праці, а також працівники.

Основними складовими для розрахунку виплати того чи іншого виду допомоги за рахунок коштів цих фондів при настанні страхового випадку є наявний страховий стаж і середньомісячна заробітна плата застрахованої особи. Отже, при побудові системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (ЗДСС) було використано одну з страхових теорій – теорія страхового фонду, представники якої (Степанов І.І., Воблий В.К, Граве К.А.) передбачали необхідність у формуванні фондів невизначеною кількістю осіб. Проте, враховуючи чотири види ЗДСС, слід зазначити і їхню відмінність відповідно до класифікації видів страхування за сферами діяльності, тобто на страхування життя та загальне (ризикове) страхування.

Проте, сучасний стан фінансово-економічної системи та соціального середовища не дають змогу збільшити навантаження на доходи громадян і роботодавців, адже, відповідно до концепції теорії Лаффера, такий стан речей може призвести до зворотного ефекту – розвитку тінізації та корупції в країні.

Надання можливості здійснювати Пенсійним фондом України інвестиційної діяльності у стратегічно важливі напрямки дозволить розширити не лише фінансові можливості самого ПФУ, але й вдосканалить цілу систему соціального забезпечення, оскільки, в такий спосіб спричиниться «ланцюговий ефект»: зі збільшенням розмірів пенсійних виплат знівелюється потреба у праці при настанні пенсійних умов, і, як наслідок, звільняться робочі місця для більш молодшого покоління. З іншого боку, процес інвестування коштів ПФУ вимагає створення додаткових робочих місць для висококваліфікованих

працівників: актуарів, фінансових аналітиків, а також ІТ-спеціалістів – для забезпечення дієвості інформаційної політики. Таким чином, зменшиться навантаження на бюджет Фонду соціального страхування на випадок безробіття, дохідна частина всіх фондів соціального страхування забезпечуватиметься більшими обсягами страхових внесків у вигляді одного соціального внеску.

Останнім часом спостерігається зростання кількості осіб, що потребують соціального захисту. Відповідно зростає потреба у збільшенні кількості соціальних послуг та їх видів. Багато з них надаються недержавними організаціями та закладами, є унікальні та інноваційні. Виникає необхідність упорядкування соціальних послуг, узагальнення кращого досвіду їх надання та створення системи соціальних послуг, що задовольнятиме потреби населення.

За останні 10 років прийнято понад 20 законів, якими встановлено державні гарантії щодо надання соціальної допомоги різним категоріям населення. Однак за цей час не було створено належної нормативно-правової бази для забезпечення гарантування та регулювання певного рівня якості соціальних послуг.

Загалом у регіонах проблема зростання видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення поглибилася з огляду на значне зростання індексу споживчих, а отже зниження купівельної спроможності населення. При цьому найменш захищені прошарки населення відчують ці проблеми найбільш гостро. Посилення процесів регіональної диференціації як сукупних видатків місцевих бюджетів на соціальний захист (соціальне забезпечення), так і розмірів зазначених виплат у розрахунку на одного мешканця зумовлюють значні розбіжності в рівнях матеріального забезпечення осіб за територіальною ознакою.

Концентрація підвищеного розміру виплат на соціальний захист і соціальне забезпечення у регіонах з низьким рівнем соціально-економічного розвитку вказує на проблему надмірної матеріальної залежності їх мешканців від бюджетного забезпечення за умови низької участі вказаних регіонів у формуванні валового національного доходу. Якщо порівняти видатки на соціальний захист за регіонами у співвідношенні до ВРП, то слід вказати, що вирізняється група областей, де обсяг видатків на одного мешканця, а також співвідношення видатків і ВРП є найвищими, серед них – Рівненська, Волинська, Івано-Франківська та Закарпатська області. Складність перебігу процесів трансформації фінансового забезпечення соціального захисту та соціального забезпечення регіонів зумовлена також особливостями їх соціально-економічного становища, а також соціоментальними, природно-географічними та транспортно-комунікаційними особливостями регіонів України. Соціальні допомоги в структурі видатків соціального захисту та соціального забезпечення займають найбільшу частку, що обумовлено охопленням значної чисельності отримувачів (малозабезпечені сім'ї та одинокі громадяни, сім'ї з дітьми, інваліди та ін.). Диференціація середніх розмірів соціальних допомог малозабезпеченим сім'ям за регіонами України та зростання частки соціальних допомог у структурі доходів домогосподарств

доводить тезу про те, що соціальна допомога починає бути основним джерелом доходу багатьох сімей і не сприяє їх реінтеграції до трудової діяльності.

Низький розмір окремих соціальних допомог у розрізі основних видів вказує на низький рівень їх соціальної значимості та декларативний характер.

Серед видів і форм соціального захисту (соціального забезпечення), що фінансуються бюджетним коштом, найбільш суперечностей викликають пільги. Відсутність уніфікованих підходів до планування, недосконалий механізм призначення та фінансування пільг призводить до розпорошення та неефективного використання фінансових ресурсів, спрямованих у галузь. Варто зауважити, що можливість реального відображення ситуації щодо фінансування пільг, ускладнена відсутністю достовірної інформації про чисельність пільговиків не тільки в розрізі регіонів, а й загалом по Україні. Автоматизована інформаційна система «Єдиний державний реєстр осіб, які мають право на пільги» (ЄДАРП), створена задля обліку чисельності пільговиків, значною мірою прив'язана до місця реєстрації пільговика, при цьому існує проблема персоніфікації особових рахунків одержувачів пільг, що змінили місце проживання, що поглиблюється відсутністю адекватної оцінки рівня їх матеріальної забезпеченості.

Наявні механізми фінансування пільг у сфері соціального захисту та соціального забезпечення (надання пільг за професійною ознакою або за заслуги перед батьківщиною, а не від рівня малозабезпеченості) зумовлюють негативні тенденції зростання нерівності серед населення, відволікаючи при цьому ресурси, що мають бути спрямовані для матеріального забезпечення соціально незахищених категорій громадян.

З огляду на виявлені проблеми, виникає необхідність упорядкування механізму надання та фінансування пільг, насамперед у частині створення повної та достовірної інформаційної бази щодо пільговиків, що є одним із способів уникнення зловживань у частині отримання та, відповідно, поступової заміни пільг як виду соціального захисту та соціального забезпечення адресними соціальними виплатами.

У структурі видатків місцевих бюджетів на соціальний захист і соціальне забезпечення кошти на надання соціальних послуг займають незначну частку. При цьому саме соціальні послуги дозволяють вирішити весь спектр питань, пов'язаних з виявленням потреби в такій послугі до організації її надання та фінансування особі, що її потребує.

Відсутність проведення належної оцінки потреб у соціальних послугах територіальними центрами, а також фінансова спроможність органів місцевого самоврядування зумовлюють значні розбіжності у рівнях завантаження територіальних центрів особами, що обслуговуються ними, та в рівнях фінансування в розрахунку на одного споживача послуг.

Основним результатом реформи місцевого самоврядування та фінансової децентралізації у сфері соціального захисту населення має стати безпосереднє наближення соціальних послуг до мешканців територіальних громад із забезпеченням якості цих послуг.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні визначено основні повноваження органів місцевого самоврядування базового рівня у сфері соціального захисту, що передбачають:

1) надання соціальної допомоги через територіальні центри – власні повноваження;

2) надання структурними підрозділами територіальних органів центральних органів виконавчої влади на базовому рівні послуг з соціального захисту населення (виплата пенсій, субсидій, компенсацій, забезпечення надання пільг) – делеговані повноваження.

Необхідність забезпечення належного соціального захисту населення територіальних громад потребує визначення фінансових умов функціонування системи соціального захисту на рівні територіальних громад з огляду на зміну фінансових відносин між різними рівнями місцевого самоврядування та виникнення окремих ризиків, що супроводжують ці процеси.

Формуючи загальнодержавні орієнтири соціальної політики у сфері соціального захисту та соціального забезпечення, слід враховувати регіональні і локальні особливості задля встановлення рівних можливостей у забезпеченні належного рівня матеріального достатку всіх прошарків населення.

Окреслене вимагає комплексу робіт у таких напрямках:

1. Удосконалення нормативно-правового та інформаційного забезпечення соціального захисту на національному, регіональному та місцевому рівнях у частині:

– забезпечення законодавчого підґрунтя участі об'єднаних територіальних громад у виконанні державних програм соціального захисту населення шляхом прийняття змін до Бюджетного кодексу України та профільних законів;

– урегулювання розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади у сфері соціального захисту та соціального забезпечення для належного рівня надання та адміністрування соціальних послуг;

– обґрунтування чіткого алгоритму виконання власних і делегованих повноважень у сфері соціального захисту та соціального забезпечення на рівні об'єднаних територіальних громад через розроблення Дорожньої карти децентралізації у сфері соціального захисту та соціального забезпечення; – синхронізація єдиних вимог щодо інформаційного забезпечення галузі задля забезпечення прозорості (відкритості) надання соціальних послуг і здійснення соціальних виплат.

2. Трансформація системи соціального захисту в частині організаційного забезпечення та усунення системних проблем її функціонування:

– встановлення єдиних підходів до планування, призначення та фінансування пільг для уникнення неефективного використання фінансових ресурсів шляхом верифікації соціальних виплат та отримувачів пільг та, у перспективі, поступова заміна пільг іншими (більш соціально справедливими) видами соціального захисту, що відповідатиме основній меті соціального захисту – забезпечення матеріальної підтримки соціально незахищених осіб;

– задля зниження диференціації регіонів у частині надання соціальних допомог малозабезпеченим особам пріоритетом є розроблення механізмів посилення їх адресності та проведення широкомасштабної політики реінтеграції вказаних осіб до трудової діяльності, враховуючи регіональну специфіку;

– нівелювання розбіжностей у рівнях завантаження та рівнях фінансування територіальних центрів надання соціальних послуг, враховуючи територіальні відмінності контингенту отримувачів та оцінки потреб у соціальних послугах;

– створення комплексних (єдиних) центрів надання соціальних послуг, враховуючи контингент отримувачів і їх прогнозований обсяг.

3. Забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів територіальних громад у сфері соціального захисту шляхом:

– подальшої зміни підходів, що базуються на фінансуванні мережі установ, до закупівлі та фінансування соціальних послуг через механізм соціального замовлення;

– створенні конкурентних позицій неурядовим організаціям на ринку соціальних послуг і впровадження ефективних механізмів фінансової підтримки громадських ініціатив у частині надання соціальних послуг на місцевому рівні;

– спрямування фінансових ресурсів для забезпечення превентивних механізмів щодо попередження основних ризиків у сфері соціального захисту та усунення проблем бідності населення.

3. Напрями благодійного та спонсорського фінансування форм соціального забезпечення населення: міжнародна практика

Окрім того, фінансування соціального захисту та соціального забезпечення здійснюється за рахунок некомерційних організацій, до яких належать благодійні фонди, громадські об'єднання, недержавні пенсійні фонди тощо. Такі організації являють собою форму фінансових відносин, яка характеризується добровільністю надходження коштів для створення фондів та використання таких коштів на діяльність, насамперед щодо фінансування соціально вразливих верств населення (інваліди, сироти, громадяни пенсійного віку тощо). Форми здійснення діяльності некомерційними організаціями можуть бути різні: від надання благодійної допомоги у виді одноразової чи систематичної фінансової, матеріальної й іншої підтримки до прийняття на себе некомерційними організаціями витрат з безкоштовного, повного чи часткового утримання об'єктів добродійності.

Таким чином, в Україні розроблено та широко використовуються різні джерела фінансування соціального захисту та соціального забезпечення населення.

Для них характерними є:

1) соціальна спрямованість, адже за допомогою коштів, які виділяються, гарантується надання певних соціальних виплат та послуг громадянам України;

2) цільовий характер;

3) плановість, оскільки за формою джерела фінансування є фінансовими планами спеціальних органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, цільових позабюджетних фондів, підприємств, установ, організацій тощо, які мають особливий склад і структуру доходів та видатків, характеризуються певним порядком складання, затвердження і виконання;

4) правове регулювання формування і використання коштів, що здійснюється на основі і підставі чинного законодавства і передбачає правовий механізм реалізації.

Благодійні фонди та громадські організації здатні та прагнуть виконувати часткові функції соціальних послуг та разових соціальних виплат, що вимагає переосмислення та вивчення світового досвіду реформування основ фінансування соціального захисту та соціального забезпечення з метою зниження питомої ваги бюджетного фінансування та збільшення позабюджетного.

Щодо моделей фінансування соціального захисту та соціального забезпечення, які функціонують в світі, то виокремлюють наступні:

1) скандинавська (Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія), де соціальний захист розвинений найкраще;

2) корпоративна (Австрія, Німеччина);

3) залишкова (Велика Британія, США, Австралія, Нова Зеландія);

4) рудиментарна (Іспанія, Португалія, Греція, Італія, Франція).

У відповідності зі скандинавською моделлю соціального захисту, його фінансування здійснюється переважно за рахунок оподаткування, хоча певну роль відіграють страхові внески підприємців і найманих робітників. Єдиною частиною соціального захисту, виділеною з загальної системи, є страхування від безробіття, яке є добровільним і управляється профспілками. Донедавна наймані працівники були практично звільнені від сплати страхових внесків і брали участь у системі соціального захисту шляхом сплати податків.

В основі корпоративної моделі або моделі Бісмарка лежить механізм соціального страхування. Відтак, соціальні видатки фінансуються, переважно за рахунок страхових внесків роботодавців і застрахованих працівників. Таким чином, ця модель передбачає реалізацію правила еквівалентності, коли величина страхових виплат визначається насамперед величиною страхових внесків.

Основними принципами англосаксонської моделі соціального захисту є: принцип загальності системи соціального захисту: розповсюдження цієї системи на всіх громадян, що потребують матеріальної допомоги; принцип одноманітності та уніфікації соціальних послуг і виплат, що виражається в однаковому розмірі пенсій, допомоги і медичного обслуговування, а також умов їх надання; принцип розподільчої справедливості – основний в даній моделі, оскільки мова йде не про професійну (як у бісмарківській системі), а національну солідарність. Фінансування таких систем здійснюється за як рахунок страхових внесків, так і з коштів оподаткування. Так, фінансування сімейних виплат і охорони здоров'я здійснюється з державного бюджету, а

інших соціальних виплат – за рахунок страхових внесків найманих робітників і роботодавців.

Південно-європейська модель є перехідною, адже за неї рівень соціальної захищеності населення відносно низький, а завдання соціального захисту розглядається часто як турбота родичів та сім'ї. Модель характеризується принципом асиметричності, що проявляється в асиметричності структури соціальних витрат.

Таким чином, на сьогодні в світовій практиці знайшли відображення різні моделі соціального захисту та соціального забезпечення населення, які залежать як від державного фінансування через високий рівень оподаткування працездатних осіб, так і недержавні соціальні гарантії за рахунок накопичувальної системи соціального страхування та діяльності суб'єктів недержавного сектора економіки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ВИПЛАТ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Тема 4. ВИДИ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФІНАНСУВАННЯ

1. Основні складові соціального захисту населення України.
2. Державні соціальні гарантії в Україні.
3. Соціальні нормативи.
4. Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт.
5. Соціальні пільги як вид соціального забезпечення.
6. Проблема впорядкування і фінансування пільг та надання пільг за принципом адресності.

1. Основні складові соціального захисту населення України.

Соціальний захист - невід'ємна складова політики держави, відповідальної за добробут, розвиток і безпеку своїх громадян. Це той чинник, від ефективності якого залежить цивілізаційний розвиток будь-якого суспільства. З'ясування сутності соціального захисту, його місця в політиці соціальної держави набуває особливої актуальності у складних умовах сьогодення, адже соціальний захист - це засіб збереження стабільності та злагоди в суспільстві, що трансформується, інструмент, за допомогою якого держава може впливати на життя людей, отримує підтримку урядового курсу.

Визначаючи сутність соціального захисту, можна спиратися на положення Конституції України, норми законодавства, міжнародно-правові норми, довідкову та енциклопедичну літературу, іноземні джерела, світовий державний досвід соціального розвитку.

Економічні аспекти соціального захисту підкреслено у «World Book Encyclopedia»: «соціальний захист – це урядова програма, яка допомагає працівникам, пенсіонерам та їхнім сім'ям досягти рівня економічного забезпечення».

Отже, соціальний захист – це певний механізм, за допомогою якого досягається мінімальний життєвий рівень громадян, це система заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людини, підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя та перспектив.

В Україні конституційне закріплено поняття «соціальний захист», яке включає право на забезпечення громадян у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також по старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, здійснюваним за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних,

приватних закладів для догляду за непрацездатними (Конституція України, стаття 46).

Поняття «соціальний захист» у широкому розумінні визначають як діяльність держави, спрямовану на забезпечення формування й розвитку повноцінної особистості, виявлення й нейтралізацію негативних факторів, що впливають на неї, створення умов для самовизначення і ствердження у житті. У вузькому розумінні соціальний захист визначають як сукупність економічних і правових гарантій, що забезпечують додержання найважливіших соціальних прав громадян, досягнення соціально прийняттого рівня життя.

Соціальний захист, на відміну від соціального забезпечення, передбачає гарантії щодо охорони праці, здоров'я, навколишнього природного середовища, оплати праці та інші заходи, необхідні для нормальної життєдіяльності людини й функціонування держави. Соціальне забезпечення у порівнянні із соціальним захистом є вужчим поняттям і позначає практику виплати пенсій, соціальної допомоги, соціального догляду. Відповідно до міжнародних стандартів соціальне забезпечення включає також право на медичну допомогу, медичне страхування, державну підтримку сім'ї, материнства й дитинства, утримання і виховання за державні кошти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Однак можна зустріти й ширше тлумачення соціального забезпечення, що дозволяє говорити не лише про розбіжності в поглядах науковців, а й про близьке смислове навантаження понять «соціальний захист» та «соціальне забезпечення».

Так, Б. Стичинський відносить до предмета права соціального забезпечення такі види розподільчих відносин:

- забезпечення пенсіями;
- забезпечення допомогою різних категорій громадян;
- соціальне обслуговування осіб похилого віку й непрацездатних громадян;
- безплатне медичне обслуговування й лікування;
- санаторно-курортне лікування;
- соціальна допомога сім'ям, які мають дітей;
- забезпечення житлом за рахунок державного чи комунального житлового фонду;
- надання освітніх послуг;
- надання безплатної чи пільгової можливості користуватися досягненнями культури.

Спільним для зазначених відносин є те, що вони мають майновий характер, виникають у зв'язку з обов'язковим забезпеченням за рахунок держави осіб, які цього потребують, і не передбачають взаємних зобов'язань матеріального характеру з боку громадян, їх сукупність і становить у цілому предмет права соціального забезпечення.

Відмінність соціального захисту від соціального забезпечення полягає в тому, що соціальний захист – ширше, сказати б, декларативне поняття, пов'язане із стратегією соціальної держави.

Поняття соціального захисту, що почало активно використовуватися в роки незалежності України і було закріплене в Основному Законі нашої держави, порівняно із широко вживаним до 1991 року поняттям соціального забезпечення має таке специфічне навантаження, як захист від негараздів трансформаційного періоду, ризиків переходу від соціалістичної економіки до ринкової.

Поняття «соціальний захист» охоплює, поряд із правом на соціальне забезпечення, ще й інші соціальні права, такі як право громадян, що потребують соціального захисту, на отримання житла безплатно або за доступну для них оплату (ч. 2 ст. 47 Конституції України), право на достатній життєвий рівень (ст. 48), право на охорону здоров'я (ст. 49), право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50), право на освіту (ст. 53). Можна стверджувати, що соціальний захист включає всі соціальні права в державі.

Водночас слід виділити три головні складові системи соціального захисту:

- 1) пенсійне забезпечення та забезпечення на випадок безробіття;
- 2) грошова допомога сім'ям;
- 3) різні форми соціальної допомоги й соціальних послуг (догляд за людьми похилого віку, інвалідами, опіка над сиротами).

Система соціального захисту виконує дві основні функції. По-перше, це зменшення негативних наслідків бідності шляхом надання короткотермінової адресної допомоги бідним верствам населення; по-друге, запобігання бідності шляхом створення умов для участі громадян у належно оплачуваній продуктивній праці та соціальному страхуванні в працездатний період.

Мета соціального захисту полягає в тому, щоб, забезпечивши людям мінімально необхідний життєвий рівень, надати кожному можливість вільно розвиватися, реалізувати себе, свої здібності, гарантувати дотримання стабільності в суспільстві, соціальної солідарності, загального добробуту населення.

Соціальний захист - один із пріоритетних напрямів діяльності соціальної держави, де він є одним із завдань соціальної політики поряд із забезпеченням зайнятості населення, охорони здоров'я, якісної освіти, наданням житла і комунальних послуг.

Соціальний захист населення – це комплекс економічних, соціальних та правових заходів, а також сукупність інститутів, що забезпечують усім громадянам рівні можливості для підтримання достойного рівня життя, а також забезпечують підтримку окремих соціальних груп населення.

Види соціального захисту:

- *активний* (створення нових робочих місць, перенавчання персоналу, збереження існуючих робочих місць тощо);
- *пасивний* (виплата допомоги, дотацій, тощо).

Структура системи соціального захисту:

- **соціальне забезпечення** – відпрацьоване та законодавчо закріплене систематичне надання матеріальної допомоги;
- **соціальна допомога** - допомога тим, хто за певних обставин тимчасово опинився в несприятливих умовах;

- **соціальні гарантії** – законодавчо встановлені (нерідко конституційно закріплені) соціальні блага та послуги;
- **соціальне страхування** – система матеріального забезпечення на випадок тимчасової втрати працездатності, виходу на пенсію тощо, а також система захисту від певних видів ризику.

Страхування може бути

- державним та
- недержавним.

За організацією страхування може бути

- добровільним та
- обов'язковим.

Фінансовими джерелами соціального захисту є гроші платників податків (державний бюджет на всіх рівнях), страхові нарахування роботодавців та працівників, фінансові ресурси підприємств, суспільна та приватна благодійність, спонсорство та меценатство.

Правовою основою соціального захисту є положення чинного законодавства, що регулюють систему засобів соціального захисту: гарантії, норми, зобов'язання, розподіл функцій. Організаційними основами соціального захисту є відповідні управлінські та функціональні установи по роботі з населенням.

Організаційно-правова структура системи соціального захисту населення виглядає так (див. рис. 4.1):

Рис. 4.1. Організаційно-правова структура системи соціального захисту населення.

Система соціального захисту виконує дві основні функції:

- зменшення негативних наслідків бідності шляхом надання короткотермінової адресної допомоги знедоленим верствам населення;
- запобігання бідності шляхом створення умов для участі громадян в соціальному страхуванні в працездатний період.

Ці функції знаходяться у певному протиріччі, і в перехідній економіці проявляються досить відчутно. Перехідний стан економіки України зумовив ту обставину, що соціальний захист населення реалізує в основному першу функцію, а для реалізації другої умов ще недостатньо.

Сучасну систему соціального захисту населення в Україні складають такі елементи: пенсійне забезпечення, допомога сім'ям з дітьми, житлові субсидії, допомога по безробіттю та ін.

Систему соціального захисту населення можна представити у такий спосіб (див. рис.4.2):

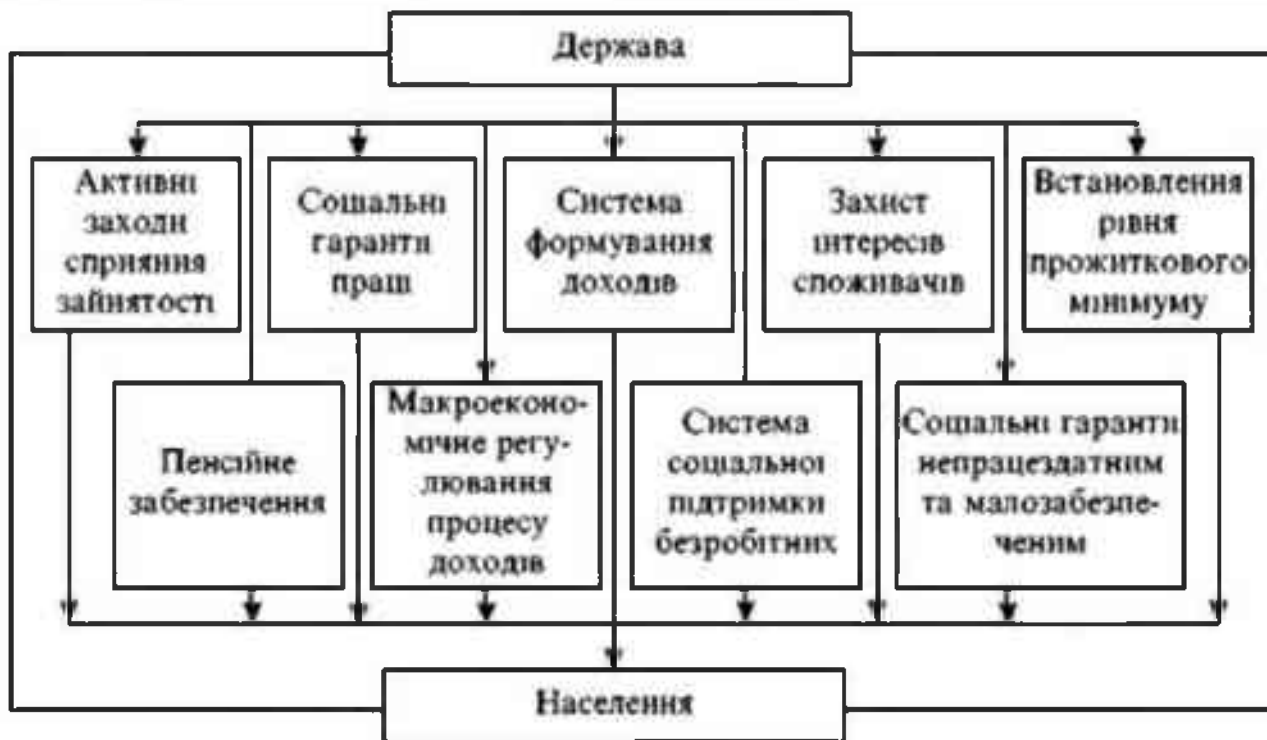

Рис.4.2. Складові системи соціального захисту населення.

Соціальний захист - центральна складова соціальної держави, адже його предметом є людина та можливості її всебічного розвитку. Він посідає одне з центральних місць у побудові соціальної держави, є одним з головних напрямів її соціальної політики.

Соціальний захист - це практика, засіб втілення гуманістичної формули соціальної держави. Через систему соціального захисту держава виявляє себе реально відповідальною за долю, добробут, майбутнє кожного громадянина. Можна говорити про те, що соціальна держава - це особливий характер взаємозв'язків між державою та індивідуумом, а соціальний захист - один з визначальних зв'язків, спосіб втілення в життя гасел соціальної державності. Соціальний захист конституційне закріплений у більшості цивілізованих країн. Він є однією з головних ознак соціальної державності. Без реалізації цієї ознаки будь-які розмови про соціальну державу залишаються гаслами й деклараціями.

2. Державні соціальні гарантії в Україні.

Державні соціальні стандарти та соціальні гарантії в Україні визначаються низкою нормативно-правових актів, присвячених соціальному захисту

населення. Серед них чільне місце посідає профільний Закон України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”, прийнятий Верховною Радою України 5 жовтня 2000 р.

Державні соціальні стандарти – це встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.

Державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Основні державні соціальні гарантії встановлюються законами з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень.

До числа основних державних соціальних гарантій належать:

- мінімальний розмір заробітної платні;
- мінімальний розмір пенсії за віком;
- неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
- розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

Державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Законами України з метою надання соціальної підтримки населенню України загалом та окремим категоріям громадян також встановлюються державні гарантії щодо:

- рівня життя населення, що постраждало внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС;
- стипендій учням професійно-технічних та студентам вищих державних навчальних закладів;
- індексації доходів населення з метою підтримки достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності їх грошових доходів в умовах зростання цін;
- надання гарантованих обсягів соціально-культурного, житлово-комунального, транспортного, побутового обслуговування та обслуговування у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, торгівлі та громадського харчування;
- забезпечення пільгових умов задоволення потреб у товарах та послугах окремим категоріям громадян, які потребують соціальної підтримки.

Виключно законами України визначаються:

- мінімальний розмір заробітної платні;
- мінімальний розмір пенсії за віком;
- неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
- величина порога індексації грошових доходів громадян;

- пільги щодо оплати житлово-комунальних, транспортних послуг і послуг зв'язку та критерії їх надання.

Надання державних соціальних гарантій здійснюється за рахунок бюджетів усіх рівнів, коштів підприємств, установ і організацій та соціальних фондів на засадах адресності та цільового використання.

Державні соціальні стандарти – це гарантії високого рівня і якості життя, які держава зобов'язується забезпечити громадянам. Держава повинна гарантувати кожній людині і громадянину нормальний рівень життя та створення умов і можливостей для досягнення рівня добробуту, який передбачений державними соціальними стандартами. Іншими словами, держава повинна гарантувати реалізацію права кожному на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, а також інших соціальних прав, визначених Конституцією України. Це й має стати основою визначення державних соціальних гарантій.

Розглядаючи державні соціальні гарантії, сучасні вчені визначають їх як «...сукупність матеріальних і юридичних засобів, які забезпечують реалізацію конституційних соціально-економічних і соціально-політичних прав членів суспільства (умови їх життєдіяльності, реалізацію їх інтересів, різноманітних зв'язків і відносин, функціонування і розвиток суспільної системи загалом)»; «...метод забезпечення з боку держави задоволення різноманітних потреб громадян на рівні соціально-визнаних нормативів»; «...систему обов'язків держави перед своїми громадянами стосовно задоволення їхніх соціальних потреб».

На законодавчому рівні «державні соціальні гарантії» — це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму». Однак, відповідно до Конституції України, держава гарантує кожному громадянину, крім права на працю (ст. 43); права на своєчасне одержання винагороди за працю, на належному рівні (ст. 43); права на соціальний захист (ст. 46), ще й право на житло (ст. 47); право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (достатнє харчування, одяг, житло) (ст. 48); право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49) та право на освіту (ст. 53). Саме тому державні соціальні гарантії — це сукупність юридичних, економічних, матеріальних та інших засобів, що забезпечують реалізацію конституційних зобов'язань держави перед своїми громадянами для задоволення їхніх соціальних потреб, не нижче законодавчо встановлених норм.

Державні соціальні стандарти повинні бути ключовим стержнем основного стратегічного документу держави, відобразити рівень та якість життя населення, який відповідна країна прагне досягти в процесі реалізації положень зазначеного документу.

Для уникнення розбіжностей у трактуванні понять «державні соціальні стандарти», «державні соціальні гарантії», «державні соціальні нормативи» та

недопущення їх ототожнення, необхідно на законодавчому рівні переглянути їх визначення.

Зважаючи на те, що понятійно-категоріальний апарат соціальних стандартів та гарантій не є чітким і не відображає сутності цих понять, можна констатувати про відсутність в Україні якісної системи державних соціальних стандартів та гарантій. Формування такої системи потребує прийняття нового Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», а також розробки та затвердження основного стратегічного документу, де були б відображені основні державні соціальні стандарти. При цьому вони повинні бути розроблені для кожного етапу розвитку України.

Державні соціальні стандарти і нормативи формуються, встановлюються і затверджуються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Особливістю соціального захисту є його адресна спрямованість, тобто соціальна допомога повинна надаватися тим громадянам, які її потребують і у визначених обсягах.

3. Соціальні нормативи

Соціально-економічні гарантії – це метод забезпечення з боку держави задоволення різноманітних потреб громадян на рівні соціально визнаних норм та нормативів.

Нормативи споживання – розміри споживання в натуральному виразі продуктів харчування, непродовольчих товарів поточного споживання та деяких послуг за певний проміжок часу (за день, місяць, рік).

Нормативи забезпечення – визначена кількість предметів довгострокового використання, яка є в особистому споживанні населення, а також забезпечення певної території мережею закладів освіти, охорони здоров'я, побутового, транспортного обслуговування тощо.

Нормативи доходу – розмір особистого доходу громадян або сім'ї, який гарантує їм задоволення потреб на рівні нормативів споживання і забезпечення.

Нормативи раціонального споживання – рівень споживання товарів та послуг поточного та довгострокового користування, що гарантує оптимальне задоволення потреб.

Нормативи мінімального споживання – соціальне прийнятий рівень споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг визначений за нормами соціальних або фізіологічних потреб.

За характером задоволення соціальних потреб соціальні нормативи поділяють на:

- нормативи споживання — розміри споживання в натуральному вираженні за певний проміжок часу (за рік, за місяць, за день) продуктів харчування, непродовольчих товарів поточного споживання та деяких видів послуг;
- нормативи забезпечення — визначена кількість наявних в особистому споживанні предметів довгострокового користування, а також забезпечення певної території мережею закладів охорони здоров'я, освіти, підприємств,

установ, організацій соціально-культурного, побутового, транспортного обслуговування та житлово-комунальних послуг;

Статистичні нормативи — нормативи, що визначаються на основі показників фактичного споживання або забезпеченості для всього населення або окремих соціальних груп.

Державні нормативи у сфері житлово-комунального господарства включають:

- граничну норму оплати послуг з утримання житла, житлово-комунальних послуг залежно від одержуваного доходу;
- показники якості надання комунальних послуг.

До державних соціальних нормативів у сфері транспортного обслуговування та зв'язку належать:

- норми забезпечення транспортом загального користування;
- показники якості транспортного обслуговування;
- норми забезпеченості населення послугами зв'язку.
- Державні соціальні нормативи у сфері охорони здоров'я включають;
- перелік та обсяг гарантованої медичної допомоги громадян;
- показники якості надання медичної допомоги;
- нормативи пільгового забезпечення окремих категорій населення лікарськими засобами та іншими спеціальними засобами;
- нормативи забезпечення харчуванням у державних і комунальних закладах охорони здоров'я тощо.

До державних соціальних нормативів у сфері освіти належать:

- перелік та обсяг послуг, що надаються державними та комунальними закладами дошкільної, загально-середньої, професійно-технічної та вищої освіти;
- нормативи граничної наповнюваності класів, груп;
- нормативи співвідношення учнів, студентів і педагогічних працівників;
- нормативи матеріального забезпечення навчальних закладів тощо.

Обсяг і рівень забезпеченості соціально-економічними гарантіями відповідно до науково – обґрунтованих нормативів споживання є мірилом цивілізованості країни.

- нормативи доходу – розмір особистого доходу громадянина або сім'ї, який гарантує їм достатній рівень задоволення потреб, що обраховується на основі визначення вартісної величини набору нормативів споживання та забезпечення.

За рівнем задоволення соціальних потреб соціальні нормативи поділяють на:

- нормативи раціонального споживання – рівень, що гарантує оптимальне задоволення потреб;
- нормативи мінімального споживання – соціально прийнятний рівень споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг з огляду на соціальні або фізіологічні потреби;
- статистичні нормативи – нормативи, що визначаються на основі показників фактичного споживання або забезпеченості для всього населення чи його окремих соціально-демографічних груп.

Державні соціальні стандарти і нормативи формуються, встановлюються та затверджуються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України за участю та погодженням з іншими сторонами соціального партнерства, якщо інше не передбачено Конституцією України та законами України. Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум.

Державні соціальні нормативи встановлюються у таких сферах:

- у сфері доходів населення;
- соціальних послуг;
- житлово-комунального обслуговування населення;
- транспортного обслуговування та зв'язку;
- у сфері охорони здоров'я;
- забезпечення навчальними закладами;
- у сфері обслуговування закладами культури;
- обслуговування закладами фізичної культури та спорту;
- побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування тощо.

Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

4. Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт

Сучасний рівень розвитку держави дає можливість реалізувати свою соціальну функцію для поліпшення життя її громадян за допомогою фінансових ресурсів, отриманих від оподаткування. Суттю реалізації соціальної функції державою є виконання певних соціальних гарантій, що були взяті державою на себе в інтересах громадян та закріплені у законодавстві.

Соціальні гарантії держави мають ключове значення серед елементів сучасної системи соціального захисту та характеризують можливість держави здійснювати соціальну функцію. Треба зазначити, що систему соціального захисту також становлять соціальне страхування та соціальна допомога.

Саме прожитковий мінімум є тим базовим соціальним стандартом, розмір якого показує рівень життя, що вважається в Україні достатнім за аналізом чинних нормативно-правих актів. Розмір прожиткового мінімуму впливає на рівень пенсій, виплат, соціальної допомоги та оплати праці. Крім того, при оцінці загального рівня життя в Україні також застосовується розмір прожиткового мінімуму.

У світі одним із варіантів використання прожиткового мінімуму є визначення тієї частки населення, що потребує підтримки з боку держави у зв'язку з неможливістю забезпечити свої мінімальні потреби власними доходами.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про прожитковий мінімум» Міністерство соціальної політики України повідомляє, що фактичний розмір прожиткового мінімуму у цінах квітня 2021 року у розрахунку на місяць на одну особу становив:

- 4259 грн (з урахуванням суми обов'язкових платежів – 4880 грн), а в держбюджеті 2189 грн;

- для дітей віком до 6 років – 3953 грн (в держбюджеті – 1921 грн) ,
- для дітей віком від 6 до 18 років – 4872 грн (в держбюджеті – 2395);
- для працевдатних осіб – 4421 грн (з урахуванням суми обов'язкових платежів – 5492 грн), в держбюджеті 2270 грн;
- для осіб, які втратили працевдатність – 3628 гривень (в держбюджеті 1769)

Таким чином, встановлений на квітень 2021 року прожитковий мінімум (2189 грн) занижено у 2,2 рази порівняно з його фактичним розміром.

2 червня цього року прийнято в першому читанні законопроект № 3515 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань формування прожиткового мінімуму та створення передумов для його підвищення» (н. д. Третякова Г.М. та інші)

В порушення Конституції України, Європейської соціальної Хартії, рекомендацій МОП, цей проект закону фактично нівелює саме поняття прожиткового мінімуму та повністю змінює методологію його визначення.

Назва законопроекту не відповідає змісту, оскільки у законопроекті не зазначено жодних передумов для підвищення прожиткового мінімуму.

Законопроектом пропонується встановлення розміру прожиткового мінімуму у відсотках до середньомісячної заробітної плати: у 2021 році – 40 відсотків, а у 2031 році – 50 відсотків.

Прожитковий мінімум 2023: розмір

З 1 січня 2023 року прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць встановлений у розмірі 2589 грн.

При цьому прожитковий мінімум не один, їх декілька – залежно від наявних соціально-демографічних груп населення:

- для дітей віком до 6 років – 2272 грн;
- для дітей віком від 6 до 18 років – 2833 грн;
- для працевдатних осіб – 2684 грн;
- для працевдатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді – 2102 грн;
- для працевдатних осіб, який застосовується для визначення посадових окладів працівників інших державних органів, оплата праці яких регулюється спеціальними законами, а також працівників податкових і митних органів – 2102 грн;
- для працевдатних осіб, який застосовується для визначення посадового окладу прокурора окружної прокуратури – 1600 грн;
- для осіб, які втратили працевдатність (мінімальна пенсія) – 2093 грн.

Водночас мінімальна зарплата у 2023 році не підвищиться:

- за місяць – 6700 грн;
- за годину – 40,46 грн.

Прожитковий мінімум – сума, якої має бути достатньо для забезпечення нормального функціонування людини, збереження її здоров'я та задоволення соціально-культурних потреб.

Він базується на оцінці трьох головних компонентів:

- продукти харчування;

- набір непродовольчих товарів (одягу, взуття тощо);
- мінімальний набір послуг.

Які виплати прив'язані до прожиткового мінімуму

- Мінімальна пенсія

З 1 січня 2023 року розмір мінімальної пенсії, яку українці отримують за віком, буде становити 2093 грн.

- Виплати на дітей

У всьому 2023 році допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, буде:

- на дитину до 6 років – 4544 грн;
- на дитину від 6 до 18 років – 5666 грн.
- Виплати одиноким матерям

Розмір цієї допомоги дорівнює різниці між 100% прожиткового мінімуму та середньомісячним сукупним доходом сім'ї для кожного її члена.

Максимальна допомога, таким чином, буде у січні-грудні 2023:

1. на дитину до 6 років – 2 272 грн;
2. на дитину від 6 до 18 років – 2 833 грн;
3. на дитину від 18 до 23 років (якщо навчається на стаціонарі у ЗВО) – 2684 грн.

- Аліменти

Гарантований мінімальний розмір аліментів на одну дитину, які сплачує батько чи матір, якщо у них низькі доходи, становить не менш ніж 50% від прожиткового мінімуму для дитини.

Тож мінімальна сума аліментів з січня до червня 2023 року становитиме:

- для дітей до 6 років – 1 136 грн;
- для дітей від 6 до 18 років – 1 416,50 грн;
- для дітей 18-23 років – 1 342 грн.

Закон України «Про прожитковий мінімум» дає визначення прожитковому мінімуму, закладає правову основу для його встановлення, затвердження та врахування при реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень.

Так, згідно із ст. 1 Закону прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Натомість у законопроекті пропонується визначити прожитковий мінімум як «прийнятний рівень витрат, який дозволяє підтримувати достатній рівень життя людини, притаманний суспільству». Очевидно, що таке визначення прожиткового мінімуму – основного базового державного соціального стандарту – є нечітким та неконкретним, несе ризик суб'єктивної оцінки, порушує принцип правової визначеності, містить формулювання, які допускають оціночні судження і, відтак, жодним чином не може бути основою

реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень.

Щодо запровадження нових підходів до визначення поняття прожиткового мінімуму, порядку обчислення його розміру, сфери застосування тощо слід зауважити, що відповідно до ст. 3 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» формування державних соціальних стандартів і нормативів здійснюється за принципами, у тому числі:

- диференційованого за соціально-демографічними ознаками підходу до їх визначення;

- наукової обґрунтованості норм споживання та забезпечення;

- соціального партнерства.

Проте всі зазначені принципи формування прожиткового мінімуму як базового державного соціального стандарту у законопроекті відсутні.

Суперечливим є запропонований законопроектом підхід до визначення поняття домогосподарства, що сьогодні, по своїй суті, є поняттям дому та сім'ї.

Натомість у проекті (ст. 5 Закону України «Про прожитковий мінімум» в редакції проекту) пропонується визначати домогосподарство як «деклароване економічне об'єднання одного/двох/декількох осіб, які ведуть спільний облік доходів та витрат, що оподатковуються податком на доходи фізичних осіб». Таким чином, об'єднуючим принципом включення людей до складу домогосподарства в цьому випадку виступатиме лише факт ведення спільного обліку доходів та витрат для сплати ними податку з доходів фізичних осіб.

Законопроектом пропонується скасувати поділ прожиткового мінімуму на види в залежності від основних соціальних і демографічних груп населення (сьогодні виокремлюється прожитковий мінімум для дітей віком до 6 років; дітей віком від 6 до 18 років; працездатних та непрацездатних осіб). Проте зрозуміло, що прожитковий мінімум, наприклад, для підлітка суттєво відрізняється від прожиткового мінімуму для дорослої людини працездатного віку чи людини похилого віку.

Сумнівною є пропозиція про виключення застосування показника прожиткового мінімуму як основи для реалізації соціальної політики та розроблення окремих державних соціальних програм.

У порушення статті 22 Конституції України якою передбачено, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод громадян, законопроектом пропонується:

Вилучити із Кодексу законів про працю та Закону України «Про оплату праці» норму, що розмір мінімальної зарплати не може бути нижчим від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тобто це може призвести до того що роботодавці будуть виплачувати зарплату працівникам нижчу за прожитковий мінімум!

У законопроекті відміняється встановлення різних штрафів у відсотках до прожиткового мінімуму та встановлюються їх розміри у відношенні до розрахункової величини. Є незрозумілим як зміняться розміри штрафів.

Крім того до 2025 року Уряду плануються доручити створення нового органу виконавчої влади, діяльність якого буде спрямована на систематичне дослідження витрат домогосподарств, та затвердити методологію формування прожиткового мінімуму, розрахунок якої базуватиметься на фактичних витратах домогосподарств, хоча цю роботу зараз і так виконує Держстат та Міністерство соціальної політики.

Також проектом закону пропонується змінити підходи до встановлення розмірів посадових окладів. А саме не в залежності від прожиткового мінімуму, а від мінімального розміру посадового окладу для відповідних категорій працівників, який передбачається затверджувати законом про Держбюджет на відповідний рік.

Із тексту законопроекту не зрозуміло, як будуть здійснюватися соціальні виплати (допомоги, пенсії тощо), які на даний час визначаються залежно від прожиткових мінімумів для відповідних категорій осіб.

Норми законопроекту будуть мати прямий вплив на доходи та видатки бюджету, але до законопроекту не надано жодних розрахунків і фінансово-економічних обґрунтувань...

До речі, Головне науково-експертне управління Верховної Ради із урахуванням багаточисленних зауважень та порушень запропонувало законопроект не приймати, а повернути суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

Таким чином є загроза, що запропоновані законодавчі зміни перетворять прожитковий мінімум з базового державного соціального стандарту на віртуальний показник, який ні нащо не впливає.

Отже, вищезазначене показує, що прожитковий мінімум в Україні потребує удосконалення. Поняття прожиткового мінімуму можливо сформулювати наступним чином – це соціальний стандарт, що визначає кількість продовольчих та непродовольчих товарів та послуг, які необхідні для забезпечення нормального життя людини.

У разі невідповідності прожиткового мінімуму реальним потребам громадян настають шкідливі наслідки як для політики доходів населення, так і для соціальної політики держави. Залежність мінімальної заробітної плати від прожиткового мінімуму не дає змогу законодавчо закріплювати реальний, фактичний прожитковий рівень. Визначення мінімальної заробітної плати потребує використання інших соціальних стандартів вищої якості, що допоможуть прожитковому мінімуму виконувати відновлювальну функцію. Таким чином можна прийти до більш гідних умов життя для працівника та його сім'ї.

5. Соціальні пільги як вид соціального забезпечення.

Соціальні пільги є додатковим видом соціального забезпечення; вони надаються незалежно від того, отримує особа пенсію, допомоги чи заробітну плату, їх роль полягає у забезпечення додаткової підтримки особам, у яких пенсія та заробітна плата є меншими від прожиткового мінімуму. Соціальні пільги спрямовані на реалізацію конституційного права кожного громадянина

на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Соціальна пільга - це законодавче звільнення (повне чи часткове) особи від виконання нею свого обов'язку або надання їй додаткових прав при настанні соціального ризику чи за наявності в такої особи значних заслуг перед державою, що пов'язані з певними публічними подіями.

Основними ознаками соціальних пільг вважаються такі:

- вони спрямовуються на більш повне задоволення інтересів суб'єктів, полегшення умов їх життєдіяльності. Метою встановлення пільг є соціальний захист, покращення становища окремих категорій громадян;

- є своєрідним відхиленням від єдиних положень нормативного характеру та способом юридичної диференціації прав громадян, елементом їх спеціального правового статусу. Так, для певних категорій громадян встановлені правила, які полегшують вступ до навчальних закладів, гарантують безплатний проїзд у громадському транспорті, зменшують розмір оплати житлово-комунальних послуг тощо;

- є правомірними винятками з правила про необхідність виконання особою обов'язків, передбачених законодавством;

- закріплюються переважно у законах, якими визначаються особливості спеціального правового статусу певних категорій громадян.

Соціальними є пільги, що надаються для життєзабезпечення громадян у зв'язку із зниженням рівня їх доходів нижче прожиткового мінімуму або втратою (зниженням) працездатності. Ці пільги належать до видів соціального забезпечення.

Правовою підставою надання громадянам соціальних пільг є:

- 1) настання соціального ризику за обставин, передбачених у законодавстві;
- 2) наявність у особи особливих заслуг перед державою, що пов'язані із такими публічними подіями державного чи міжнародного значення, як військові дії, техногенні катастрофи, стихійні лиха тощо.

Найбільш застосовуваною є класифікація пільг за змістом. Виділяють такі категорії пільг, встановлених законодавством:

- житлово-комунальні (звільнення або зменшення плати за комунальні послуги; першочергове або позачергове забезпечення житлом осіб, які потребують поліпшення житлових умов; надання бюджетних кредитів та позик на індивідуальне житлове будівництво; безкоштовний ремонт жилих будинків (квартир), що перебувають у їх власності, безоплатна приватизація житла незалежно від розміру загальної площі);

- медико-реабілітаційні (безоплатне або пільгове придбання ліків; безоплатне або пільгове санаторно-курортне лікування та виплата компенсації за невикористане право на пільгове санаторно-курортне лікування);

- транспортні (право безкоштовного проїзду відповідними видами пасажирського міського (комунального) та приміського транспорту);

- соціально-побутові (право на безоплатне або пільгове встановлення телефонів; безоплатне або пільгове користування телефоном);

- пенсійні (надбавки до трудової чи соціальної пенсії; зменшена вимога щодо необхідного трудового чи страхового стажу особи);

- соціально-трудова (право на позаконкурсне зарахування до вищих навчальних закладів; право позачергового працевлаштування за спеціальністю; переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності або штату та на працевлаштування у випадку ліквідації підприємства; підвищений розмір допомоги в разі тимчасової непрацездатності; використання щорічної відпустки у зручній для них час тощо).

Державна допомога сім'ям з дітьми визначається Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» і має такі види:

- допомога по вагітності та пологах;
- одноразова допомога при народженні дитини (надається за місцем роботи батьків або органами соціального забезпечення за місцем проживання);
- допомога по догляду за дитиною;
- грошові виплати матерям (батькам), зайнятим доглядом трьох і більше дітей віком до 16 років;
- допомога по догляду за дитиною-інвалідом;
- допомога по тимчасовій непрацездатності у зв'язку з доглядом за хворою дитиною (не більше 14 днів);
- допомога на дітей віком до 16 років (учнів до 18 років);
- допомога на дітей самотнім матерям;
- допомога на дітей військовослужбовців строкової служби;
- допомога на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням;
- тимчасова допомога на неповнолітніх дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, або коли стягнення аліментів неможливе;
- державна допомога сім'ям з дітьми, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Джерела фінансування допомоги сім'ям з дітьми:

- Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
- Пенсійний фонд України;
- кошти Державного і місцевих бюджетів. Порядок фінансування визначає Кабінет Міністрів України. Державна допомога сім'ям з дітьми не підлягає оподаткуванню.

Пільги щодо оплати житлово-комунальних, транспортних послуг, послуг зв'язку.

Перелічені пільги забезпечують адресну соціальну підтримку найменш захищених сімей і громадян в умовах підвищення частки покриття населенням собівартості послуг житлово-комунального господарства, транспорту, зв'язку.

Пільги в оплаті житлово-комунальних послуг здійснюються у формі житлових субсидій.

Програму житлових субсидій було започатковано Постановою Кабінету Міністрів України № 89 від 4 лютого 1995 року.

Житлові субсидії — це не грошова форма допомоги родинам в оплаті житлово-комунальних послуг, а саме:

- утримання житла;

- оплаті холодного і гарячого водопостачання;
- оплаті газопостачання;
- оплаті тепlopостачання;
- оплаті електроенергії;
- придбання скрапленого газу;
- придбання твердого та пічного палива тощо.

За програмою житлових субсидій право на допомогу має будь-яка родина, якщо витрати на житло, комунальні послуги та паливо в межах встановлених норм користування і споживання перевищують 20 відсотків сукупного доходу.

Родина, якій призначено житлову субсидію, сплачує за житлово-комунальні послуги 20% середньомісячного сукупного доходу, а за придбання скрапленого газу, твердого та пічного побутового палива - 20% її річного сукупного доходу.

Якщо родина, яка проживає у житловому приміщенні, складається з пенсіонерів, які не працюють, інших непрацевдатних громадян та дітей і середньомісячний сукупний дохід на одного мешканця житлового приміщення не перевищує вартісної величини межі малозабезпеченості, розмір плати за житлово-комунальні послуги складає 15% їхнього середньомісячного сукупного доходу, а за придбання скрапленого газу, твердого і пічного побутового палива — 15% їхнього річного сукупного доходу.

Джерелом покриття витрат на житлово-комунальні субсидії є Державний та місцеві бюджети.

6. Проблема впорядкування, фінансування та надання пільг за принципом адресності.

Держава законодавче гарантує задоволення пріоритетних потреб за рахунок бюджету в мінімально достатніх розмірах у формі безоплатних послуг.

Органи місцевого самоврядування при розробці та реалізації місцевих соціально-економічних програм можуть передбачати додаткові соціальні гарантії за рахунок місцевих бюджетів.

Рис. 4.3. Місце системи надання соціальних послуг загальної системи соціального захисту населення

Система надання соціальних послуг є складовою загальної системи соціального захисту та соціального забезпечення населення, яка ґрунтується на конституційних правах.

Система соціальних послуг є відносно новою та невеликою в порівнянні з іншими складовими системи соціального захисту та забезпечення (як наприклад, система пенсійного забезпечення, соціальних виплат, пільг тощо).

Різниця в розумінні поняття «соціальна послуга» загальний принцип реформування системи фінансування соціальної сфери, від фінансування установ, до фінансування послуг.

Технологія соціальної роботи з цільовими групами, яка спрямована на забезпечення розгалуженого процесу взаємодії соціального робітника/працівника/фахівця та клієнта.

Боротьба з бідністю зводить соціальні послуги до простих заходів, нагодувати людину похилого віку, наколотити дрова, принести продукти тощо.

Відсутні навички та розуміння щодо використання різних механізмів фінансування вирішення соціальних проблем громади. Акцент робиться лише на фінансуванні з боку бюджету різних рівнів. Залучення соціальних інвестицій не розвинена та використовується не системно.

Проблема чіткого визначення делегованих та власних повноважень в сфері надання соціальних послуг:

- делеговані повноваження не завжди підкріплюються відповідним фінансуванням;
- мінімальний пакет буде гарантованим державним бюджетом, чи передбачається фінансування з місцевих джерел.

Рис. 4.4. Фінансування соціальних послуг

Розробка та виконання Державного та місцевих бюджетів здійснюється на основі пріоритетності фінансування соціальних гарантій та соціальної сфери.

Державна цільова підтримка місцевого самоврядування здійснюється з метою вирівнювання можливостей окремих територіальних громад щодо забезпечення надання соціальних гарантій на законодавче визначеному рівні.

Загальна сума благ і послуг, які споживає населення за відповідний період, складає фонд споживання.

Необгрунтоване збільшення коштів, які направляються на соціальний захист населення, у загальному обсязі фонду споживання потребує додаткового вилучення коштів з фонду оплати праці, що в кінцевому підсумку лише розширює масштаби перерозподілу, зменшує стимулюючу роль заробітної плати і не збільшує обсягу сукупного споживання.

Джерелами фінансування соціальних гарантій до 2023 року виступали:

1. Державний бюджет;
2. Кошти місцевих бюджетів;
3. Страхові фонди:
 - Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
 - Фонд загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття;
 - Фонд страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
 - Фонд медичного страхування (за рахунок страхових внесків підприємств і громадян, а також благодійних внесків громадян і підприємств, кредитів банків та інших джерел, не заборонених законодавством України);
 - Державні та недержавні Пенсійні фонди.

Механізм реалізації соціальних гарантій

Держава повинна гарантувати всім громадянам мінімум соціальних послуг і матеріальних благ через такі механізми:

1. Визначення розмірів мінімальних соціальних гарантій:
 - мінімальної заробітної плати;
 - пенсій за віком;
 - стипендій тощо.
2. Здійснення превентивних соціальних заходів у зв'язку з ціновою лібералізацією:
 - адресного вибіркового надання соціальної допомоги;
 - здійснення компенсаційних виплат незахищеним верствам населення тощо.
3. Захист купівельної спроможності малозабезпечених громадян через щомісячний перегляд:
 - середньодушового сукупного доходу, що дає право на допомогу;
 - цільової грошової допомоги відповідно до зміни індексу споживчих цін.

Головною метою соціальної політики в Україні на сучасному етапі є призупинення спаду життєвого рівня населення та зменшення тягаря кризи для найменш захищених верств населення.

Тема 5. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ВИПЛАТ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ

1. Зміст поняття держана соціальна допомога сім'ям з дітьми.
2. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами
3. Одноразова допомога при народженні дитини
4. Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку
5. Допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням
6. Допомога на дітей одиницями матерям
7. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям

1. Зміст поняття держана соціальна допомога сім'ям з дітьми.

Відповідно до Конституції України на законодавчому рівні встановлено гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей.

Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 та Порядком призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751 перебачено надання таких видів допомог:

- допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
- допомога при народженні дитини;
- допомога при усиновленні дитини;
- допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
- допомога на дітей одиницями матерям;
- допомога особі, яка доглядає за хворою дитиною.

Послуга з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня» (здійснюється відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня» відповідно до Порядку відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 № 68).

Одноразова допомога на дитину «пакунок малюка» (надається відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 20.06.2018 № 512 «Деякі питання реалізації пілотного проекту із надання при народженні дитини одноразової натуральної допомоги “пакунок малюка”).

В Конституції України закріплено основи соціального захисту сімей з дітьми, материнства та дитинства, зокрема ст. 51 передбачає, що в Україні охороняється сім'я, материнство, батьківство і дитинство, ст. 52 закріплюється обов'язок держави утримувати і виховувати дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування. Державна підтримка сім'ї, материнства і дитинства здійснюється в різних сферах і формах. Особливий статус, гарантії для працюючих матерів, а також інших членів сім'ї, які здійснюють догляд за дітьми закріплено в трудовому законодавстві. Широкий перелік гарантій, видів та форм підтримки сімей, материнства і дитинства закріплено і в соціально-захисному законодавстві України.

Одним з найбільш поширеним видом соціального захисту сімей з дітьми є грошові виплати, адресовані батькам, сім'ї з дітьми або безпосередньо дітям, позбавлених батьківського піклування.

Повністю оновлене законодавство України про допомоги містить ряд нових положень щодо підстав та умов призначення соціальних допомог, кола осіб, які мають право на соціальну допомогу, розміри допомог, порядок їх виплати тощо. Однак, чинне законодавство не дає чіткого та єдиного визначення ні поняття „соціальної допомоги” загалом як виду соціального захисту, ні поняття “соціальні допомоги сім'ям з дітьми”.

Через аналіз наукового розуміння соціальних допомог, їх змісту та характерних ознак, спробуємо з'ясувати сутність та визначити поняття “державна соціальна допомога сім'ям з дітьми”

У сучасній вітчизняній та російській юридичній літературі існує чимало визначень поняття „соціальні допомоги”.

Зокрема, на думку Б.І. Сташківа, допомоги – це короткотермінові, щомісячні, періодичні виплати, що призначаються фізичним особам за рахунок страхових фондів чи бюджетних коштів з метою заміщення втраченого доходу або надання соціальної підтримки у складних життєвих обставинах, що мають тимчасовий характер.

П.Д. Пилипенко та С.М. Синчук під соціальними допомогоюми розуміють короткострокову грошову виплату, що надаються з метою компенсації втраченого заробітку особою чи для її додаткової підтримки в разі настання соціального ризику за рахунок коштів соціальних страхових фондів чи бюджетів різних рівнів.

Заслуговує уваги визначення поняття „соціальні допомоги”, що запропоноване ученими М.Л. Захаровим, Е.Г. Тучковою, К.Н. Гусовим. Під ним вони розуміють виплати, що здійснюються громадянам в установлених законом випадках щомісячно, періодично чи одноразово, з метою відшкодування повністю або частково тимчасово втраченого заробітку чи надання матеріальної підтримки.

Аналіз наведених визначень дозволяє сформулювати стандартний перелік характерних ознак притаманних соціальним допомогам як виду соціального захисту та враховуючи специфіку допомог сім'ям з дітьми виокремити ознаки притаманні саме даному виду соціальних допомог.

По-перше, соціальні допомоги варто характеризувати як грошові виплати.

По-друге, соціальні допомоги виплачуються періодично, щомісячно чи одноразово. Серед допомог сім'ям з дітьми одноразовими є частина допомоги при народженні дитини та деякі одноразові виплати дітям-сиротам. Періодичними виплатами сім'ям з дітьми є допомога по вагітності та пологах. Виплата здійснюється одноразово, але за певний період часу, що визначається як відпустка в зв'язку з вагітністю та пологами. Усі інші виплати сім'ям з дітьми є щомісячними і призначаються як правило на шість місяців з наступним перерахунком.

По-третє, соціальні допомоги надаються фізичним особам. Тобто, суб'єктом призначення допомоги можуть бути не тільки громадяни, але й особи без

громадянства та іноземці. Тому у визначенні слід уникати терміну громадянин як суб'єкт, якому надається соціальна допомога. Варто зазначити, що соціальні допомоги сім'ям з дітьми надаються особам, які виховують та утримують дітей. Це можуть бути один з батьків, опікуни, піклувальники, усиновителі, батьки-вихователі та прийомні батьки.

По-четверте, підставою надання допомог є визначені законом соціальні ризики (вагітність, народження, виховання та утримання дитини тощо).

По-п'яте, всі соціальні допомоги мають певне цільове призначення (мету). За всіх відмінностей допомог на дітей, всі вони мають спільне цільове призначення – надання сім'ям додаткових засобів до існування саме у зв'язку з наявністю в їх складі особливої групи непрацездатних утриманців – дітей.

По-шосте, виплата соціальних допомог здійснюються за рахунок коштів страхових фондів або бюджетів різних рівнів. Якщо говорити про державні допомоги сім'ям з дітьми, то їх виплати, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету у вигляді субвенцій до місцевого бюджету.

Вищевикладене дозволяє сформулювати визначення поняття державної допомоги сім'ям з дітьми як короткострокової грошової виплати, що на умовах та в порядку встановленому законодавством надається фізичним особам, які виховують та утримують дітей, за рахунок коштів бюджетів різних рівнів, з метою поліпшення матеріального становища сімей з дітьми та створення найсприятливіших умов для розвитку підростаючого покоління.

25 березня 2005р. Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про внесення змін до Закону України” Про державний бюджет України на 2005 рік” та деяких інших законодавчих актів України”, яким, зокрема, внесені зміни до Законів України “Про державну допомогу сім'ям з дітьми” та “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням” в частині підвищення розміру допомоги при народженні дитини.

Ці виплати нараховуватимуть і тому, хто стане опікуном чи фактично доглядатиме за дитиною.

Крім отримання щомісячної допомоги при народженні дитини, особа, яка доглядає за дитиною до досягнення нею трирічного віку, одержуватиме також і місячну допомогу на догляд за дитиною (104 – застрахована, 90 - незастрахована особа).

Звісно ж, допомогу не надаватимуть тим, хто відмовиться від сина чи доньки. Відповідно до законодавства, допомога при народженні надається одному з батьків дитини (опікуну, усиновителю) на кожну дитину. Перелік необхідних документів залишається незмінним. Всі документи необхідно подати протягом шести місяців з дня народження дитини.

З 1 грудня 2022 р. в Україні зріс прожитковий мінімум, який становить 2589 грн на одну людину. Відповідно змінилися й розміри інших соціальних виплат, що залежать від розміру прожиткового мінімуму.

Змінилися показники прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення, зокрема:

- для дітей віком до 6 років – 2272 грн;

- для дітей віком від 6 до 18 років – 2833 грн;
- для працездатних осіб – 2684 грн;
- для осіб, які втратили працездатність, – 2093 грн.

Допомога по догляду за дітьми:

- мінімальний розмір аліментів для дітей до 6 років – 1136 грн, а для дітей від 6 до 18 років – не менше 1416,5 грн. Мінімальний рекомендований розмір аліментів становить розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, тобто, для до 6 років – 2272 грн, а від 6 до 18 років – 2833 грн;

- допомога у через вагітність і пологи – 100% середньомісячного доходу, але не менше 25% від прожиткового мінімуму, тобто не менше 671 грн;

- допомога одиноким матерям: з дітьми до 6 років – 2271 грн, з дітьми до 18 років – 2833 грн, з дітьми до 23 років – 2684 грн;

- допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування: до 6 років – 5680 грн 2,5 ПМ (7952 грн 3,5 ПМ), до 18 років – 7082 грн 2,5 ПМ (9915 3,5 ПМ);

- допомога по догляду за хворою дитиною: до 6 років – 4544 грн, до 18 років – 5666 грн;

- допомога дітям, батьки яких ухиляються від аліментів: до 6 років – 1136 грн, до 18 років – 1416 грн;

- допомога людині, яка проживає разом із особою з інвалідністю внаслідок психічного розладу – 2589 грн.

Конституція України гарантує кожному громадянину право на соціальний захист та забезпечення рівня життя не нижчого, від прожиткового мінімуму, встановленого законом. Це право гарантується системою загальнообов'язкового державного соціального страхування за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій на випадок неможливості отримувати дохід у разі втрати роботи або працездатності через хворобу, нещасний випадок, каліцтво, старість чи смерть годувальника, а також наданням соціальної допомоги за рахунок бюджетних та інших джерел соціального забезпечення.

2. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами

Право на допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами мають вагітні жінки (в тому числі неповнолітні), які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- жінки з числа військовослужбовців Збройних сил, СБУ, Служби зовнішньої розвідки;

- жінки, звільнені в зв'язку з ліквідацією підприємства;

- жінки, зареєстровані в державній службі зайнятості як безробітні;

- непрацюючі жінки;

- аспірантки, докторантки, клінічні ординатори, студентки вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації та професійно-технічних закладів;

- жінки, зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності, що не сплачують страхові внески до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Допомога призначається, якщо звернення за нею надійшло не пізніше шести місяців із дня закінчення відпустки в зв'язку з вагітністю та пологами, і виплачується жінкам за весь період відпустки, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей – 70) календарних днів після пологів.

Жінкам, віднесеним до 1-3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога по вагітності та пологах виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 – до пологів та 90 – після пологів). Зазначена допомога обчислюється сумарно та надається жінкам у повному обсязі незалежно від кількості днів відпустки, фактично використаних до пологів.

Розмір допомоги:

- жінкам, звільненим з роботи в зв'язку з ліквідацією підприємства, установи, організації – 100% середньомісячного доходу;

- жінкам, зареєстрованим у центрі зайнятості як безробітні – 100% мінімального розміру допомоги по безробіттю;

аспіранткам, докторанткам, клінічним ординаторам, студенткам – у роз- мірі місячної стипендії. Жінка, яка продовжує навчання, має право на виплату стипендії або допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами за її вибором. При цьому допомога призначається з дня припинення виплати стипендії по день закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами;

- непрацюючим жінкам та жінкам, зареєстрованим як суб'єкти підприємницької діяльності – 25% від прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Залежно від прожиткового мінімуму розмір допомоги у 2023 році становить – 671,00 гривню.

Для отримання допомоги необхідно подати:

1) заяву про надання допомоги, що складається за формою, затвердженою Мінсоцполітики;

2) видану лікувально-профілактичним закладом довідку встановленого зразка (до забезпечення технічної можливості отримання відомостей з Реєстру для перевірки інформації про сформований медичний висновок з використанням Порталу Дія для призначення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами);

3) довідку з місця навчання, служби про те, що жінка навчається, служить;

4) довідку ліквідаційної комісії про те, що жінка звільнена з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи та організації;

5) довідку служби зайнятості про те, що жінка зареєстрована як безробітна;

6) довідку ДПС про те, що жінка, яка є фізичною особою – підприємцем, не бере участь на добровільних засадах у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

3. Одноразова допомога при народженні дитини

Одноразова допомога при народженні дитини надається одному з батьків, не застрахованому в системі загальнообов'язкового державного соціального

страхування, якщо звернення за призначенням допомоги надійшло не пізніше 6 календарних місяців з дня народження дитини.

Розмір допомоги – встановлений Законом прожитковий мінімум для дітей віком до 6 років.

У разі народження двох і більше дітей одноразова допомога виплачується сім'ї на кожну дитину.

При народженні мертвої дитини одноразова допомога не призначається.

Документи, що подаються для призначення одноразової допомоги:

- Паспорт (подається особисто);
- Заява матері (батька) дитини;
- Довідка про народження дитини, видана органами ЗАГСу;
- Копія свідоцтва про народження дитини;
- Копії трудових книжок обох батьків;
- Довідка з місця служби (навчання) заявника;
- Довідка про склад сім'ї батьків.

Допомога призначається органами праці та соціального захисту населення за місцем проживання батьків.

З 1 липня допомога при народженні дитини призначається у розмірі 41 280 гривень, незалежно від того, яка за рахунком дитина в сім'ї народилася. Виплата допомоги здійснюється одноразово в сумі 10 320 гривень, решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами.

Таким чином: одноразова виплата становить 10320 грн, щомісячні виплати – 860 грн протягом 3-х років.

У 2023 році в Україні продовжує діяти урядова програма «пакунок малюка» — одноразова допомога при народженні дитини. Її можна отримати як у натуральній, так і грошовій формі.

Одноразова натуральна допомога «пакунок малюка» видається закладом охорони здоров'я при народженні дитини.

Грошова компенсація розміром 6300 грн призначається у разі звернення батьків не пізніше ніж через 12 місяців з дня народження дитини.

4. Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку

Згідно із статтею 18 Закону України "Про відпустки" після закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами за бажанням матері або батька роботодавець надає відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Право оформити відпустку на рівних з матір'ю батько отримав 09.05.2021 у зв'язку із набранням чинності Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення рівних можливостей матері та батька у догляді за дитиною", яким внесено зміни до частини 3 статті 179 КЗпП України та частини 1 статті 18 Закону України «Про відпустки»).

Крім матері дитини ця відпустка може бути використана повністю або частинами також:

- бабою, дідом;
- іншими родичами, які фактично доглядають за дитиною;
- особою, яка усиновила чи взяла під опіку дитину;

- одним із прийомних батьків чи батьків-вихователів.

Право на відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку може використовувати одночасно лише одна з зазначених осіб.

Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею віку трьох років не надається, якщо дитина перебуває на державному утриманні, крім прийомних дітей у прийомних сім'ях та дітей-вихованців у дитячих будинках сімейного типу.

Тривалість відпустки

Відпустка триває до досягнення дитиною трьох років. Тобто, днем виходу працівника на роботу буде наступний день після дня народження дитини. Проте роботодавець може надати частково оплачувану відпустку або відпустку без збереження заробітної плати більшої тривалості. Також відпустка може бути поділена на частини, які можуть бути використані будь-ким із перелічених осіб.

Порядок надання відпустки

Для отримання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку необхідно звернутися до роботодавця з наступними документами:

- письмова заява на ім'я роботодавця;
- копія свідоцтва про народження дитини (для підтвердження віку дитини).

У випадку, якщо відпустку бажає отримати інша особа (крім матері) додатково надається:

- довідка з місця роботи (служби, навчання) матері дитини про те, що вона стала до роботи до закінчення цієї відпустки;
- довідка органу праці та соціального захисту населення за місцем проживання матері про припинення їй виплати допомоги по догляду за дитиною (із зазначенням дати);
- документи на підтвердження статусу особи, яка усиновила чи взяла під опіку дитину, прийомних батьків чи батьків вихователів для відповідних осіб. (рішення суду або органу опіки та піклування)

Надання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку оформляється наказом (розпорядженням) власника.

За бажанням особи, яка перебуває у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, вона може працювати на умовах неповного робочого часу або вдома. У випадку виходу на роботу відпустка переривається, проте виплата допомоги при народженні дитини не припиняється.

Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку зараховуються як до загального, так і до безперервного стажу роботи і до стажу роботи за спеціальністю (частина друга ст. 181 КЗпП України).

Крім того, такий період зараховують до:

- страхового стажу як період, за який сплачено страхові внески виходячи з розміру мінімального страхового внеску (абзац другий частини першої ст. 21 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»);
- страхового стажу для призначення пенсії (пункт 8 частини першої ст. 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»).

Відповідно до пункту 10 частини другої ст. 46 Закону України «Про державну службу» період перебування державного службовця у відпустці для догляду за дитиною до 3 років також зараховується до стажу державної служби.

Достроковий вихід з декретної відпустки

Перебуваючи у декретній відпустці, жінка має право перервати її. Про такий намір вона зазначає у відповідній заяві, на підставі якої роботодавець видає наказ про достроковий вихід з декретної відпустки.

Оплата відпустки

Допомогу по догляду за дитиною скасовано з 1 липня 2014 року — наразі її отримують лише батьки тих дітей, які народилися до вказаної дати. Батьки ж при народженні першої та кожної наступної дитини, яка народилася після 30 червня 2014 року, отримують лише допомогу при народженні дитини у розмірі 41 280 грн — виплата цієї допомоги здійснюється одноразово у сумі 10 320 грн, решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами.

5. Допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням

Відповідно до статті 16 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається особам, визначеним в установленому законом порядку опікунами чи піклувальниками дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення їх батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування та відповідно до законодавства набули статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування. Така допомога вважається власністю дитини.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, не призначається у разі перебування дитини на повному державному утриманні.

Якщо дитина, яка перебуває на повному державному утриманні, перебуває в дома під час літніх канікул або карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID - 19 спричиненої коронавірусом SARS -CoV-2, така допомога призначається та виплачується за повні місяці перебування дитини вдома на підставі довідки навчального закладу, про те, що дитина в цей час не перебувала на повному державному утриманні.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування і є вихованцями дитячих навчальних закладів, що фінансуються не за рахунок бюджетних коштів, призначається на загальних підставах.

Підстави призначення допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається на підставі рішення про встановлення опіки чи піклування.

Порядок і умови виплати допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, та підстави для припинення виплати такої допомоги визначено у Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми,

затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1751.

Порядок встановлення опіки та піклування над дітьми

Згідно із Сімейним Кодексом України встановлення опіки та піклування — це влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України, які перебувають переважно в сімейних, родинних відносинах із цими дітьми, з метою забезпечення їх виховання, освіти, розвитку, захисту їх прав та інтересів.

Відповідно до Цивільного кодексу України опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб.

Опіка встановлюється над дитиною, яка не досягла чотирнадцяти років, а піклування — над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Опіка, піклування над дитиною встановлюється органом опіки та піклування, а також судом у випадках, передбачених Цивільним кодексом України.

Детальніше з порядком встановлення опіки чи піклування можна ознайомитися в правовій консультації: Опіка і піклування над дітьми.

Куди звертатися за допомогою

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається та виплачується органами соціального захисту населення за місцем проживання опікуна, піклувальника.

Перелік документів необхідних для отримання допомоги

Для одержання допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування подаються такі документи:

- заява опікуна чи піклувальника про призначення допомоги, яка складається за формою, затвердженою Мінсоцполітики;
- копія рішення органу опіки та піклування або суду про встановлення опіки чи піклування над дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування;
- копія свідоцтва про народження дитини;
- довідка про реєстрацію місця проживання опікуна (піклувальника) та дитини (для дітей, над якими встановлено опіку чи піклування і які є вихованцями дитячих навчальних закладів, що фінансуються не за рахунок бюджетних коштів, - видана органом реєстрації довідка, в якій зазначено статус дитячого навчального закладу та за які кошти він фінансується, а також підтверджено факт перебування в ньому дітей);
- довідки про місячні розміри пенсії, аліментів, стипендії, державної допомоги, що одержує на дитину опікун чи піклувальник (у разі одержання пенсії на дитину органи соціального захисту населення використовують відомості про розмір пенсії, що надійшли від органів Пенсійного фонду України на електронних носіях інформації);
- медичний висновок про дитину з інвалідністю віком до 18 років, виданий в установленому МОЗ порядку.

У разі неможливості одержання довідки про розмір аліментів від органів державної виконавчої служби, розташованих на тимчасово окупованій

території України та в районі проведення антитерористичної операції, державна допомога призначається на підставі письмової заяви опікуна чи піклувальника про одержання (неодержання) аліментів.

Відповідальність за достовірність наданої органу соціального захисту населення інформації щодо неодержання аліментів або щодо їх розміру покладається на опікунів чи піклувальників.

У разі поновлення виплати аліментів опікуни чи піклувальники зобов'язані в триденний строк письмово повідомити про це органу соціального захисту населення для проведення відповідного перерахунку розміру раніше призначеної допомоги.

У разі коли батьки, місце перебування яких відоме, не сплачують аліменти, орган соціального захисту населення призначає допомогу без урахування їх суми. При цьому зазначений орган протягом десяти днів після подання опікуном чи піклувальником заяви про призначення допомоги повідомляє службі у справах дітей про неодержання опікуном чи піклувальником аліментів.

Служба у справах дітей щороку до 31 грудня поточного року інформує орган соціального захисту населення про факти одержання (неодержання) опікуном чи піклувальником аліментів на дітей.

Строк виплати допомоги

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається на дванадцять місяців.

Питання про продовження виплати допомоги вирішується на підставі заяви та довідок про місячні розміри пенсії, аліментів, стипендії, державної допомоги, що одержує опікун чи піклувальник на дитину.

Питання виплати допомоги у разі несвоєчасного звернення опікуна чи піклувальника з поважних причин за продовженням її виплати (поважними причинами є перебування на лікуванні, причини, через які фізично неможливо своєчасно подати заяву, або наявність об'єктивних обставин, коли опікун чи піклувальник не могли звернутися із заявою, та інші причини, визначені комісією з питань захисту прав дитини (далі - комісія) вирішується на підставі рішення органу опіки та піклування з урахуванням рекомендацій комісії. Виплата допомоги за минулий період здійснюється не більш як за 12 місяців з місяця закінчення виплати.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається з місяця, в якому була подана заява з усіма необхідними документами, та виплачується щомісяця до моменту досягнення дитиною 18-річного віку включно.

Підстави припинення виплати допомоги

Підставою для припинення виплати допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, є:

- звільнення від виконання обов'язків опікуна чи піклувальника;
- працевлаштування або взяття шлюбу дитиною до досягнення нею 18-річного віку;
- усиновлення дитини, передача дитини батькам;

- досягнення дитиною 18-річного віку;
- надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності, якщо вона записана матір'ю або батьком дитини;
- влаштування дитини на повне державне утримання.

У разі виникнення обставин, внаслідок яких може бути припинена виплата зазначеної допомоги, її одержувачі, служба у справах дітей, виконавчий комітет сільської (селищної) ради або уповноважена особа, визначена виконавчим органом ради об'єднаної територіальної громади, зобов'язані у десятиденний строк повідомити про це органи соціального захисту населення, які виплачують допомогу.

Виплата допомоги припиняється за рішенням органу соціального захисту населення з місяця, що настає за місяцем, в якому виникли відповідні обставини.

Розмір допомоги

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, надається у розмірі, що становить 2,5 розміру прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, на дітей з інвалідністю, над якими встановлено опіку чи піклування, - 3,5 розміру прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Якщо на дитину (дитину з інвалідністю) виплачуються призначені в установленому порядку пенсія, аліменти, стипендія, державна допомога (крім державної соціальної допомоги, що виплачується на дітей з інвалідністю відповідно до законодавства), розмір допомоги на дитину, над якою встановлено опіку чи піклування, визначається як різниця між 2,5 розміру прожиткового мінімуму (для дитини з інвалідністю, над якою встановлено опіку чи піклування, - 3,5 розміру прожиткового мінімуму) для дитини відповідного віку та розміром призначених пенсії, аліментів, стипендії, державної допомоги. При цьому розмір призначених пенсії, аліментів, стипендії, державної допомоги враховується як середньомісячний розмір зазначених виплат, отриманих на дитину за попередні 12 календарних місяців.

У разі передачі дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, під опіку чи піклування або влаштування в дитячий будинок сімейного типу, прийомну сім'ю до розрахунку розміру допомоги на таку дитину не включається розмір призначеної державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Якщо дітям (на дітей), над якими встановлено опіку чи піклування, за попередні 12 календарних місяців не нараховувалися аліменти, пенсія, державна допомога, стипендія, така допомога призначається в розмірі 2,5 прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, на дітей з інвалідністю, над якими встановлено опіку чи піклування, - 3,5 прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

У разі зміни місця проживання одержувача допомоги, її виплата продовжується органом соціального захисту населення за новим місцем проживання або відбування покарання з місяця звернення. Допомога, яка не отримана вчасно внаслідок невиконання її отримувачами умов, визначених цим

Порядком, виплачується за минулий з моменту призначення час, але не більш як за шість місяців з місяця звернення за її одержанням.

Призначені, але своєчасно не одержані суми державної допомоги сім'ям з дітьми з вини органу, що призначає або виплачує зазначену допомогу, виплачуються протягом будь-якого часу без обмежень. При цьому виплата здійснюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму, встановленого на день її призначення. Призначені суми допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, недоодержані у зв'язку із смертю одержувача, виплачуються членам сім'ї померлого, які проживали разом з ним на день його смерті, або опікуну (піклувальнику). Зазначені суми виплачуються, якщо звернення за ними надійшло не пізніше ніж протягом трьох місяців після смерті одержувача.

У разі затвердження нового розміру прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку розмір допомоги на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, перераховуються без звернення осіб, яким вони призначені, з місяця набрання чинності актом законодавства, що встановлює новий прожитковий мінімум. Зазначеним Порядком також передбачено, що орган, який призначає і виплачує державну допомогу сім'ям з дітьми, у тому числі, допомогу на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, повинен давати роз'яснення з питань її призначення і виплати та надавати заявнику допомогу в одержанні необхідних документів.

7. Допомога малозабезпеченим сім'ям

Допомога малозабезпеченим сім'ям в Україні призначається строком на 6 місяців, який може бути продовжений за заявою представника родини, за умови дотримання певних вимог, зокрема, підтвердження низького доходу. При цьому строк виплати раніше призначеної допомоги продовжується на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення/скасування без звернення до уповноваженого органу. Необхідні для призначення допомоги документи при цьому треба буде подати протягом 1 місяця після припинення/скасування воєнного стану.

Згідно з постановою Кабміну від 24.02.2003 № 250 (зі змінами) державна соціальна допомога по малозабезпеченості призначається і виплачується сім'ям, які постійно проживають на території України та з поважних або незалежних від них причин мають середньомісячний сукупний дохід менший від прожиткового мінімуму для сім'ї.

Для призначення допомоги малозабезпеченим сім'ям необхідно звернутися за місцем зареєстрованого або фактичного проживання до:

- органу соціального захисту населення (якщо це орган соціального захисту населення райдержадміністрації, то лише поштою або в електронній формі через відповідні веб-сайти);
- виконавчого органу сільської, селищної, міської ради відповідної територіальної громади;
- центру надання адміністративних послуг.

Із документів необхідно підготувати:

- заяву встановленої форми;
- декларацію про доходи та майновий стан;
- паспорт заявника;
- довідку про доходи або пояснення про їх походження (щодо доходів, інформація про які відсутня та не може бути отримана за запитом);
- довідку про взяття на облік ВПО (для переселенців);
- довідку про безпосередню участь особи в АТО, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях (за наявності);
- посвідчення учасника бойових дій (за наявності).

Як здійснюється виплата державної допомоги під час війни

Заявник має право обрати зручний для себе спосіб виплати допомоги: переказом на банківський рахунок або із доставкою Укрпоштою. При цьому якщо в умовах воєнного стану банк, який виплачував допомогу, припиняє працювати, допомога перераховується в АТ Ощадбанк, про що отримувачу повідомляється додатково органами соціального захисту. Для отримання коштів необхідно звернутися до відділення Ощадбанку з паспортом та ідентифікаційним кодом (РНОКПП). Відкривати при цьому рахунок у такому банку не обов'язково.

Якщо ж допомога виплачувалася через Укрпошту, і особа в умовах війни змінила місце проживання, вона може отримати кошти:

- грошовим переказом через Ощадбанк без відкриття банківського рахунку (після узгодження з органом соціального захисту населення);
- у відділенні Укрпошти за новим місцем перебування (після узгодження з Укрпоштою за номером 0 800 300 545).

Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям: скільки платять у 2023 році

З 1 грудня 2022 року в Україні зріс прожитковий мінімум, і тепер він становить 2589 грн на одну людину. Разом з ним змінилися і розміри інших соціальних виплат. Таким чином, у 2023 році на малозабезпечених нараховується:

- для працездатних – 1207 грн;
- для тих, хто не працює, та осіб з інвалідністю – 2093 грн;
- для дітей до 6 років – 2953 грн;
- для дітей до 18 років – 3682 грн;
- для дітей до 23 років (за умови навчання) – 3489 грн.

Від січня 2023 року і на період воєнного стану автоматичне нарахування усіх видів державної допомоги продовжать лише для осіб, які проживають на окупованих територіях або де ведуться бойові дії. Іншим отримувачам необхідно буде поновити свої звернення, а для цього особисто подати заяву та пакет документів. Серед них і малозабезпечені сім'ї.

Тема 6. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ВИПЛАТ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ЛЮДЯМ З ІНВАЛІДНІСТЮ

1. Умови призначення соціальної допомоги людям похилого віку, людям з інвалідністю та сім'ям, що виховують дитину з інвалідністю.

2. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги людям похилого віку, людям з інвалідністю та сім'ям, що виховують дитину з інвалідністю.

3. Державні допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства

1. Умови призначення соціальної допомоги людям похилого віку, людям з інвалідністю та сім'ям, що виховують дитину з інвалідністю.

Право на отримання державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю мають особи з інвалідністю з дитинства I, II, III групи та діти з інвалідністю віком до 18 років.

Державна соціальна допомога призначається у таких розмірах:

- особам з інвалідністю з дитинства I групи – 100% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 01.01.2022 – 1934,00 грн., з 01.07.2022 – 2027,00 грн., з 01.12.2022 – 2093,00 грн.)

- особам з інвалідністю з дитинства II групи – 80% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 01.01.2022 – 1547,20 грн., з 01.07.2022 – 1621,60 грн., з 01.12.2022 – 1674,40 грн.)

- особам з інвалідністю з дитинства III групи – 60% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 01.01.2022 – 1160,40 грн., з 01.07.2022 – 1216,20 грн., з 01.12.2022 – 1255,80 грн.)

- дітям з інвалідністю віком до 18 років – 70% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 01.01.2022 – 1353,80 грн., з 01.07.2022 – 1418,90 грн., з 01.12.2022 – 1465,10 грн.)

До державної соціальної допомоги призначається надбавка на догляд:

- за особою з інвалідністю з дитинства I групи;

- за одинокою особою з інвалідністю з дитинства II і III групи, які за висновком лікарсько-консультативної комісії лікувально-профілактичного закладу потребують постійного стороннього догляду;

- за дітьми з інвалідністю.

Особам з інвалідністю з дитинства I групи та одиноким матерям (батькам), які виховують дитину з інвалідністю віком до 18 років призначається надбавка на догляд за ними незалежно від факту роботи, навчання та служби.

Надбавка на догляд за дитиною з інвалідністю віком до 18 років може призначатися одному з батьків, усиновителів, опікуну, піклувальнику, які не працюють, не навчаються (крім заочної форми навчання), не проходять службу, не займають виборну посаду і фактично здійснюють догляд за дитиною з інвалідністю.

Надбавка на догляд також призначається одному з батьків, усиновителів, опікуну, піклувальнику, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, у відпустці без збереження заробітної плати, у разі, якщо дитина з інвалідністю

потребує домашнього догляду (підтверджується довідкою лікарсько-консультативної комісії), при умові фактичного догляду за нею.

Розміри надбавки на догляд:

- за особою з інвалідністю I групи підгрупи А – 200 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 01.01.2022 – 3868,00грн., з 01.07.2022 – 4054,00 грн., з 01.12.2022 – 4186,00 грн.).

Також здійснюється щомісячна доплата у сумі, що не вистачає до розміру державної соціальної допомоги з надбавкою на догляд, що виплачується на дітей з інвалідністю підгрупи А віком від 6 до 18 років (з 01.01.2022 – 787,80 грн., з 01.07.2022 – 825,90 грн., з 01.12.2022 – 852,10 грн.)

- за особою з інвалідністю I групи підгрупи Б – 100% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 01.01.2022 – 1934,00грн., з 01.07.2022 – 2027,00 грн., з 01.12.2022 – 2093,00 грн.)

- одинокою особою з інвалідністю II та III групи, які за висновком МСЕК потребують постійного стороннього догляду – 75% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (з 01.01.2022 – 1450,50 грн., з 01.07.2022 – 1520,25 грн., з 01.12.2022 – 1569,75 грн.)

На дітей з інвалідністю:

- за дитиною з інвалідністю віком до 6 років підгрупи А – у розмірі 200% прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку (з 01.01.2022 – 4200,00 грн., з 01.07.2022 – 4402,00 грн., з 01.12.2022 – 4544,00 грн.)

- за дитиною з інвалідністю віком від 6 до 18 років підгрупи А – у розмірі 200% прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку (з 01.01.2022 – 5236,00 грн., з 01.07.2022 – 5488,00 грн., з 01.12.2022 – 5666,00 грн.)

Надбавка на догляд за іншою дитиною з інвалідністю встановлюється в розмірі:

- за дитиною з інвалідністю віком до 6 років – 50% прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку (з 01.01.2022 – 1050,00 грн., з 01.07.2022 – 1100,50 грн., з 01.12.2022 – 1136,00 грн.)

- за дитиною з інвалідністю віком від 6 до 18 років – 50% прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку (з 01.01.2022 – 1309,00 грн., з 01.07.2022 – 1372,00 грн., з 01.12.2022 – 1416,50 грн.)

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 р. № 118 «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році» одержувачам державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства і дітям з інвалідністю, в яких розмір державної соціальної допомоги (з урахуванням надбавок, підвищень, щомісячної державної адресної допомоги) не досягає 2100 гривень, надається щомісячна доплата до державної соціальної допомоги в сумі, що не вистачає до зазначеного розміру.

Документи, необхідні для призначення допомоги:

- 1) заява за формою, затвердженою Мінсоцполітики);
- 2) копія свідоцтва про народження дитини з інвалідністю віком до 18 років;
- 3) довідка з місця навчання із зазначенням перебування (неперебування) на повному державному утриманні.

Якщо із заявою звертається опікун або піклувальник, подається також:

- копія рішення про встановлення опіки (піклування) та призначення дитині з інвалідністю віком до 18 років опікуна (піклувальника);

- копія рішення суду про визнання особи з інвалідністю з дитинства недієздатною;

- копія рішення суду про призначення опікуна особі з інвалідністю з дитинства або копія документа, що підтверджує повноваження представника закладу (органу опіки та піклування), який виконує функції опікуна.

Одинокі особи з інвалідністю з дитинства II і III груп у своїй заяві про призначення державної соціальної допомоги повідомляють про відсутність працездатних родичів (батьків, дітей), зобов'язаних за законом їх утримувати (незалежно від місця їх проживання).

Для призначення надбавки на догляд за дитиною з інвалідністю віком до 18 років одному з батьків, усиновлювачу, опікуну, піклувальнику, які не працюють, не навчаються в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти (крім заочної форми здобуття освіти), не проходять військову службу, не займають виборну посаду, додатково подаються:

1) заява за формою, затвердженою Мінсоцполітики);

2) копія свідоцтва про народження дитини з інвалідністю віком до 18 років;

3) копія довідки про народження, виданої виконавчим органом сільської, селищної, міської ради, із зазначенням підстави внесення відомостей про батька дитини (на яку призначається надбавка на догляд) до актового запису про народження дитини відповідно до статті 135 Сімейного кодексу України, або копія виданого компетентним органом іноземної держави документа про народження, в якому відсутні відомості про батька, легалізованого в установленому законодавством порядку (для одиноких матерів);

4) копія рішення суду про позбавлення батьківських прав або копія свідоцтва про смерть батька дитини (рішення суду про оголошення батька померлим/рішення суду про визнання батька безвісно відсутнім);

5) копія рішення суду про встановлення батьківства (крім випадку, коли відомості про батька зазначено у свідоцтві про народження дитини),

6) копія рішення суду про позбавлення батьківських прав;

7) особи, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, у відпустці без збереження заробітної плати, додатково подають первинний обліковий документ № 080-1/0 «Довідка про потребу дитини (дитини з інвалідністю) у домашньому догляді», за формою затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України від 11 червня 2012 року № 430, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 12 липня 2012 року за № 1173/21485, та копію або витяг з наказу (розпорядження) роботодавця про надання відпустки;

8) копія рішення суду про усиновлення (для усиновлювачів);

9) копія рішення про встановлення опіки чи піклування над дитиною з інвалідністю (для опікунів і піклувальників дітей-інвалідів).

Особи з інвалідністю з дитинства та діти з інвалідністю віком до 18 років

мають право на одночасне одержання пенсії у разі втрати годувальника та державної соціальної допомоги.

Державна соціальна допомога виплачується державними підприємствами і об'єднаннями зв'язку за місцем проживання особи з інвалідністю з дитинства або законного представника, яким призначена допомога на дітей з інвалідністю або осіб з інвалідністю, які визнані недієздатними або через установи уповноважених банків за письмовою заявою одержувача.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 р. № 214 «Деякі питання надання державної соціальної допомоги на період введення воєнного стану» у разі, коли отримувачами державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю пропущено строк переогляду допомоги, виплата таких видів допомог не зупиняється на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування. Ця норма стосується також виплати соціальної допомоги дітям з інвалідністю, яким виповнилося 18 років у лютому 2022 року.

2. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги людям похилого віку, людям з інвалідністю та сім'ям, що виховують дитину з інвалідністю

Щорічна разова грошова допомога ветеранам до 9 травня

Відповідно до Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про жертви нацистських переслідувань» щорічна разова грошова допомога ветеранам до 9 травня в умовах воєнного стану не скасована Кабінетом Міністрів України.

Виплата цієї допомоги в умовах війни відбуватиметься з дотриманням заходів безпеки щодо інформації про отримувачів, починаючи з червня, в розмірах та у спосіб, яким вона здійснювалась минулого року для кожної категорії отримувачів.

Відтак в умовах воєнного стану усі гарантовані соціальні виплати здійснюються в особливому порядку навіть на тимчасово непідконтрольній Україні території в місцях ведення активних бойових дій. Уряд постійно удосконалює механізм надання соціальної допомоги, тому прогнозується, що усі затримки із виплати такої допомоги в найближчій перспективі будуть мінімізовані.

Станом на 01.01.2022 в області проживало понад 86 тис. осіб, які мають статус громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, з них осіб з інвалідністю – 6410, ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС – 7 187, дітей, віднесених до потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи – 9 318, з них 18 дітей з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, вдів – 2 523.

На 2022 рік на соціальні виплати за Чорнобильськими програмами з державного бюджету виділено 28,4 млн грн. *(Довідково: у 2021 році 66,0 млн грн).*

За бюджетною програмою «Пільги на медичне обслуговування громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» з обласного бюджету

виділено 15,0 млн грн. (Довідково: у 2021 році 14,1 млн грн).

На 2022 рік для санаторно-курортного лікування осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесених до 1 категорії, та дітей, яким встановлено інвалідність, пов'язану з Чорнобильською катастрофою, передбачено 14,3 млн грн (100% від загальної потреби). (Довідково: у 2021 році 13,7 млн грн (90%)).

Потреба складає 1 602 осіб, віднесених до категорії 1, та 7 дітей з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Протягом 2021 року заключено 1 227 угод з санаторно-курортними закладами на суму 10,1 млн грн.

З метою підтримки здоров'я ветеранів війни, у сфері Міністерства соціальної політики України діють санаторно-курортні заклади:

- «Слава» в м. Миргород (лікування захворювань органів травлення та ендокринної системи);
- «Батьківщина» в м. Трускавець (лікування урологічних захворювань та захворювань органів травлення).

Право на забезпечення безоплатними путівками до санаторно-курортних закладів мають:

- Особи з інвалідністю внаслідок війни та колишні малолітні в'язні – позачергово щороку (із січня по грудень)
- Учасники бойових дій – на 18 або 21 день не частіше ніж один раз на рік
- Учасники бойових дій у період Другої світової війни, яким виповнилося 85 років і більше, – на 18 або 21 день позачергово щороку (із січня по грудень)
- Учасники війни, члени сімей померлих (загиблих) ветеранів війни, – строком на 18 або 21 день не частіше ніж один раз на два роки
- Особи з інвалідністю загального захворювання та особи з інвалідністю з дитинства – на 18 або 21 день в порядку черговості

Путівками без лікування (крім санаторіїв, що належать до сфери управління Мінсоцполітики) забезпечуються особи, що супроводжують осіб з інвалідністю 1 групи (за винятком осіб з інвалідністю з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку), яким за висновком лікувально-профілактичного закладу необхідна постійна стороння допомога.

Путівки видаються особам, відповідно до медичних рекомендацій із урахуванням пільг, передбачених законодавством для конкретної категорії осіб, в порядку черговості.

Для одержання путівки подається:

- заява
- медична довідка закладу охорони здоров'я за формою № 070/о

Важливо! Для одержання путівки особи, повинні перебувати на обліку в органах соціального захисту населення за зареєстрованим місцем проживання, а для внутрішньо переміщених осіб – за фактичним місцем проживання відповідно до довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

Особам з інвалідністю внаслідок війни, які отримали санаторно-курортні путівки, виплачується компенсація вартості проїзду до санаторно-курортного закладу та назад транспортом загального користування (залізничним та

автомобільним) згідно з поданими проїзними квитками. У разі проїзду залізничним транспортом відшкодовується вартість квитка у плацкартному вагоні.

Порядок виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян

Грошова компенсація виплачується особам з інвалідністю внаслідок війни та особам з інвалідністю, зазначеним у статті 6-2 Закону України «Про жертви нацистських переслідувань»: колишнім малолітнім (яким на момент ув'язнення не виповнилось 14 років) в'язням концентраційних таборів, гетто та інших місць примусового тримання, які визнані особою з інвалідністю від загального захворювання та трудового каліцтва та з інших причин, за місцем їх реєстрації один раз на два роки з дня звернення із заявою про виділення путівки або виплату грошової компенсації за бажанням, якщо ці особи протягом двох років не одержували безоплатних санаторно-курортних путівок.

Розміри грошової компенсації:

- особам з інвалідністю внаслідок війни I і II групи – 100 відсотків середньої вартості путівки (у 2022 році – 677,00 гривень)
- особам з інвалідністю внаслідок війни III групи – 75 відсотків середньої вартості путівки (у 2022 році – 508,00 гривень)

Для одержання грошової компенсації подається:

- заява
- посвідчення особи, що підтверджує її належність до категорії громадян, які мають право на відповідну виплату

ЗАКОНОДАВСТВО:

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

Закону України «Про жертви нацистських переслідувань»

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2006 р. № 187 «Про затвердження порядку забезпечення санаторно-курортними путівками деяких категорій громадян структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення (крім м. Києва) рад»

Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2004 № 785 «Порядок виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян»

Статтею 4 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначено, що ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни належать:

- учасники бойових дій
- особи з інвалідністю внаслідок війни
- учасники війни

Пільги ветеранам війни та особам, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (стаття 10 Закону) надаються на підставі відповідного посвідчення. Відповідно до Положення про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.1994 № 302:

- Учасникам бойових дій видаються посвідчення з написом “Посвідчення учасника бойових дій”
- Особам з інвалідністю внаслідок війни видаються посвідчення з написом “Посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни”
- Учасникам війни видаються посвідчення з написом “Посвідчення учасника війни”
- Особам, на яких поширюється чинність Закону видаються посвідчення з написом “Посвідчення члена сім’ї загиблого”
- Дітям загиблих (померлих) осіб, зазначених статті 10 Закону, до досягнення ними 16-річного віку передбачені законодавством пільги надаються на підставі довідки, що видається матері (або іншому повнолітньому члену сім’ї загиблої особи, або опікуну) за місцем реєстрації дитини. Після досягнення такими особами 16-річного віку в посвідчення (на правій внутрішній стороні) вклеюється новий бланк, який продовжує дію посвідчення на наступний рік за умови їх належності до категорій осіб, зазначених у статті 10 вищезазначеного Закону

ПІЛЬГИ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ

Відповідно до статті 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» учасникам бойових дій надаються такі пільги:

- 1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;
- 2) першочергове безплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);
- 3) безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України;
- 4) 75-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім’ю);
- 5) 75-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленням балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання.

Площа житла, на яку надається знижка, при розрахунках плати за опалення становить 21 кв. метр опалювальної площі на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім’ю.

Для сімей, що складаються лише з непрацевдатних осіб, надається 75-процентна знижка за користування газом для опалювання житла на подвійний розмір нормативної опалювальної площі (42 кв. метри на кожну особу, яка має право на знижку плати, та 21 кв. метр на сім’ю);

6) 75-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що

не мають центрального опалення;

7) безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів, у тому числі внутрірайонних, внутрі- та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання за наявності посвідчення встановленого зразка, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду – також електронного квитка, який видається на безоплатній основі;

8) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;

9) щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;

10) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

11) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

12) використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час, а також одержання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік;

13) переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування у разі ліквідації підприємства, установи, організації;

14) першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом.

Учасники бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво під час участі в бойових діях чи при виконанні обов'язків військової служби, забезпечуються жилою площею, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій, – протягом двох років з дня взяття на квартирний облік;

15) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються у порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

16) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їх технічне обслуговування, до

садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків;

17) безплатний проїзд один раз на два роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом, незалежно від наявності залізничного сполучення, або проїзд один раз на рік (туди і назад) вказаними видами транспорту з 50-процентною знижкою;

18) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

19) позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів – додаткових робіт). Абонементна плата за користування телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів;

20) першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

21) позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за цим ветераном війни, в порядку і розмірах, встановлених чинним законодавством;

22) учасникам бойових дій на території інших держав надається переважне право на вступ до закладів вищої, фахової передвищої освіти, право на позаконкурсний вступ до закладів професійної (професійно-технічної) освіти і на курси для одержання відповідних професій.

Учасникам бойових дій пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються в розмірі 25 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Щорічно до 5 травня учасникам бойових дій виплачується разова грошова допомога у розмірі, який визначається Кабінетом Міністрів України в межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Держава забезпечує учасникам бойових дій та їх дітям, у тому числі дітям, які навчаються за денною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, – до закінчення такими дітьми закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, державну цільову підтримку для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти.

Державна цільова підтримка для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти надається у вигляді:

- повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;
- пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти;

- соціальної стипендії;
- безоплатного забезпечення підручниками;
- безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних в закладах освіти;
- безоплатного проживання в гуртожитку;
- інших заходів, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Порядок та умови надання державної цільової підтримки для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти зазначеним категоріям громадян визначаються Кабінетом Міністрів України.

ПІЛЬГИ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Відповідно до статті 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» особам з інвалідністю внаслідок війни надаються такі пільги:

- 1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;
- 2) позачергове безплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів), безплатне забезпечення іншими протезами і протезно-ортопедичними виробами;
- 3) безплатне позачергове щорічне забезпечення санаторно-курортним лікуванням з компенсацією вартості проїзду до санаторно-курортного закладу і назад.

Особи з інвалідністю внаслідок війни з числа осіб, які брали безпосередню участь у бойових діях під час Другої світової війни, безплатно забезпечуються санаторно-курортним лікуванням першочергово із числа позачерговиків.

Особи з інвалідністю внаслідок війни забезпечуються путівками відповідно Міністерством оборони України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах охорони здоров'я, соціального захисту населення, захисту державного кордону, та іншими органами за місцем перебування особи з інвалідністю на обліку або за місцем її роботи.

За бажанням осіб з інвалідністю замість путівки на санаторно-курортне лікування вони можуть один раз на два роки одержувати грошову компенсацію: особи з інвалідністю внаслідок війни I-II груп – у розмірі середньої вартості путівки, особи з інвалідністю внаслідок війни III групи – у розмірі 75 процентів середньої вартості путівки. Грошова компенсація надається незалежно від наявності медичного висновку про необхідність санаторно-курортного лікування або медичних протипоказань;

4) 100-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

5) 100-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленням балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання.

Площа житла, на яку надається знижка, при розрахунках плати за опалення становить 21 кв. метр опалювальної площі на кожну особу, яка постійно

проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю.

Для сімей, що складаються лише з непрацевдатних осіб, надається 100-процентна знижка за користування газом для опалювання житла на подвійний розмір нормативної опалювальної площі (42 кв. метри на кожну особу, яка має право на знижку плати, та 21 кв. метр на сім'ю);

6) 100-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення;

7) безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів, у тому числі внутрірайонних, внутрі- та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання за наявності посвідчення встановленого зразка, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду – також електронного квитка, який видається на безоплатній основі. Це право поширюється і на особу, яка супроводжує особу з інвалідністю I групи;

8) позачерговий безплатний капітальний ремонт власних жилих будинків і квартир та першочерговий поточний ремонт жилих будинків і квартир у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

9) позачергове обслуговування амбулаторно-поліклінічними закладами, а також позачергова госпіталізація.

10) позачергове безплатне встановлення квартирних телефонів і позачергове користування всіма послугами зв'язку. Абонементна плата за користування квартирним телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів, а для осіб з інвалідністю внаслідок Другої світової війни зі 100-процентною знижкою від затверджених тарифів;

11) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;

12) право на щорічне медичне обстеження і диспансеризацію із залученням необхідних спеціалістів;

13) позачергове працевлаштування за спеціальністю відповідно до підготовки та висновків медико-соціальної експертизи.

Праця осіб з інвалідністю внаслідок війни регулюється відповідними нормами законодавства України про працю і соціальний захист осіб з інвалідністю;

14) переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування у разі ліквідації підприємств, установ, організацій;

15) виплата допомоги по тимчасовій непрацевдатності працюючим особам з інвалідністю внаслідок війни в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

16) виплата працюючим особам з інвалідністю допомоги по тимчасовій

непрацездатності до 4 місяців підряд або до 5 місяців протягом календарного року, а також допомоги по державному соціальному страхуванню за весь період перебування в санаторії з урахуванням проїзду туди і назад у разі, коли для лікування не вистачає щорічної і додаткової відпусток;

17) використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час, а також одержання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік;

18) позачергове забезпечення житлом осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій. Особи, зазначені в цій статті, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік, а особи з інвалідністю І групи з числа учасників бойових дій на території інших країн – протягом року.

Органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад зобов'язані подавати допомогу особам з інвалідністю внаслідок війни у будівництві індивідуальних жилих будинків. Земельні ділянки для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва відводяться зазначеним особам у першочерговому порядку;

19) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і підвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

20) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їх технічне обслуговування, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків. Гаражі, стоянки для транспортних засобів осіб з інвалідністю внаслідок війни, які мають медичні показання на забезпечення транспортом, як правило, споруджуються поблизу будинків;

21) особам з інвалідністю І і II груп надається право безплатного проїзду один раз на рік (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом, а особам, які супроводжують осіб з інвалідністю І групи (не більше одного супроводжуючого), – 50-процентна знижка вартості проїзду один раз на рік (туди і назад) зазначеними видами транспорту.

Особам з інвалідністю III групи надається право безплатного проїзду один раз на два роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом незалежно від наявності залізничного сполучення або проїзду один раз на рік (туди і назад)

Особам з інвалідністю внаслідок війни та особам, які супроводжують у поїздках осіб з інвалідністю І групи (не більше одного супроводжуючого), надається право користування міжміським транспортом зазначених видів у період з 1 жовтня по 15 травня з 50-процентною знижкою вартості проїзду без

обмеження кількості поїздок;

22) позачергове безоплатне забезпечення автомобілем (за наявності медичних показань для забезпечення автомобілем) на термін експлуатації до десяти років (з наступною заміною на новий), виплата компенсації на бензин (пальне), ремонт, технічне обслуговування автомобілів або на транспортне обслуговування в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Особи з інвалідністю внаслідок війни з числа осіб, які брали безпосередню участь у бойових діях під час Другої світової війни, за наявності медичних показань для забезпечення автомобілем, безоплатно забезпечуються автомобілем першочергово із числа позачерговиків у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

23) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

24) звільнення від орендної плати за нежилі приміщення, що орендуються особами з інвалідністю внаслідок війни під гаражі для спеціальних засобів пересування (автомобілів, мотоколясок, велоколясок тощо) та безоплатне надання для цих засобів гаражів-стоянок незалежно від їх форми власності;

25) позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за цією особою з інвалідністю, в порядку і розмірах, встановлених чинним законодавством;

26) позачергове обслуговування підприємствами, установами, організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

27) право на позачергове забезпечення продовольчими товарами поліпшеного асортименту та промисловими товарами підвищеного попиту згідно з переліком та нормами, що встановлюються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями.

Для продажу цих товарів створюються спеціалізовані салони-магазини, секції, відділи та інші види пільгового торговельного обслуговування. Продаж товарів здійснюється за соціально доступними цінами за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України.

Магазини, секції, відділи та інші торговельні підприємства, що обслуговують осіб з інвалідністю та ветеранів війни, звільняються від сплати податку на добавлену вартість;

28) право на державну цільову підтримку для здобуття ними та їх дітьми професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти, передбачену статтею 12 цього Закону для учасників бойових дій та їх дітей.

Особам з інвалідністю внаслідок війни пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються: особам з інвалідністю I групи – у розмірі 50 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, II групи – 40

процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, III групи – 30 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Щорічно до 5 травня особам з інвалідністю внаслідок війни виплачується разова грошова допомога у розмірах, які визначаються Кабінетом Міністрів України в межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Особам, зазначеним у пунктах 11-14 частини другої статті 7 цього Закону, за рахунок коштів державного бюджету призначається і виплачується одноразова грошова допомога у зв'язку з встановленням інвалідності у розмірі, визначеному пунктом 1 статті 16-2 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”. Якщо особа у зв'язку з встановленням інвалідності одночасно має право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої цією частиною, та одноразової грошової допомоги відповідно до інших законів України, виплата грошових сум здійснюється за однією з підстав за вибором такої особи. Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги визначається Кабінетом Міністрів України.

ПІЛЬГИ УЧАСНИКАМ ВІЙНИ

Відповідно до статті 14 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» учасникам війни надаються такі пільги:

1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;

2) безплатне першочергове зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);

3) безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України;

4) 50-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

5) 50-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленим балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання.

Площа житла, на яку надається знижка, при розрахунках плати за опалення становить 21 кв. метр опалювальної площі на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю.

Для сімей, що складаються лише з непрацездатних осіб, надається 50-процентна знижка за користування газом для опалювання житла на подвійний розмір нормативної опалювальної площі (42 кв. метри на кожну особу, яка має право на знижку плати, та 21 кв. метр на сім'ю);

6) 50-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм,

встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення;

8) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;

9) щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;

10) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

11) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

12) використання чергової відпустки у зручний для них час; одержання додаткової відпустки без збереження заробітної плати строком до двох тижнів на рік;

13) першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом;

14) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і підвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

15) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків, технічне обслуговування та забезпечення стоянками транспортних засобів;

17) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

18) позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів – додаткових робіт). Абонементна плата за користування телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів.

Порядок користування послугами та оплати за встановлення квартирних телефонів визначається Кабінетом Міністрів України;

19) першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

20) позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються

витрати, пов'язані з доглядом за учасником війни, в порядку і розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Пільги щодо плати за житло, комунальні послуги та паливо, передбачені пунктами 4-6 цієї статті, надаються учасникам війни та членам їх сімей, що проживають разом з ними, незалежно від виду житла чи форми власності на нього.

Площа житла, на яку нараховується 50-процентна знижка плати, передбачена пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, визначається в максимально можливому розмірі в межах загальної площі житлового приміщення (будинку) згідно з нормами користування (споживання), встановленими цими пунктами, незалежно від наявності в складі сім'ї осіб, які не мають права на знижку плати.

Учасникам війни, нагородженим орденами і медалями колишнього Союзу РСР за самовіддану працю і бездоганну військову службу в тилу в роки Другої світової війни, пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються на 15 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, іншим учасникам війни – на 10 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Щорічно до 5 травня учасникам війни, нагородженим орденами і медалями колишнього Союзу РСР за самовіддану працю та бездоганну військову службу в тилу в роки Другої світової війни, та іншим учасникам війни виплачується разова грошова допомога у розмірах, які визначаються Кабінетом Міністрів України в межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Установлено, що пільги, передбачені пунктами 1, 2, 4, 5, 6 та 18 частини першої цієї статті, надаються за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Пільги особам на яких поширюється чинність закону України «про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

Відповідно до статті 15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» особам на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» надаються такі пільги:

1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;

2) безплатне першочергове зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);

3) безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України;

4) 50-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної

площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

5) 50-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленим балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання.

Площа житла, на яку надається знижка, при розрахунках плати за опалення становить 21 кв. метр опалювальної площі на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю.

Для сімей, що складаються лише з непрацевдатних осіб, надається 50-процентна знижка за користування газом для опалювання житла на подвійний розмір нормативної опалювальної площі (42 кв. метри на кожну особу, яка має право на знижку плати, та 21 кв. метр на сім'ю);

6) 50-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення;

8) позачерговий безплатний капітальний ремонт власних жилих будинків і першочерговий поточний ремонт жилих будинків і квартир;

9) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;

10) щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;

11) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

12) виплата допомоги по тимчасовій непрацевдатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

13) використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час; одержання додаткової відпустки без збереження заробітної плати строком до двох тижнів на рік;

14) переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування в разі ліквідації підприємства, установи, організації;

15) позачергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій. Особи, зазначені в цій статті, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік.

Органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад зобов'язані подавати допомогу особам з інвалідністю внаслідок війни і сім'ям загиблих військовослужбовців у будівництві індивідуальних жилих будинків. Земельні ділянки для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва відводяться зазначеним особам у першочерговому порядку;

16) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний

ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

17) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків, технічне обслуговування та забезпечення стоянками транспортних засобів;

19) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

20) позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів – додаткових робіт). Абонементна плата за користування телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів.

Порядок користування послугами зв'язку та оплати за встановлення квартирних телефонів визначається Кабінетом Міністрів України;

21) першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

22) позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за ветераном війни, в порядку і розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України;

23) вступ поза конкурсом до державних та комунальних закладів вищої та фахової передвищої освіти на спеціальності, підготовка за якими здійснюється за рахунок коштів відповідно державного та місцевих бюджетів.

Пільги щодо плати за житло, комунальні послуги та паливо, передбачені пунктами 4-6 цієї статті, надаються особам, на яких поширюється чинність цього Закону, та членам їх сімей, які проживають разом з ними, незалежно від виду житла чи форми власності на нього.

Площа житла, на яку нараховується 50-процентна знижка плати, передбачена пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, визначається в максимально можливому розмірі в межах загальної площі житлового приміщення (будинку) згідно з нормами користування (споживання), встановленими цими пунктами, незалежно від наявності в складі сім'ї осіб, які не мають права на знижку плати.

Членам сімей, зазначеним у пункті 1 статті 10 цього Закону, а також дружинам (чоловікам) померлих осіб з інвалідністю внаслідок Другої світової війни, які не одружилися вдруге, пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються на 25 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Дружинам (чоловікам) померлих учасників війни і бойових дій,

партизанів і підпільників, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге, пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються на 10 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Щорічно до 5 травня членам сімей, зазначеним у пункті 1 статті 10 цього Закону, а також дружинам (чоловікам) померлих осіб з інвалідністю внаслідок війни, які не одружилися вдруге, та дружинам (чоловікам) померлих учасників бойових дій, учасників війни, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге, виплачується разова грошова допомога у розмірах, які визначаються Кабінетом Міністрів України в межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Пільга щодо вступу до закладів вищої та фахової передвищої освіти, передбачена пунктом 23 цієї статті, надається зазначеним у пункті 1 статті 10 цього Закону дітям учасників бойових дій на території інших держав, які загинули (пропали безвісти) або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час воєнних дій та конфліктів на території інших держав, а також внаслідок захворювання, пов'язаного з перебуванням на території інших держав під час цих дій та конфліктів.

Членам сімей осіб, зазначених в абзацах четвертому – восьмому пункту 1 статті 10 цього Закону, за рахунок коштів державного бюджету призначається і виплачується одноразова грошова допомога у зв'язку із загибеллю (смертю) члена сім'ї у розмірі, визначеному підпунктом "а" пункту 1 статті 16-2 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей". Якщо особа у зв'язку із загибеллю (смертю) члена сім'ї одночасно має право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої цією частиною, та одноразової грошової допомоги відповідно до інших законів України, виплата грошових сум здійснюється за однією з підстав за вибором такої особи. Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги визначається Кабінетом Міністрів України.

3. Державні допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства

Згідно із Законом України "Про державну соціальну допомогу дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства" від 16.11.2000 р. право на державну соціальну допомогу мають інваліди з дитинства та діти-інваліди віком до 18 років. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, з питань сім'ї та дітей, організовує роботу щодо призначення та виплати державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам.

Причина, група інвалідності, термін, на який встановлюється інвалідність, визначаються органом медико-соціальної експертизи згідно із законодавством України з одночасним роз'ясненням інвалідам з дитинства їх права на державну соціальну допомогу. Перелік медичних показань, що дають право на одержання

державної соціальної допомоги на дітей-інвалідів віком до 18 років, визначається у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Державна соціальна допомога призначається у таких розмірах:

- інвалідам з дитинства I групи – 100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- інвалідам з дитинства II групи – 80 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- інвалідам з дитинства III групи – 60 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- на дітей-інвалідів віком до 18 років – 70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Прожитковий мінімум визначається відповідно до Закону України “Про прожитковий мінімум” та щорічно затверджується Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України і періодично переглядається відповідно до зростання індексу споживчих цін разом з уточненням показників

Державного бюджету України. Розміри державної соціальної допомоги підвищуються у зв’язку із збільшенням прожиткового мінімуму. Державна соціальна допомога встановлюється в новому розмірі з дня набрання чинності законом про збільшення розміру прожиткового мінімуму.

Інвалідам з дитинства I групи встановлюється надбавка на догляд за ними в розмірі: інвалідам з дитинства, віднесеним до підгрупи А I групи, - 75% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; інвалідам з дитинства, віднесеним до підгрупи Б I групи, - 50 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Одиноким інвалідам з дитинства II і III груп, які за висновком лікарсько-консультативної комісії лікувально-профілактичного закладу потребують постійного стороннього догляду, встановлюється надбавка на догляд за ними в розмірі 15 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Надбавка на догляд за дитиною-інвалідом підгрупи А встановлюється в розмірі:

- на дитину-інваліда підгрупи А віком до 6 років – прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років;
- на дитину-інваліда підгрупи А віком від 6 до 18 років – прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років.

Надбавка на догляд за іншою дитиною-інвалідом встановлюється в розмірі: на дитину-інваліда віком до 6 років – 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років; на дитину-інваліда віком від 6 до 18 років – 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 № 214 (зі змінами) право на отримання грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення мають громадяни, які потребують поліпшення житлових умов і включені до списків осіб, які користуються правом позачергового (першочергового) одержання жилих приміщень, за місцем проживання відповідно до законодавства:

- особи з інвалідністю I-II групи з числа учасників бойових дій на території

інших держав, визначені пунктом 7 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон), інвалідність яких настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, пов'язаних із перебуванням у цих державах

- члени сімей учасників бойових дій на території інших держав, які загинули (пропали безвісти), померли, визначені в абзаці першому пункту 1 статті 10 Закону

Грошова компенсація членам сім'ї особи, яка загинула (пропала безвісти), померла, та особам з інвалідністю виплачується в повному обсязі у порядку черговості відповідно до дати взяття на квартирний облік та з урахуванням категорії одержувача грошової компенсації для членів сім'ї особи, яка загинула (пропала безвісти), померла.

Якщо особі встановлено II групу інвалідності, пізніше, ніж цю особу взято на квартирний облік як особу з інвалідністю внаслідок війни, черговість виплати грошової компенсації визначається за датою встановлення II групи інвалідності відповідно до довідки медико-соціальної експертної комісії.

Право на отримання грошової компенсації вважається використаним із дати державної реєстрації речових прав на нерухоме майно в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно за членами сім'ї особи, яка загинула (пропала безвісти), померла, особи з інвалідністю та членами її сім'ї, на яких було розраховано грошову компенсацію.

Грошова компенсація членам сім'ї особи, яка загинула (пропала безвісти), померла, та особам з інвалідністю надається один раз.

Тема 7. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ВИПЛАТ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ІНШИМ КАТЕГОРІЯМ НАСЕЛЕННЯ

1. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи
2. Соціальний захист осіб з інвалідністю, ветеранів та учасників АТО
3. Особливості отримання допомоги внутрішньо переміщеним особам
4. Показники виплати соціальних допомог та субсидій

1. Особливості фінансування виплат соціальної допомоги громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Стаття 16 Конституції України визначила Чорнобильську катастрофу як катастрофу планетарного масштабу, а збереження генофонду українського народу – як обов'язок держави. Питання захисту прав потерпілих від аварії на ЧАЕС та її наслідків регулюється безпосередньо Законом України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” від 21. 02. 1991 р., іншими нормативними актами.

Згідно зі ст. 9 Закону України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”, особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є:

- 1) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС – громадяни, які брали безпосередню участь у ліквідації аварії та її наслідків;
- 2) потерпілі від Чорнобильської катастрофи — громадяни, в тому числі діти, які зазнали впливу радіоактивного опромінення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Закон України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” перелічує такі компенсаційні виплати:

- 1) компенсація за пільгове забезпечення продуктами харчування громадянам, постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи виплачується за нормами, встановленими Міністерством охорони здоров'я України, у розмірі 50 % вартості продуктів харчування, а особам, які віднесені до 2 категорії, компенсується 25 % вартості продуктів харчування;

- 2) відшкодування громадянам один раз на рік вартості проїзду міжміським транспортом до будь-якого населеного пункту України та у зворотному напрямі (без врахування пересадок):

- 1 категорії — 100 % на підставі проїзних квитків;
- 2 категорія — 50 % на підставі проїзних квитків;

- 3) одноразова компенсація — учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, та сім'ям, що втратили годувальника із числа осіб, які належать до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, і батькам померлого громадянина, відповідно до частини першої статті 48 зазначеного Закону та інших нормативно-правових актів;

- 4) щорічна допомога на оздоровлення.

Згідно з “Кодексом цивільного захисту України” (2012 р.) та інших нормативно-правових актів, що регулюють захист населення від техногенних катастроф, громадяни України у зазначеній сфері мають право на:

- отримання інформації про надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, що виникли або можуть виникнути, та про заходи необхідної безпеки;
- забезпечення та використання засобів колективного та індивідуального захисту, які призначені для захисту населення від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру у разі їх виникнення;
- звернення до місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- відшкодування згідно із законом шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- компенсацію за роботу у зонах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- соціально-психологічну підтримку та медичну допомогу в разі отримання важких фізичних та психологічних травм тощо.

Потерпілими від надзвичайної екологічної ситуації відповідно до законодавства визнаються юридичні та фізичні особи, яким заподіяно шкоду внаслідок виникнення цієї ситуації або проведення робіт з ліквідації її наслідків. Особам, які постраждали від надзвичайної екологічної ситуації, відшкодовується заподіяна матеріальна шкода та надається інша необхідна допомога на умовах і в порядку, встановлених законом.

Пільги громадянам, які постраждали від Чорнобильської катастрофи (з числа дорослих):

- Компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 1, передбачені Законом України від 28.02.1991 №796 «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 №796, статтею 20.

- Компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 2, передбачені Законом України від 28.02.1991 №796 «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 №796, статтею 21.

- Компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 3, передбачені Законом України від 28.02.1991 №796 «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 №796, статтею 22.

Пільги та компенсації потерпілим дітям та їх батькам, передбачені Законом України від 28.02.1991 №796 «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 №796, статтею 30.

Компенсація підприємствам витрат за надання додаткової відпустки громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Відповідно до Порядку використання коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.09.2005 № 936, департамент забезпечує компенсацію підприємствам, установам, організаціям та фізичним особам – суб'єктам підприємницької діяльності без утворення юридичної особи (далі – підприємства) витрат за надання додаткової відпустки громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, за місцем їх основної роботи (служби).

Згідно зі статтями 20, 21 та 30 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» право на отримання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 робочих (16 календарних) днів на рік мають особи з числа постраждалих громадян, віднесених до категорії 1 та 2, а також один із батьків дитини, якій встановлено інвалідність, пов'язану з Чорнобильською катастрофою.

Для отримання компенсації витрат за надання додаткової відпустки підприємствам необхідно надати до департаменту:

1. Щорічно не пізніше ніж за два місяці до початку кожного бюджетного року:

- паспорт даних підприємства, працівники якого отримують компенсаційні виплати та допомогу, пов'язані із заробітною платою, згідно із Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (форма № 2), затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 22.06.2018 № 928;

- список громадян, отримувачів компенсаційних виплат і допомоги по підприємству із зазначенням прізвища, імені та по батькові, категорії, серії та номера посвідчення, місця проживання, ідентифікаційного номера;

- графік відпусток громадян та розрахунок витрат для додаткової відпустки на наступний бюджетний рік.

2. До 25 числа місяця, за який здійснюється нарахування:

- розрахунок видатків, пов'язаних із виплатою компенсацій та допомоги і наданням пільг, відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (форма № 3), затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 22.06.2018 № 928;

- реєстр отримувачів компенсаційних виплат і допомоги певних видів, де зазначаються прізвище, ім'я по батькові, категорія, номер посвідчення, ідентифікаційний номер, відомості про нараховані виплати, суму компенсацій та вид допомоги;

- завірені у встановленому порядку копії наказів про надання додаткової відпустки громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- інформація про банківські реквізити, на які перераховуються кошти.

Звертаємо увагу керівників підприємств!

- У разі зміни відомостей, в тому числі найменування підприємства, його місцезнаходження та розрахункових рахунків, на які перераховуються кошти, а

також списків громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, підприємство повідомляє протягом 20 днів наступного місяця про такі зміни департамент.

- Керівники підприємств несуть персональну відповідальність за своєчасність подання розрахункових документів до департаменту та правильність призначення і нарахування компенсаційних виплат.

2. Соціальний захист осіб з інвалідністю, ветеранів та учасників АТО

На сьогодні в Черкаській області проживає понад 100 тис. осіб з інвалідністю, в тому числі внаслідок війни – понад 6 тис. осіб, внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС – 6,2 тис. осіб, з дитинства – 1,3 тис. осіб, загального захворювання – 75,8 тис. осіб та інші.

Для оздоровлення ветеранів у санаторно-курортних закладах, підпорядкованих Мінсоцполітики, у 2021 році виділено 838 путівок.

Довідково: у 2020 році у санаторно-курортних закладах, підпорядкованих Мінсоцполітики оздоровилися 419 ветерани війни.

На обліку для забезпечення автомобілями в області перебуває 1943 осіб з інвалідністю.

За напрямом «Забезпечення окремих категорій населення України технічними та іншими засобами реабілітації» у 2021 році області спрямовано 12,02 млн грн, за рахунок яких особи з інвалідністю протягом січня-квітня поточного року забезпечені технічними та іншими засобами реабілітації.

Одним із пріоритетів є питання соціального забезпечення учасників антитерористичної операції. Станом на 01.01.2022 у Єдиному державному автоматизованому реєстрі осіб, які мають право на пільги, перебувало на обліку 11 424 учасники антитерористичної операції, яким встановлено статус учасника бойових дій та 1127 осіб, які мають статус особи з інвалідністю внаслідок війни. Статус члена сім'ї загиблого встановлено 339 особам за загиблими військовослужбовцями під час проведення антитерористичної операції. Цим категоріям осіб надаються пільги гарантовані державою.

З початку 2021 року за рахунок коштів обласного бюджету, одноразова грошова допомога в розмірі 50 тис. грн членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з проведенням АТО в східних регіонах України, виплачена сім'ям.

Довідково: на обліку в органах соціального захисту населення області перебуває 204 сім'ї осіб, смерть яких пов'язана з проведенням АТО в східних регіонах України.

У 2021 році з державного бюджету виділено кошти в сумі 4,9 млн грн для оздоровлення учасників АТО, оздоровлено 325 осіб.

В той же час, в рамках діючої програми «Щодо медичного, соціального забезпечення, адаптації, психологічної реабілітації, професійної підготовки (перепідготовки) учасників антитерористичної операції, родин Героїв Небесної Сотні та постраждалих під час Революції Гідності та бійців-добровольців на 2018-2022 роки» з обласного бюджету виділено 600 тис. грн на умовах співфінансування з місцевими бюджетами районів та міст обласного значення.

Станом на 01.01.2022 профінансовано 192,49 тис. грн для оздоровлення 25 осіб.

Для проходження психологічної реабілітації з державного бюджету виділено 2,3 млн грн, послугою скористалися 186 осіб.

Щодо професійної адаптації, то з державного бюджету області у 2021 році виділено 773,0 тис. грн, послугу отримали 93 особи.

В рамках Обласної програми забезпечення учасників антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил і бійців-добровольців, які брали участь у захисті територіальної цілісності та державного суверенітету на Сході України, та членів їх сімей житлом, 98 сімей скористалися вигідними умовами програми та придбали нове помешкання. На реалізацію у 2021 році з обласного та місцевих бюджетів передбачено 14,8 млн грн.

Станом на 01.01.2022 до Черкаського регіонального управління Державної спеціалізованої установи «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» 181 учасник АТО подали заяви для отримання пільгового кредиту для придбання житла.

Для обслуговування одиноких та непрацездатних громадян в області функціонують 11 територіальних центрів та 45 центрів надання соціальних послуг, якими станом на 01.07.2021 взято на облік 31 636 осіб.

До складу територіальних центрів входить 28 стаціонарних відділень на 786 ліжко-місць, де фактично перебувало 606 осіб.

Територіальними центрами продовжується робота щодо впровадження інноваційних моделей роботи та нових видів соціальних послуг. Актуальним напрямом залишається наближення соціальних послуг до сільського населення.

У 32 закладах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) створено відділення денного перебування. У системі соціально-побутової адаптації людей похилого віку особливе місце належить ветеранським клубам, у діяльності яких допомагають працівники сільських рад спільно з працівниками інших установ соціальної сфери, громадські організації та будинки культури, які діють на їх території, бібліотеки. У напрямку створення ветеранських клубів на високому рівні організовано роботу у м. Умань, де при відділенні соціально-побутової адаптації Центру соціальних послуг управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради функціонують 5 клубів за інтересами.

Порядок та умови надання пільг учасникам АТО та ООС, членам сімей (загиблих) померлих учасників АТО та ООС та постраждалим учасникам Революції Гідності.

Право та умови надання пільги учасникам АТО та ООС, постраждалим учасникам Революції Гідності і членам сімей загиблих (померлих) учасників АТО та ООС, регламентовані Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», відповідно до статті 12-16 (далі – Закону).

Учасникам бойових дій (визначених пунктами 19-20 частини першої статті 6 Закону) надаються такі пільги:

1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;

2) першочергове безплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);

3) безплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

4) 75-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленим балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання;

5) 75-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення;

6) безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів, у тому числі внутрірайонних, внутрі- та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання за наявності посвідчення встановленого зразка, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду – також електронного квитка, який видається на безплатній основі;

7) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;

8) щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;

9) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

10) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

11) використання чергової щорічної відпустки у зручній для них час, а також одержання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік;

12) переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування у разі ліквідації підприємства, установи, організації;

13) першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом.

Учасники бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво під час участі в бойових діях чи при виконанні обов'язків військової служби, забезпечуються жилою площею, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій, – протягом двох років з дня взяття на квартирний облік;

14) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються у порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

15) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їх технічне обслуговування, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків;

16) безплатний проїзд один раз на два роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом, незалежно від наявності залізничного сполучення, або проїзд один раз на рік (туди і назад) вказаними видами транспорту з 50-процентною знижкою;

17) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

18) позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів – додаткових робіт). Абонементна плата за користування телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів;

19) першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

20) позачергове влаштування до закладів соціального захисту населення, а також обслуговування службами соціального захисту населення вдома. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за цим ветераном війни, в порядку і розмірах, встановлених чинним законодавством;

Площа житла, на яку нараховується 75-процентна знижка плати, передбачена пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, визначається в максимально можливому розмірі в межах загальної площі житлового приміщення (будинку) згідно з нормами користування (споживання), встановленими цими пунктами, незалежно від наявності в складі сім'ї осіб, які не мають права на знижку плати. Якщо в складі сім'ї є особи, які мають право на знижку плати в розмірі, меншому ніж 75 процентів, спочатку обчислюється в максимально можливому розмірі 75-процентна відповідна знижка плати.

Учасникам бойових дій пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються в розмірі 25 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Щорічно до 5 травня учасникам бойових дій виплачується разова грошова допомога у розмірі, який визначається Кабінетом Міністрів України в межах

бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Держава забезпечує учасникам бойових дій, зазначеним у пункті 19 частини першої статті 6 цього Закону, та їхнім дітям, у тому числі дітям, які навчаються за денною формою навчання у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, – до закінчення навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, державну цільову підтримку для здобуття професійно-технічної та вищої освіти у державних та комунальних навчальних закладах.

Державна цільова підтримка для здобуття професійно-технічної та вищої освіти надається у вигляді:

- повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;
- пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти;
- соціальної стипендії;
- безоплатного забезпечення підручниками;
- безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних у державних та комунальних навчальних закладах;
- безоплатного проживання в гуртожитку;
- інших заходів, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Порядок та умови надання державної цільової підтримки для здобуття професійно-технічної та вищої освіти зазначеним категоріям громадян визначаються Кабінетом Міністрів України.

Особам з інвалідністю внаслідок війни та прирівняним до них особам (визначених пунктами 10, 11-14 частини другої статті 7 Закону) надаються такі пільги:

- 1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;
- 2) позачергове безплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів), безплатне забезпечення іншими протезами і протезно-ортопедичними виробами;
- 3) безплатне позачергове щорічне забезпечення санаторно-курортним лікуванням з компенсацією вартості проїзду до санаторно-курортного закладу і назад.

Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації визначаються Кабінетом Міністрів України.

Особи з інвалідністю внаслідок війни забезпечуються путівками відповідно Міністерством оборони України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах охорони здоров'я, соціального захисту населення, захисту державного кордону, та іншими органами за місцем перебування особи з інвалідністю на обліку або за місцем її роботи.

За бажанням осіб з інвалідністю замість путівки на санаторно-курортне лікування вони можуть один раз на два роки одержувати грошову компенсацію: особи з інвалідністю внаслідок війни I-II груп – у розмірі середньої вартості путівки, особи з інвалідністю внаслідок війни III групи – у розмірі 75 процентів

середньої вартості путівки. Грошова компенсація надається незалежно від наявності медичного висновку про необхідність санаторно-курортного лікування або медичних протипоказань;

4) 100-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

5) 100-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленим балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання.

6) 100-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення;

7) безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів, у тому числі внутрірайонних, внутрі- та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання за наявності посвідчення встановленого зразка, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду – також електронного квитка, який видається на безоплатній основі. Це право поширюється і на особу, яка супроводжує особу з інвалідністю I групи;

8) позачерговий безплатний капітальний ремонт власних жилих будинків і квартир та першочерговий поточний ремонт жилих будинків і квартир у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

9) позачергове обслуговування амбулаторно-поліклінічними закладами, а також позачергова госпіталізація.

Ліквідація госпіталів для осіб з інвалідністю внаслідок війни здійснюється лише за погодженням з Кабінетом Міністрів України;

10) позачергове безплатне встановлення квартирних телефонів і позачергове користування всіма послугами зв'язку. Абонементна плата за користування квартирним телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів, а для осіб з інвалідністю внаслідок Другої світової війни зі 100-процентною знижкою від затверджених тарифів;

11) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;

12) право на щорічне медичне обстеження і диспансеризацію із залученням необхідних спеціалістів;

13) позачергове працевлаштування за спеціальністю відповідно до підготовки та висновків медико-соціальної експертизи.

Праця осіб з інвалідністю внаслідок війни регулюється відповідними нормами законодавства України про працю і соціальний захист осіб з інвалідністю;

14) переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування у разі ліквідації підприємств, установ, організацій;

15) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності працюючим особам з інвалідністю внаслідок війни в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

16) виплата працюючим особам з інвалідністю допомоги по тимчасовій непрацездатності до 4 місяців підряд або до 5 місяців протягом календарного року, а також допомоги по державному соціальному страхуванню за весь період перебування в санаторії з урахуванням проїзду туди і назад у разі, коли для лікування не вистачає щорічної і додаткової відпусток;

17) використання чергової щорічної відпустки у зручній для них час, а також одержання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік;

18) позачергове забезпечення житлом осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій. Особи, зазначені в цій статті, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік, а особи з інвалідністю I групи з числа учасників бойових дій на території інших країн – протягом року.

Органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад зобов'язані подавати допомогу особам з інвалідністю внаслідок війни у будівництві індивідуальних жилих будинків. Земельні ділянки для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва відводяться зазначеним особам у першочерговому порядку;

19) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і підвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

20) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їх технічне обслуговування, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків. Гаражі, стоянки для транспортних засобів осіб з інвалідністю внаслідок війни, які мають медичні показання на забезпечення транспортом, як правило, споруджуються поблизу будинків;

21) особам з інвалідністю I і II груп надається право безплатного проїзду один раз на рік (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом, а особам, які супроводжують осіб з інвалідністю I групи (не більше одного супроводжуючого), – 50-процентна знижка вартості проїзду один раз на рік (туди і назад) зазначеними видами транспорту.

Особам з інвалідністю III групи надається право безплатного проїзду один раз на два роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом незалежно від наявності залізничного сполучення або проїзду один раз на рік (туди і назад) зазначеними видами транспорту з 50-процентною знижкою вартості проїзду.

Особам з інвалідністю внаслідок війни та особам, які супроводжують у поїздках осіб з інвалідністю I групи (не більше одного супроводжуючого), надається право користування міжміським транспортом зазначених видів у період з 1 жовтня по 15 травня з 50-процентною знижкою вартості проїзду без обмеження кількості поїздок;

22) позачергове безоплатне забезпечення автомобілем (за наявності медичних показань для забезпечення автомобілем) на термін експлуатації до десяти років (з наступною заміною на новий), виплата компенсації на бензин (пальне), ремонт, технічне обслуговування автомобілів або на транспортне обслуговування в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Особи з інвалідністю внаслідок війни з числа осіб, які брали безпосередню участь у бойових діях під час Другої світової війни, за наявності медичних показань для забезпечення автомобілем, безоплатно забезпечуються автомобілем першочергово із числа позачерговиків у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

23) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

24) звільнення від орендної плати за нежилі приміщення, що орендуються особами з інвалідністю внаслідок війни під гаражі для спеціальних засобів пересування (автомобілів, мотоколясок, велоколясок тощо) та безплатне надання для цих засобів гаражів-стоянок незалежно від їх форми власності;

25) позачергове влаштування до закладів соціального захисту населення, а також обслуговування службами соціального захисту населення вдома. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за цією особою з інвалідністю, в порядку і розмірах, встановлених чинним законодавством;

26) позачергове обслуговування підприємствами, установами, організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

27) право на позачергове забезпечення продовольчими товарами поліпшеного асортименту та промисловими товарами підвищеного попиту згідно з переліком та нормами, що встановлюються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями.

Для продажу цих товарів створюються спеціалізовані салони-магазини, секції, відділи та інші види пільгового торговельного обслуговування. Продаж товарів здійснюється за соціально доступними цінами за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України.

Магазини, секції, відділи та інші торговельні підприємства, що обслуговують осіб з інвалідністю та ветеранів війни, звільняються від сплати податку на добавлену вартість.

Пільги щодо плати за житло, комунальні послуги та паливо, передбачені пунктами 4-6 цієї статті, надаються особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей, які проживають разом з ними, незалежно від виду житла чи форми власності на нього.

Площа житла, на яку нараховується 100-процентна знижка плати, передбачена пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, визначається в максимально можливому розмірі в межах загальної площі житлового приміщення (будинку) згідно з нормами користування (споживання), встановленими цими пунктами, незалежно від наявності в складі сім'ї осіб, які не мають права на знижку плати. Якщо в складі сім'ї є особи, які мають право на знижку плати в розмірі, меншому ніж 100 процентів, спочатку обчислюється в максимально можливому розмірі 100-процентна відповідна знижка плати.

Особам з інвалідністю внаслідок війни пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються: особам з інвалідністю I групи – у розмірі 50 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, II групи – 40 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, III групи – 30 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Щорічно до 5 травня особам з інвалідністю внаслідок війни виплачується разова грошова допомога у розмірах, які визначаються Кабінетом Міністрів України в межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Особам з інвалідністю внаслідок війни II і III груп з числа учасників бойових дій у період Другої світової війни, яким виповнилося 85 років і більше, надаються пільги, передбачені цією статтею для осіб з інвалідністю внаслідок війни I групи.

Особам, зазначеним у пунктах 11-14 частини другої статті 7 цього Закону, за рахунок коштів державного бюджету призначається і виплачується одноразова грошова допомога у зв'язку з встановленням інвалідності у розмірі, визначеному підпунктом "б" пункту 1 статті 16-2 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей". Якщо особа у зв'язку з встановленням інвалідності одночасно має право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої цією частиною, та одноразової грошової допомоги відповідно до інших законів України, виплата грошових сум здійснюється за однією з підстав за вибором такої особи. Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги визначається Кабінетом Міністрів України.

Учасникам війни (визначених пунктом 13 статті 9 Закону) надаються такі пільги:

1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;

- 2) безплатне першочергове зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);
- 3) безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України;
- 4) 50-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);
- 5) 50-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленим балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання.
- 6) 50-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення;
- 8) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;
- 9) щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;
- 10) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;
- 11) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;
- 12) використання чергової відпустки у зручний для них час; одержання додаткової відпустки без збереження заробітної плати строком до двох тижнів на рік;
- 13) першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом;
- 14) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;
- 15) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків, технічне обслуговування та забезпечення стоянками транспортних засобів;

17) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

18) позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів – додаткових робіт). Абонементна плата за користування телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів.

Порядок користування послугами та оплати за встановлення квартирних телефонів визначається Кабінетом Міністрів України;

19) першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

20) позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за учасником війни, в порядку і розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Пільги щодо плати за житло, комунальні послуги та паливо, передбачені пунктами 4-6 цієї статті, надаються учасникам війни та членам їх сімей, що проживають разом з ними, незалежно від виду житла чи форми власності на нього.

Щорічно до 5 травня учасникам війни виплачується разова грошова допомога у розмірах, які визначаються Кабінетом Міністрів України в межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Установити, що пільги, передбачені пунктами 1, 2, 4, 5, 6 та 18 частини першої цієї статті, надаються за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Особам, на яких поширюється чинність Закону (визначених абзацами п'ятим–восьмим пунктом 1 статті 10) надаються такі пільги:

1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;

2) безплатне першочергове зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);

3) безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України;

4) 50-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

5) 50-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленим балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання.

6) 50-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення;

8) позачерговий безплатний капітальний ремонт власних жилих будинків і першочерговий поточний ремонт жилих будинків і квартир;

9) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;

10) щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;

11) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

12) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

13) використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час; одержання додаткової відпустки без збереження заробітної плати строком до двох тижнів на рік;

14) переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування в разі ліквідації підприємства, установи, організації;

15) позачергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій. Особи, зазначені в цій статті, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік.

Органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад зобов'язані подавати допомогу особам з інвалідністю внаслідок війни і сім'ям загиблих військовослужбовців у будівництві індивідуальних жилих будинків. Земельні ділянки для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва відводяться зазначеним особам у першочерговому порядку;

16) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і підвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

17) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків, технічне обслуговування та забезпечення стоянками транспортних засобів;

19) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

20) позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів – додаткових робіт). Абонементна плата за користування телефоном встановлюється у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів.

Порядок користування послугами зв'язку та оплати за встановлення квартирних телефонів визначається Кабінетом Міністрів України;

21) першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

22) позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за ветераном війни, в порядку і розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України;

23) вступ поза конкурсом до державних та комунальних закладів вищої та фахової передвищої освіти на спеціальності, підготовка за якими здійснюється за рахунок коштів відповідно державного та місцевих бюджетів.

Пільги щодо плати за житло, комунальні послуги та паливо, передбачені пунктами 4-6 цієї статті, надаються особам, на яких поширюється чинність цього Закону, та членам їх сімей, які проживають разом з ними, незалежно від виду житла чи форми власності на нього.

Дружинам (чоловікам) померлих учасників війни і бойових дій, партизанів і підпільників, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге, пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються на 10 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Щорічно до 5 травня членам сімей, зазначеним у пункті 1 статті 10 цього Закону, а також дружинам (чоловікам) померлих осіб з інвалідністю внаслідок війни, які не одружилися вдруге, та дружинам (чоловікам) померлих учасників бойових дій, учасників війни, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге, виплачується разова грошова допомога у розмірах, які визначаються Кабінетом Міністрів України в межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України.

Пільга щодо вступу до закладів вищої та фахової передвищої освіти, передбачена пунктом 23 цієї статті, надається зазначеним у пункті 1 статті 10 цього Закону дітям учасників бойових дій на території інших держав, які загинули (пропали безвісти) або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час воєнних дій та конфліктів на території інших держав, а також внаслідок захворювання, пов'язаного з перебуванням на території інших держав під час цих дій та конфліктів.

Членам сімей осіб, зазначених в абзацах четвертому – восьмому пункту 1 статті 10 цього Закону, за рахунок коштів державного бюджету призначається і виплачується одноразова грошова допомога у зв'язку із загибеллю (смертю) члена сім'ї у розмірі, визначеному підпунктом “а” пункту 1 статті 162 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”. Якщо особа у зв'язку із загибеллю (смертю) члена сім'ї одночасно має право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої цією частиною, та одноразової грошової допомоги відповідно до інших законів України, виплата грошових сум здійснюється за однією з підстав за вибором такої особи. Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги визначається Кабінетом Міністрів України.

3. Особливості отримання допомоги внутрішньо переміщеним особам

Для отримання допомоги особам, які перемістились з місць активних бойових дій, окупованих населених пунктів або мають зруйноване житло необхідно:

- звернутися до управлінь соцзахисту за місцем проживання або тимчасового перебування, або до ЦНАПів;
- частину із соціальних допомог можна оформити дистанційно, в тому числі, через портал або мобільний застосунок «Дія».

Усі види соціальної допомоги, які передбачені законодавством, та які вони можуть отримати за новим місцем перебування.

Окрім цього, такі особи можуть розраховувати на отримання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, які перемістились з місць активних бойових дій, окупованих населених пунктів або мають зруйноване житло. Вона надається у розмірі 3000 гривень – для осіб з інвалідністю та дітей, і 2000 гривень – для усіх інших осіб.

При цьому отримана допомога на проживання не враховується при обчисленні сукупного доходу домогосподарства під час призначення інших видів соціальної допомоги та не оподатковується податком на доходи фізичних осіб.

Уряд попереджає громадян, що у зв'язку із великою кількістю людей, що досі переміщуються, можливі затримки з реєстрацією внутрішньо переміщених осіб.

Відтак з квітня 2022 року збільшено можливі варіанти для реєстрації:

- органи місцевого самоврядування (об'єднані територіальні громади);
- прозорі офіси (ЦНАПи);
- портал (сайт) або мобільний застосунок «Дія».

Громадянам, що претендують на соціальну допомогу варто пам'ятати, що одні області передають опрацьовані заяви швидше, інші – повільніше. У всіх різні технічні та людські ресурси. Тобто, усім, хто подали та подаватимуть заяви, здійснюватиметься виплата допомоги на проживання за відповідні місяці.

Громадяни, які знаходяться на тимчасово окупованій території

Людам, які опинились у тимчасовій окупації, Мінсоцполітики продовжує

нараховувати та фінансувати усі належні їм соціальні допомоги, пільги, субсидії в повному обсязі.

На тимчасово окупованих територіях органи соціального захисту не працюють, відповідно, не можуть нарахувати допомоги, пільги та субсидії.

У зв'язку з цим:

- Мінсоцполітики самостійно здійснює нарахування та виплати людям з цих регіонів централізовано;

- в подальшому нараховані кошти перераховуються «Ощадбанку»;

- у відділеннях «Ощадбанку» люди мають можливість отримати належну їм допомогу.

Для отримувачів допомоги, яким кошти виплачувались на картку, нічого не змінюється, а виплати можна отримати самостійно або також в банку.

У разі, якщо людина отримувала допомогу через «Укрпошту» готівкою, то вона зможе отримати її готівкою як грошовий переказ у будь-якому відділенні «Ощадбанку» із паспортом та індивідуальним податковим номером.

Виплати пенсії на тимчасово окупованих територіях

Всі пенсії, на відміну від соціальних допомог, нараховуються централізовано як і до впровадження воєнного стану.

Виплата пенсій на банківські рахунки здійснюється:

- шляхом зарахування коштів на особисті банківські карткові рахунки;

- шляхом отримання грошового переказу через відділення «Укрпошти».

Досі проблемною залишається ситуація із виплатою пенсій пенсіонерам, які отримували їх саме готівкою через відділення «Укрпошти» в регіонах, де «Укрпошта» не має змоги працювати через ведення бойових дій.

Тому Мінсоцполітики впровадило механізм схожий на механізм виплати соцдопомоги в умовах воєнного стану.

Для пенсіонерів, які отримували пенсії за місцем проживання і залишилися на територіях, які тимчасово окуповані, оточені, де йдуть активні бойові дії, через що «Укрпошта» не має технічної можливості доставляти там пенсію, вся сума пенсії зараховується на рахунки, які їм відкриті в «Ощадбанку».

Пенсія зараховується на рахунки після того, як «Укрпошта» за погодженням з військово-цивільними адміністраціями подає до Пенсійного фонду інформацію про відсутність технічної можливості здійснювати виплату і доставку пенсій на певних територіях.

Кошти з рахунку людина може невідкладно одержати у будь-якому відділенні «Ощадбанку» на безпечній території на підставі паспорту та довідки з номером податкового коду, підписавши договір банківського рахунку.

Якщо людина не звернеться до «Ощадбанку» за коштами, то вся сума пенсії зберігається, і одразу після відновлення можливості «Укрпошта» доставить людині всю неoderжану суму за місцем проживання.

Важливо! Якщо пенсіонер переселився на безпечну територію, то за його зверненням до Пенсійного фонду пенсія може виплачуватися «Укрпоштою» за новим місцем перебування, через «Ощадбанк» або інший уповноважений банк, який він сам обере.

Власники житла, які безкоштовно прихистили у себе вдома внутрішньо

переміщених осіб, можуть отримати грошову компенсацію від держави на покриття витрат та оплату комунальних послуг відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.22 № 490.

На грошову компенсацію мають право особи, які:

- перемістилися з тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя;
- перемістилися з території територіальних громад, які розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації <https://minre.gov.ua/doc/doc/104>;
- житло яких зруйноване або непридатне для проживання внаслідок пошкодження.

Компенсація надається фізичним особам – громадянам України віком від 18 років, які є:

- власниками житла або їх представниками;
- наймачами (орендарями) житла державної або комунальної власності;
- спадкоємцями, які прийняли спадщину.

Власники житла, що розмістили переселенців, зобов'язані не пізніше протягом наступного робочого дня з дня розміщення ВПО подати повідомлення за встановленою формою.

Повідомлення подається в паперовій або електронній формі на електронну адресу департаменту dszn@smr.gov.ua).

Прийом документів також здійснюється за адресою: вул. Харківська, буд. 35 з понеділка по п'ятницю з 8.00 до 16.00.

Особи, що надали прихисток переселенцям, разом з повідомленням надають копії документів:

- що посвідчує особу як власника житлового приміщення, так і внутрішньо переміщеної особи, яку прихистили (паспорт громадянина України);
- про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків;
- про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи;
- про підтвердження права власності або права на користування житловим приміщенням (договорів оренди (найму) житла державної або комунальної власності або свідоцтва про право на спадщини за заповітом/законом (за потреби). *Якщо житлове приміщення має декілька співвласників, то інші надають письмові згоди в довільній формі;*
- що підтверджують повноваження на представництво інтересів власників житла.

У разі подання повідомлення в електронній формі до повідомлення додаються електронні копії (фотокопії або сканкопії) документів, що підтверджують подану інформацію.

Для подальшого оформлення грошової компенсації власники житлових приміщень звертаються до департаменту не пізніше п'яти днів з дня закінчення звітного місяця (з 1 по 5 число кожного місяця) та подають заяву із зазначенням кількості днів та переселенців, які проживали протягом звітного періоду.

Компенсація надається за умови відсутності заборгованості зі сплати за житлово-комунальні послуги (газопостачання, електропостачання, водопостачання, теплопостачання та інші). При цьому, власники житлових приміщень повинні мати при собі копії та оригінали документів:

- які посвідчують їх особу;
- що підтверджують право власності або право на користування житловим приміщенням, або документ, що підтверджує повноваження представника власника.

Для заповнення бланку заяви необхідно надати:

- реєстраційний номер облікової картки платника податків;
- реквізити банківського рахунку для перерахування суми компенсації;
- довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, яку прихистили;
- довідку про відсутність заборгованості зі сплати за житлово-комунальні послуги (газопостачання, електропостачання, водопостачання, теплопостачання).

Сума компенсації розраховується з урахуванням кількості днів, протягом яких жила приміщення надавалося для розміщення ВПО (людино-день), із дня їх розміщення: за кожен людино-день – 30,00 гривень.

Після подачі заяви та необхідних документів, працівники департаменту протягом 5 робочих днів проводять перевірку наведених у заяві відомостей із виходом на місце фактичного проживання переміщених осіб.

4. Показники виплати соціальних допомог та субсидій

Станом на 01.01.2022 системою державної соціальної допомоги, в тому числі і житловими субсидіями, охоплено понад 221,3 тис. сімей або 43,9 відсотка від загальної кількості сімей області.

Своє право на допомогу відповідно до Закону України „Про державну допомогу сім'ям з дітьми“ реалізували 26 392 сім'ї, сума нарахувань з початку року становить 497,3 млн. грн.

Відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» державну соціальну допомогу отримали 6 822 малозабезпечені сім'ї, нараховано допомогу у 2021 році на суму 405,1 млн. грн.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2019 № 250 «Деякі питання надання соціальної підтримки багатодітним сім'ям» 4 720 багатодітним сім'ям нарахована допомога на дітей на загальну суму 119,1млн. грн.

Соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» нараховано 15 216 особам на суму 455,5 млн. грн.

Згідно з Порядком призначення та виплати тимчасової допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 189, тимчасову допомогу на дітей виплачено 128 особам на суму 2,5 млн. грн.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 02.08.2000 №1192 «Про надання щомісячної грошової допомоги малозабезпеченій особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею» у грудні 2021 року зазначену допомогу отримали 1 761 особа, загальна сума нарахувань становить 56,1 млн. грн. 6 903 особам нараховано державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю на загальну суму 154,3 млн. грн.

У грудні 2021 року субсидіями на житлово-комунальні послуги користувалося 135 245 сімей, загальна сума нарахувань по зазначеній соціальній допомозі становить 1 537,9 млн. грн.

Субсидії готівкою для відшкодування витрат на придбання твердого палива та скрапленого газу призначено 17 289 сім'ям на загальну суму 61,3 млн. грн.

Для обслуговування одиноких та непрацевдатних громадян в області функціонують 11 територіальних центрів та 45 центрів надання соціальних послуг, якими станом на 01.07.2021 взято на облік 31 636 осіб.

До складу територіальних центрів входить 28 стаціонарних відділень на 786 ліжко-місць, де фактично перебувало 606 осіб.

Територіальними центрами продовжується робота щодо впровадження інноваційних моделей роботи та нових видів соціальних послуг. Актуальним напрямом залишається наближення соціальних послуг до сільського населення.

У 32 закладах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) створено відділення денного перебування. У системі соціально-побутової адаптації людей похилого віку особливе місце належить ветеранським клубам, у діяльності яких допомагають працівники сільських рад спільно з працівниками інших установ соціальної сфери, громадські організації та будинки культури, які діють на їх території, бібліотеки. У напрямку створення ветеранських клубів на високому рівні організовано роботу у м. Умань, де при відділенні соціально-побутової адаптації Центру соціальних послуг управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради функціонують 5 клубів за інтересами.

Як розраховується розмір субсидії?

Для розрахунку житлової субсидії середньомісячний сукупний дохід осіб враховується:

- за I-II квартали поточного календарного року – в разі, коли житлова субсидія призначається з початку опалювального сезону;
- за два квартали, що передують місяцю, який передує місяцю звернення за призначенням житлової субсидії, – в разі, коли житлова субсидія призначається після початку опалювального (неопалювального) сезону.

Житлова субсидія на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива призначається, виходячи з розміру доходу осіб за попередній календарний рік.

Якщо сім'я складається з пенсіонерів, які не мають інших доходів крім пенсії, при розрахунку житлової субсидії враховується розмір пенсії: у листопаді – за вересень, у грудні – за жовтень, у січні 2022 року – за листопад 2021 року.

У разі призначення житлової субсидії після початку опалювального (неопалювального) сезону враховується розмір нарахованої пенсії за місяць, що передує місяцю, з якого призначається житлова субсидія.

Врахування доходів (крім пенсії) за заявами та деклараціями (за зверненнями у 2022 році):

січень	з 01.04.2021 по 30.09.2021 (II – III кв. 2021р.)
лютий, березень, квітень, травень	з 01.07.2021 по 31.12.2021 (III – IV кв. 2021р.)
червень, липень	з 01.10.2021 по 31.03.2022 (IV кв. 2021 по I кв. 2022р.)
серпень, вересень, жовтень	з 01.01.2022 по 30.06.2022 (I – II кв. 2022р.)
листопад, грудень	з 01.04.2022 по 30.09.2022 (II – III кв. 2022р.)

Врахування доходів при автоматичному розрахунку субсидії без звернення громадян на наступний період:

травень 2022 року	з 01.07.2021 по 31.12.2021 (III – IV кв. 2021)
жовтень 2022 року	з 01.01.2022 по 30.06.2022 (I – II кв. 2022)

Врахування пенсії за заявами та деклараціями:

січень	листопад 2021 року
лютий	грудень 2021 року
березень	січень 2022 року
квітень	лютий 2022 року
травень	березень 2022 року
червень	квітень 2022 року
липень	травень 2022 року
серпень	червень 2022 року
вересень	липень 2022 року
жовтень	серпень 2022 року
листопад	вересень 2022 року
грудень	жовтень 2022 року

Період, за який повинна бути сплата ЄСВ (за перший квартал періоду, який враховується):

січень, лютий, березень	III (липень-вересень) 2021 року
квітень, травень, червень	IV (жовтень-грудень) 2021 року
липень, серпень, вересень	I (січень-березень) 2022 року
жовтень, листопад, грудень	II (квітень-червень) 2022 року

Під час призначення житлової субсидії враховуються такі доходи:

- заробітна плата в розмірі, що залишається після сплати податку на доходи фізичних осіб;
- грошове забезпечення військовослужбовців;
- пенсія, щомісячне довічне грошове утримання суддів у відставці;
- стипендія з сумою її індексації (крім соціальної стипендії, яка надається дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та особам із їх числа);
- соціальні виплати, які призначаються структурними підрозділами з питань соціального захисту населення, в тому числі пільги на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива та скрапленого газу;
- допомога по безробіттю, інші страхові витрати, які призначаються фондами соціального страхування;
- грошові перекази, отримані з-за кордону;
- дивіденди від цінних паперів;
- інші доходи, відомості про які отримано від ДПС і Пенсійного фонду України, а також доходи, які задекларовано особою.

Для фізичних осіб – підприємців, платників єдиного податку, які обрали спрощену систему оподаткування, незалежно від отриманих (неотриманих) доходів до сукупного доходу за кожний місяць враховується дохід, обчислений у таких розмірах мінімальної заробітної плати, встановленої станом на кінець періоду, за який враховуються доходи:

- для 1-ї групи – однієї мінімальної заробітної плати ;
- для 2-ї групи – двох мінімальних заробітних плат;
- для 3-ї групи – трьох мінімальних заробітних плат.

При цьому не враховується дохід, отриманий самозайнятою особою, та дохід від провадження підприємницької діяльності, інформацію про які подано ДПС на запит структурного підрозділу з питань соціального захисту населення. Система оподаткування та група платника єдиного податку для спрощеної системи оподаткування визначається на початок місяця, з якого призначається житлова субсидія.

У разі коли на час звернення за призначенням житлової субсидії особа є **непрацюючим пенсіонером**, який декларує відсутність в останньому місяці періоду, за який враховуються доходи, інших доходів, крім пенсії, до її середньомісячного сукупного доходу враховується розмір нарахованої пенсії за місяць, що передує місяцю, з якого призначається житлова субсидія.

До сукупного доходу домогосподарства не враховуються:

- суми сплачених особою аліментів (за умови документального підтвердження фактичної сплати);
- суми отриманих аліментів;
- спеціальна бюджетна дотація за вирощування молодняка великої рогатої худоби, який народився в господарствах фізичних осіб;
 - оплата праці членів виборчих комісій, а також осіб, яких залучають до роботи в цих комісіях, у тому числі в день голосування, дні встановлення підсумків голосування та результатів виборів;
 - допомога громадських та благодійних організацій;
 - допомога на поховання;
 - матеріальна допомога дитячим будинкам сімейного типу, прийомним сім'ям, а також сім'ям, у яких проживають троє і більше дітей, враховуючи тих, над якими встановлено опіку чи піклування, яка виплачується за рахунок коштів місцевих бюджетів;
 - допомога, компенсація, яка надається відповідно до законодавства або за рішеннями органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, є разовою та отримана протягом одного календарного року;
 - вартість безоплатно отриманих санаторно-курортних путівок, технічних та інших засобів реабілітації, в тому числі грошова компенсація вартості самостійно придбаних технічних засобів реабілітації, вартість отриманих дитячих новорічних подарунків;
 - суми, які виплачуються в порядку відшкодування шкоди, завданої здоров'ю працівника під час виконання ним своїх трудових обов'язків;
 - разова натуральна допомога «паунок малюка»;
 - допомога, отримана в межах реалізації соціальної благодійної програми з відновлення добробуту мешканців і розвитку територіальних громад Донецької та Луганської областей.
 - частина допомоги при народженні дитини, виплата якої здійснюється разово;
 - частина допомоги при усиновленні дитини, виплата якої здійснюється разово;
 - разова винагорода жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня»;
 - державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
 - допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
 - щомісячна адресна допомога внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг;
 - компенсація послуги “муніципальна няня”, що виплачується отримувачу такої послуги;
 - державна соціальна допомога, яка виплачується з надбавкою на догляд за дитиною з інвалідністю підгрупи А;

- доходи у вигляді відсотків, нарахованих на банківський депозит;
- суми, які виплачуються з державного чи місцевого бюджету на придбання житла;
- кошти, отримані від продажу квартири (будинку), що були єдиним житловим приміщенням у власності особи, у разі купівлі іншої квартири (будинку) протягом шести місяців після здійснення такого продажу;
- разова допомога, яка надається відповідно до законодавства або за рішеннями органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності.

До середньомісячного доходу осіб, які беруть (брали) безпосередню участь у проведенні АТО (ООС), та/або до середньомісячного доходу членів їх сімей не враховуються:

- отримані ними в період безпосередньої участі в проведенні антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) грошове забезпечення та інші виплати та види соціальної допомоги, що здійснюються працівникам правоохоронних органів, військовослужбовцям та працівникам Збройних сил, Національної гвардії, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Держприкордонслужби, Держспецтрансслужби, МВС, Національної поліції, Управління державної охорони, Держспецзв'язку, іншим працівникам утворених відповідно до закону військових формувань;
- отримана ними в період та/або після безпосередньої участі в проведенні антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) благодійна допомога незалежно від розміру та джерела походження.

Субсидія не призначається, якщо:

- загальна площа житлового приміщення перевищує 130 кв. м для квартир у багатоквартирному будинку, 230 кв. м для індивідуальних будинків (крім житлових приміщень дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей, багатодітних сімей, сімей, у яких на початок місяця, з якого призначається субсидія, проживають троє і більше дітей, із урахуванням тих, над якими встановлено опіку чи піклування);
- будь-хто зі складу домогосподарства або член сім'ї особи зі складу домогосподарства має у власності транспортний засіб, з дати випуску якого минуло менше 5 років або більше ніж один транспортний засіб, з дати випуску якого минуло менше ніж 15 років (не враховуються: мотоцикл, вартість якого менше чотирьох розмірів мінімальної заробітної плати на 1 січня року, з якого призначається субсидія (в 2021 році – 24 тис. грн., в 2022 році – 26 тис. грн.; мопед, причеп, саморобний транспортний засіб; одержаний безоплатно чи придбаного на пільгових умовах через структурні підрозділи з питань соціального захисту населення, в т.ч. за рахунок грошової допомоги на придбання автомобіля; придбаний батьками – вихователями дитячих будинків сімейного типу).

Наявність (відсутність) у власності зазначених осіб транспортних засобів зазначається у декларації.

- у складі домогосподарства або в складі сім'ї члена домогосподарства є особи, які досягли 18-річного віку станом на початок періоду, за який

враховуються доходи для призначення житлової субсидії, і в цьому періоді:

- за інформацією ДПС, Пенсійного фонду України, у них взагалі відсутні доходи, які враховуються під час призначення житлової субсидії;

- нарахований середньомісячний сукупний дохід менше ніж розмір мінімальної заробітної плати, встановленої на початок періоду, за який враховуються доходи для призначення житлової субсидії;

- ними або за них не сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в розмірі, не меншому від мінімального, сумарно протягом 3 місяців у періоді, за який враховуються доходи для призначення житлової субсидії (крім військовослужбовців, а також осіб, стосовно яких наявна заборгованість роботодавця зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, або осіб, які відповідно до законодавства звільнені від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування);

- такі особи перебували за кордоном сукупно більше 60 днів. До 60-денного періоду перебування за кордоном не включаються дні службового відрядження, лікування, навчання або догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку за кордоном, що підтверджується відповідними документами;

- будь-хто із складу домогосподарства або член сім'ї особи із складу домогосподарства протягом 12 місяців перед місяцем звернення за призначенням житлової субсидії, призначенням житлової субсидії без звернення здійснив на суму, яка на дату проведення операції перевищує 50 тис. гривень:

- купівлю земельної ділянки, квартири (будинку), іншого нерухомого майна, транспортного засобу (механізму), цінних паперів та інших фінансових інструментів, віртуальних активів (у значенні, наведеному в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»), будівельних матеріалів, інших товарів довгострокового вжитку або оплатив (разово) будь-які роботи або послуги (крім медичних, освітніх та житлово-комунальних послуг згідно із соціальною нормою житла (в тому числі понаднормової площі житла);

- платіж (платежі), що впливає з правочинів, за якими передбачено набуття майнових прав на нерухоме майно та/або транспортні засоби (механізми) (крім об'єктів спадщини та дарування);

- внески до статутного (складеного) капіталу товариства, підприємства, організації;

- благодійну діяльність (виключно у вигляді сплати коштів);

- надання поворотної/безповоротної фінансової допомоги, позики;

- структурним підрозділом із питань соціального захисту населення отримано інформацію про наявність простроченої понад 3 місяці (на дату надання такої інформації) заборгованості з оплати житлово-комунальних послуг, витрат на управління багатоквартирним будинком, строк позовної давності якої не минув і загальна сума якої перевищує 40 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян на день звернення за призначенням житлової

субсидії (з 01.12.2021 – 680 грн.);

– громадянин не повернув надміру перераховану (виплачену) суму житлової субсидії за попередні періоди її одержання на вимогу структурного підрозділу з питань соціального захисту населення або не сплачує суми до повернення, визначені відповідним структурним підрозділом із питань соціального захисту населення;

– у складі домогосподарства або в складі сім'ї члена домогосподарства є особи, які, за даними Єдиного реєстру боржників, мають заборгованість за виконавчими провадженнями про стягнення аліментів понад 3 місяці (крім осіб, які є алко- або наркозалежними, що підтверджується довідкою від лікаря, осіб, до яких застосовуються заходи забезпечення кримінального провадження у вигляді відсторонення від роботи (посади), осіб, до яких застосовуються запобіжні заходи у вигляді домашнього арешту або тримання під вартою);

– будь-хто зі складу домогосподарства або член сім'ї особи зі складу домогосподарства має у власності більше ніж одне житлове приміщення (квартиру, будинок), крім житла, яке розташоване в гуртожитках, належить на правах спільної сумісної або часткової власності, розташованого в сільській місцевості та селищах міського типу, на тимчасово окупованій території в Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополь, у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють своїх повноважень, та в населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення, або житла, не придатного для проживання, що підтверджено актом обстеження технічного стану житлового приміщення (будинку, квартири); житла, на яке оформлено спадщину; придбаного протягом 6 місяців після продажу єдиного житлового приміщення; отриманого дитиною – сиротою, дитиною, позбавленою батьківського піклування, особою з їх числа за рахунок державного чи місцевого бюджету.

– будь-хто зі складу домогосподарства або член сім'ї особи зі складу домогосподарства на 1-е число місяця, з якого призначається житлова субсидія, має на депозитному банківському рахунку (рахунках) кошти в загальній сумі, що перевищує 100 тис. гривень, про що зазначається в декларації;

– будь-хто зі складу домогосподарства або член сім'ї особи зі складу домогосподарства протягом 12 місяців перед зверненням за призначенням житлової субсидії, призначенням житлової субсидії без звернення здійснив операції з купівлі безготівкової та/або готівкової іноземної валюти, а також банківських металів на загальну суму, що перевищує 50 тис. гривень.

Житлова субсидія не призначається, якщо неповнолітні діти (крім студентів денної форми навчання, місце проживання яких зареєстроване в гуртожитках), маючи батьків, зареєстровані в житловому приміщенні (будинку) самі.

Громадяни несуть відповідальність за достовірність та своєчасність надання інформації, яка впливає або може вплинути на право отримувати житлову субсидію.

Для уникнення порушень, які можуть спричинити припинення надання житлової субсидії або повернення коштів у зв'язку з її неправомірним отриманням, громадянин, якому призначено житлову субсидію, зобов'язаний

протягом 30 календарних днів проінформувати структурний підрозділ із питань соціального захисту населення про важливі обставини.

Протягом місяця отримувачі субсидії зобов'язані повідомляти про зміни щодо:

- зміни складу зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку) членів домогосподарств;
- зміни соціального статусу членів домогосподарства (укладення або розірвання шлюбу);
- зміни в складі сім'ї члена домогосподарства;
- зміни переліку отримуваних житлово-комунальних послуг, умов їх надання;
- зміни переліку витрат на управління багатоквартирним будинком;
- зміни управителя, виконавця комунальних послуг, створення об'єднання;
- настання умов, за яких втрачається право на отримання субсидії.

У разі зміни складу зареєстрованих (фактично проживаючих) у житловому приміщенні (будинку) осіб, складу сім'ї члена домогосподарства, переліку отримуваних житлово-комунальних послуг, умов їх надання подаються нові заява та декларація.

Як призначається субсидія на понаднормову площу та на фактично проживаючих осіб?

Субсидія непрацездатним непрацюючим особам, які проживають самі, призначаються на понаднормову площу житла, якщо про це зазначено у заяві, а у декларації – про належність до такої категорії осіб, до якої відносяться: неповнолітні; громадяни, які отримують пенсію за віком, по втраті годувальника або інвалідності, пенсію за вислугою років; громадяни, які отримують державні допомоги: особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; особі, яка не має права на пенсію, та особам з інвалідністю; тимчасову допомогу не працюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату.

Площа житла, на яку призначається субсидія з урахуванням понаднормової може бути збільшена не більш як на 30% від соціальної норми житла на домогосподарство (але не більше фактичної).

У разі зміни складу зареєстрованих, складу сім'ї члена домогосподарства, отримання одноразово доход у сумі, що перевищує 25-кратний розмір прожиткового мінімуму, працевлаштування або виникнення інших джерел доходів – отримувач субсидії зобов'язаний повідомити протягом 30 днів.

Субсидія на фактично проживаючих осіб без врахування тих, які не мешкають за місцем реєстрації, призначається одній із зареєстрованих у житловому приміщенні осіб та розраховується на всіх членів домогосподарства, які в ньому зареєстровані. Також, під час призначення субсидії враховуються доходи членів сім'ї зареєстрованих осіб незалежно від місця їх реєстрації (проживання). Тобто, якщо члени домогосподарства зареєстровані окремо, на підставі інформації в декларації або підтверджуючих документів приймається рішення про виключення таких осіб зі складу домогосподарства (крім: чоловіка, дружини, неповнолітніх дітей). До заяви та декларації необхідно

внести у повному обсязі відомості про всіх зареєстрованих осіб, а також про членів їхніх сімей. Інакше – заява і декларація вважаються такими, що не подані.

Документи, що підтверджують не проживання особи за місцем реєстрації:

- довідки про нарахування плати за житлово-комунальні послуги в іншому житловому приміщенні;
- довідки про відвідування дитячого садочка або школи дитиною, довідки з місця навчання, роботи – із зазначенням фактичного місця роботи;
- договори оренди житла в іншому місці
- акти обстеження матеріально-побутових умов домогосподарства селищної, сільської або міської ради за місцем фактичного проживання особи;
- акти від сусідів про не проживання за місцем реєстрації тощо.

У разі ненадання заявником документів з зазначенням об'єктивних причин, кількість членів домогосподарства визначається на підставі акта обстеження матеріально-побутових умов домогосподарства, складеного державним соціальним інспектором.

Житлова субсидія в такому випадку призначається з місяця звернення до закінчення опалювального періоду. Для подальшого отримання субсидії заявник повинен подати новий пакет документів.

Які соціальні нормативи, в межах яких надається субсидія та як розраховується субсидія?

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 № 1156 “Про новий розмір витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива у разі надання житлової субсидії”, розмір обов'язкового відсотка платежу напряму залежить від розміру доходів сім'ї та визначається розрахунково. В основу формули розрахунку розміру субсидії взято залежність доходу сім'ї на рівні двох прожиткових мінімумів на особу і витрат, які не перевищують 15% сукупного доходу такої родини.

Формула розрахунку субсидії: середньомісячний дохід сім'ї ділиться на кількість зареєстрованих у житловому приміщенні осіб і визначається середньомісячний дохід на одну особу. Цей дохід ділиться на прожитковий мінімум (в 2021 році – 2189 грн.), ділиться на базовий коефіцієнт 2 і множиться на 15%).

Базовими цифрами у формулі є залежність, при якій сім'я з доходом на рівні двох прожиткових мінімумів на особу сплачує за комунальні послуги 15% сукупного доходу. Далі ця залежність застосовується до конкретної сім'ї з конкретними доходами.

Для прикладу розглянемо дві сім'ї:

1 сім'я – дві особи з сукупним доходом 4000 грн. на місяць;

2 сім'я – три особи з сукупним доходом 6000 грн. на місяць.

І в першому і в другому випадках середньомісячний дохід на одну особу становитиме 2000 грн., тому відсоток обов'язкового платежу у цих сімей буде однаковий $= 4000/2/2189/2*15\% = 6,85\%$.

Але розмір обов'язкового платежу у них буде неоднаковий, оскільки у них різний сукупний дохід:

$$1 \text{ сім'я} = 4000 \text{ грн.} * 6,85\% = 274,00 \text{ грн.}$$

$$2 \text{ сім'я} = 6000 \text{ грн.} * 6,85\% = 411,00 \text{ грн.}$$

Відповідно, за однакового розміру платежу за комунальні послуги (1000 грн.), ці сім'ї матимуть різний розмір субсидії:

$$1 \text{ сім'я} = 1000 \text{ грн.} - 274,00 \text{ грн.} = 726,00 \text{ грн.}$$

$$2 \text{ сім'я} = 1000 \text{ грн.} - 411,00 \text{ грн.} = 589,00 \text{ грн.}$$

Таким чином, відсоток обов'язкового платежу для сімей з однаковим доходом на одну особу буде однаковим, а розмір платежу залежить від сукупного доходу сім'ї: чим більша кількість членів сім'ї та її сукупний дохід, тим більшим буде і платіж. Формула дає перевагу людям із невисокими доходами: що менші доходи має родина, то нижчими будуть її витрати на комунальні послуги та більшою її підтримка з боку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна

1. Дубич К. В. Практика соціального забезпечення конкретних категорій населення. Навчальний посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2017. 429 с.
2. Кропельницька С.О., Солоджук Т.В. Соціальне страхування : навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Івано-Франківськ: ГШ Бойчук, 2012. 326 с.
3. Калінеску Т. В., Шаповалова В.Т., Ліхоносова Г. С. Соціальний аудит та інспектування: підручник / М-во освіти і науки України, Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2013. 380 с.
4. Калінеску Т. В., Шаповалова В.Т., Ліхоносова Г. С. Фінансове забезпечення соціальної допомоги: підручник / М-во освіти і науки України, Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2014. 358с.
5. Скочко М. Організація і здійснення соціальної допомоги вразливим верствам населення України: від філантропії до професіоналізму. *Історико-педагогічний альманах*. 2020. № 1. С. 49 – 55.
6. Дем'янишина О.А., Гвоздей Н.І., Ареп'єва О.В. Проблемні аспекти фінансового забезпечення соціальної допомоги населенню. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»): журнал*. 2023. №1(15). С. 25 – 37.

Допоміжна

1. Бюджетний кодекс України. *Голос України*. № 50-51. від 21.06. 2010 р.
2. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 966-IV.
3. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» (ВВР), 2003, N 47-48, ст.372.
4. Закон. Про збір та облік єдиного внеску на загально-обов'язкове державне соціальне страхування: [№ 2497-VIII від 10.07.2018](#), ВВР, 2018, № 37, ст.276. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Про схвалення Концепції реформування системи соціальних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 27. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
6. Закон. Про державну допомогу сім'ям з дітьми від від 24.12.2015, ВВР, 2016, № 5, ст.50. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
7. Стандарт надання послуги з призначення і виплати державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам Наказ Мінсоцполітики № 54-а від 26.01.2015
8. Методика обчислення сукупного доходу сім'ї для всіх видів соціальної допомоги // *НАКАЗ Мінпраці, Мінфінансів, Мінекономіки, Держкомстату, Держкомполітики від 15.11.2001 N9 486/202/524/455/3370*
9. Постанова КМУ. Деякі питання виплати державної соціальної допомоги. № 632 від 22.07.2020
10. Калінеску Т. В., Шаповалова В.Т., Ліхоносова Г. С. Фінансове забезпечення соціальної допомоги: підручник. Луганськ: вид-во СНУ ім.

В.Даля, 2013. 360 с.

11. Тулай О.І. Фінансове забезпечення державних соціальних програм: концептуальні домінанти у контексті досягнення цілей сталого розвитку України. Актуальні питання теорії і практики фінансів. 2020. С. 8 – 22. DOI: 10.35774/2020.04.008

12. Клименко А.Л. Соціальний захист і соціальне забезпечення в умовах євроінтеграції України: окремі аспекти. *Теорія і практика правознавства*. 2017. Вип. 2 (12) С. 1 – 10.

13. Постанова правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 29 січня 2009 року № 98»Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю».

14. Баранник Л.Б. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення: теоретичний аспект. *Вісник ДДФА. Економічні науки*. 2014. № 1. С. 8 – 15.

15. Осіпова Л. В., Плахтій В. Г. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: сучасний стан та перспективи. *Проблеми економіки та політичної економії* 2018, № 1. С. 125 – 138.

16. Мальований М.І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: Монографія. Умань: СПД Сочінський, 2016. 496 с.

17. Мальований М. Теоретичні основи забезпечення соціального захисту. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 5/1(132). С. 174-185.

18. Огінська А.Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз. *Економіка та держава: науково-практичний журнал / Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України; ТОВ «Ред. журн. «Економіка та держава»; редкол.: Федоренко В.Г., Кучеренко Г.Б., Амоша О.І. та ін.* Київ, 2018. № 4, квітень. С. 131 – 136.

19. Піскун К. Адресність соціальної допомоги як напрям покращення методики планування видатків соціального призначення. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. Вип. 1 (8). С. 212 – 221. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13pkvvsp.pdf>.

20. Роледерс В.В., Кукель Г.С. Проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та шляхи їх подолання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 10. С. 49 – 54.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України: веб-сайт. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: веб-сайт. URL: <http://www.minfin.gov.ua>

3. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

5. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України: веб-сайт. URL: <http://www.mlsp.gov.ua>